

Slovenske
Večernice

za pouk in kratek čas.

Izdala in založila
Družba sv. Mohorja v Celovcu.

Štiri in štirideseti zvezek.

1890.

Tiskarna družbe sv. Mohorja v Celovcu.

Slovenske
Večernice

za

pouk in kratek čas.

Izdala in založila

Družba sv. Mohorja v Celovcu.

Štiri in štirideseti zvezek.

Z dovoljenjem visokočastitega krškega knezoškofijstva.

Kvas Urhovec

1890.

Natisnila tiskarna Družbe sv. Mohorja v Celovcu.

Slovenske

Večernice

book in kind of

II 16.085 f

IN 030003333

Štirinajst dniš širom svetá.

(Spisal dr. Ivan Križanič.)

Lo letu, kedar je največja vročina, ne grem rad po svetu, takrat se doma še v senci potim. Nekaj je tega krivo seveda vroče poletno solnce, nekaj pa tudi ona tolšča, ki jo nosim pod kožo. Komaj pa so minili vroči — pesji dnevi, mika me že zopet „rajžati“, ali po slovensko — potovati, ali po krščansko — romati. Molil bi namreč rad v Velehradu, kjer počiva sv. Metod, apostol tudi Slovencev, in klečal bi rad na grobu sv. Janeza Nepomučana v Pragi. Vsako leto nekam imam, dokler cesar dopušča in so še mlajše kosti!

Po železni cesti najbrže vozijo, tedaj pa le na postajo. Toda ne mislite, da je romati ravno preveselo, tudi ta čas ne, če se človek prav po železnici vozi; dobro veste, da kristjani za pokoro romajo.

Vi bi radi vedeli, koliko nas je šlo na božjo pot? Na tem je prav malo ležeče, ali to veste ali ne; pa če hočete to na vsak način zvedeti, pa vam tudi lahko povem, koliko nas je bilo: dva sva bila — vsaj navadno!

Prva nevolja naju učaka na kolodvoru: železni voz se je za celo uro zakasnil, ljudij pa, ki bi jo radi na sever — proti Dunaju — napeli, se je vse trlo. To je bil žalosten glas, toda bridko zdravilo se vzame na sladkorju, in tudi zdaj je železniške uradnike, dasi že pozno zvečer, še dobra misel srečala: uredijo namreč nov vlak, ki je potem rednemu vlaku pot pripravljaj tja do Dunaja in je tudi naju tja privlekel. Mi smo prišli zjutraj ob 6. uri na Dunaj, kdaj je pa redni vlak za nami prikimal, tega pratika ne pravi.

Po noči smo menili spat. To bi že bilo, da bi se tudi ženske ne vozile, in da bi vsako uro tako rekoč ne prišel drug nadzornik naših potnih listkov ščipat. Moj listek je bil že celó zelen od same jeze. Ko bi bilo več vere med

nami, zanašali bi se bolj drug na drugega, zdaj pa jeden drugemu ne zaupa, zato je v vsakem stanu toliko nadzornikov, da se komaj drug drugega izogibljejo, katerih nekdanj ni bilo, pa jih zopet ne bode treba, če se bode vera v novič med nami ukrepila.

Ko na Dunaj dospemo, utrga se mi ruča na potni torbi. Toda ker je že vujen romar, nosi s seboj nit in iglo, in takoj je bila ruča zopet v dobrem stanu.

Najina izvoljena gostilna je bila „Zlato jagnje“. Da bi nekaj prihranila, napotila sva se peš tja, tóda na Dunaju je trda pot, bolj ko v Slovenskih goricah, in zato sva se, ko sva se navolila hoditi, še tudi vozila.

Ko sva se v gostilnici olikala, kakor se za cesarsko mesto spodobi, greva cerkve iskat. Bolj po sreči kakor po pameti prideva v tisto cerkev, ki so jo z velikimi stroški presvetli naš cesar sami postavili v zahvalo in na čast božjemu odrešeniku, ki jih je obvaroval leta 1853. hude smrti, ko jih je neki madjarski krojač menil na ulici z nožem v zatilnik zabosti. Takove cerkve zamorejo samo cesarji staviti. Cerkev je zidana v čistem gotiškem slogu in slovi daleč na okrog pod imenom: votivna cerkev.

Dunaj je res že velikansko mesto, pa tudi že ima toliko prebivalcev kakor celi Štajer. Tukaj vam človek celó lahko zajde. Ko sem jedno uro po ulicah sem ter tja hodil, nisem več vedel, kje solnce izhaja, in ko me je prijatelj vprašal, ali vem zdaj, kje je južno proti Mariboru, pokazal sem mu res prav na sever proti Berolinu. Človeku se godi kakor tistemu, ki je z vrbe padel in ni vedel, kje je. Toda na Dunaju imajo jako visok kažipot, ktereга človek od vseh stranij vidi, zvonik namreč dvorne in stolne cerkve sv. Štefana. Če tujec ne vé, ali gre noter v mesto ali vun iz mesta, treba se mu je samo ozreti na zvonik sv. Štefana, ki stoji sredi mesta, in takoj se mu zjasni v glavi.

Cerkve sv. Štefana je največja na Dunaju, 12.000 ljudij more obseči. Toda prav nič se mi ne dopada, ker jo vsakokrat, kedar jo obišeš, v drugem kotu popravljajo. Četrť prostora je skoro vedno z deskami obitega, to pa oči boli, kakor madež na obleki.

Mirú na Dunaju ni, še po noči ne. Tukaj drdrajo noč in dan težki vozovi po ulicah, katerim se lahke kočije ogibati morajo. Ljudij in vozov le kar mrgoli po ulicah; treba je dobro paziti, da te kdo ne prevrže ali ne povozi. Vprezajo konje, vole, osle, pse, včasih tudi človeka, ki na vozoku vleče

za seboj ali riva pred seboj, česar ne more na rame zadeti. Vozijo pa vsi dobro: hlapci s svojimi žulavimi rokami, imenitni kočijaši z belimi rokovicami, šegavi dunajski fijakerji, in celó rudečelična mlekarica. Nezaslišano je skoro, da bi voz ob voz zadel, dasiravno je včasi podoba, da bodo vozovi iskre dajali, tako jeden tik drugega pelje.

Opoldne stopiva v gostilnico sredi mesta, kjer naju je veselilo videti, da si večina gospode naroča petečne jedi. Pri nas pa marsikteri tržan ali meščan misli, da ni gospod, ako si v petek svoje brade z mesom nekoliko ne omasti. Ali je pač vredno, ali je pač modro zavoljo koščeka mesa Boga žaliti, od kterega ima vse dobrote — tudi mesó?

Po obedu se podamo v Prater. Tako se zove velikanški cesarski vrt, kterega pa dvor ne zakleplje za se, ampak je tudi občinstvu odprt. Tamkaj najdeš vse vrste zabavo za malo in tudi veliko deco. Dunajčan je namreč rad vesel. Pivaren in kavaren je cela red. Toda danes strežniki niso imeli gostov, ker je naškrapalo, in klaverni so stali med vrati. Ker nič ni šlo v žep, pa so roke v žepu držali; ali so jezni v žepu fige kazali, tega vam ne morem povedati. Za otroke in pesterne je tukaj — raj, za nje pa morajo tudi lajne biti. Tukaj se bogata gospoda vozi v finih kočijah, navadni ljudje peš hodijo, a invalidi po treh ali po štirih. Dunajske otroke sem videl ravno tako v prahu vrtati, kakor naše slovenske otroke na vasi. Mislil sem, ali si je že morebiti otrok svest, da je prah in pepel, ker tako rad v prahu sedi, kaj-li?

Iz Praterja, ki je na severni strani mesta, peljemo se po konjski železnici skoz celo mesto na južno stran mesta, da si ogledamo cesarski grad Schönbrunn. Vozili smo se skoro celo uro. Za menoj ste sedeli dve gospe, ki ste celo pot druga drugo hvalili ter se niste mogli prehvaliti. Slednjič se tako spozabite, da ste jele celó svoje može hvaliti, kar se menda redkokdaj zgodi.

Grad Schönbrunn od zunaj ni kaj posebnega, od znotraj pa ga nismo videli; noter namreč nismo več silili, ker je že solnce zahajalo. Vrt okoli gradú pa je prelep. Drevoredi so jako vabljivi, in visoke zelene ograje so kakor zeleno zidovje kraj potov. Mično bi bilo še zverinjak pogledati. Pa nekdo je rekel: Medveda sem že videl, in medved je medvedu podoben, — pojdimo rajši v pivarno, da se nekoliko okrepčamo. Modri nasvet je bil z večino sprejet, tudi jaz sem neprestrašeno za njega glasoval.

Če človek celi dragi dan dunajsko kamenje zabija, bolijo ga noge zvečer, in podplattje te žgejo in lahko se vsedeš.

Pri večerji se nama pridruži ljub prijatelj in znamenit Slovenec na Dunaju, ki je zvedel, da se slovenska Štajerca po Dunaju klatita. Pogovarjali smo se o vseh rečeh in še o nekterih drugih, in nismo druge besede izpregovorili kakor slovenske, meneč, da v celi dvorani ni človeka slovenščine veččega. Toda drugi dan se je zglašil neki profesor zagrebški, ki je zvečer poslušal naše pogovore, rekši, da so ga jako zanimali. Čudna reč! v nekterih pisarnah na Slovenskem nas ne razumejo, in mi se na Dunaju s slovenskim jezikom ne moremo potajiti.

Okoli in okoli notranjega mesta je široka cesta, „ring“ ali okrožna ulica imenovana. Tukaj stojé najkrasnejše palače, velikanska državna in mestna poslopja. Videl sem parlament ali palačo, v kateri se shaja državni zbor. Noter nisem šel gledat, pa zunaj sem si pogledal stene, v katero slovenski poslanci že toliko let bob mečejo. Tudi se stavbarjem neki ni posrečilo, dvorano tako sezidati, da bi glas govornikov lepo odmeval, ampak govornika pre prav težko razumejo, ker se glas poizgubi po dvorani. Zdaj si pa lahko izrajtate, zakaj naši poslanci nič ne dosežejo; ministri na državni klopi pač slabo čujejo. Tudi pred novim meščanskim hramom sem nekaj časa stal ter ga občudoval. Lep je res in prostoren, pa 14 milijonov, ki je v njem zazidanih, vendar ne gleda iz njega.

Prilično sem si bolj na tanko ogledal še cerkev sv. Avguština, sv. Karola Boromejskega in sv. Elizabete. V cerkvi sv. Avguština stoji naprej oltar, ki je bil s prva za votivno cerkev namenjen. Oltar je jako fino iz peščenega kamena izsekan. Na desni strani cerkve je kapelica Marije Loreto, kjer v srebernih in deloma v zlatih posodah hranijo srca rajnih iz cesarske hiše. Navada je namreč na cesarskem dvoru, da vsakemu mrtvecu odprejo prsi in mu vzamejo srce. Telo se potem pokoplje v rakvi pod cerkvijo oo. kapucinov, ki so varuhi cesarskih rakev, a srce se položi v sreberno posodo in se hrani v omenjeni kapelici. Posode imajo podobo nizkih pokritih kelihov. Da visoka cesarska rodbina še po smrti srca svojih hranjuje pri Mariji, to je menda znamenje, da se mati božja v cesarski hiši posebno časti. Po velikosti se odlikuje posoda, v kateri se skupaj hranite srca velike cesarice Marije Terezije in njenega visokega soproga Franca Lotarinškega.

Prostorna cerkev sv. Karola je zidana v italijanskem slogu. Duha velikega milanskega škofa pa v ovi cerkvi ni-

sem mogel zaslediti. Cerkev sv. Elizabete je v gotiškem slogu zidana in je primeroma še nova. Ubožci in revčeki pač čutijo, da je sv. Elizabeta velika njihova prijateljica, ker pri vseh vratih te siromaki obstopijo in po stopnicah jih vse polno sedi, da ti je treba pozora, da na ktereга ne stopiš ali se črez ktereга ne zvališ.

Vsaj jedno dunajsko zbirko umetnih slik bo še treba pogledati. Zato stopiva s tovarišem v Belvedere. To vam je zopet prostoren vrt ali prav za prav očitno izprehajališče. Tukaj vidiš vsake vrste umetne zelene ograje kraj lepo obdelanih potov, tukaj vidiš drevorede raznih dreves, ribnike, v katerih se ribe pipljejo za drobtinice, ktere jim šetalci mečejo, in grede z raznimi cveticami obsejane. Na oglih potov pa stojijo orjaške podobe iz starih poganskih basnij. Meni take podobe že zategadelj mrzijo, ker so navadno nage, in če že to ne, pa imajo podobarji, ki še zdaj zmirom poganstvo proslavljajo, jako nehvaležno delo, ker tako rekoč temo pribijajo, dočim se že ves svet luči svete vere veseli.

Vrt nekoliko visi. Na najvišjem torišču imaš lep razgled po Dunaju. Ondi stoji tudi hram, v katerem so razobešene slike raznih mojstrov. Tukaj sem spoznal, da je tudi umetnost bila odrešenja potrebna, in le tiste slike, iz katerih krščanski duh sije, so lepe. Drugače pa velja o slikarju beseda sv. pisma: „Moj duh ne bo ostal v človeku vekomaj, ker je meso.“ Rudečica me je oblila, ko sem moral videti, da niti prečiste Device, niti Božiča vselej sramežljivo ne slikajo. Tukaj mi je bilo prav živo pred očmi, zakaj je zveličar moral nagoto trpeti, da nas je odrešil. Rad se pa spominjam jedne slike, ki je velik utis na me učinila. Žalostna mati ima truplo božjega sina v svojem krilu, in mu piplje trn iz čela, ki je zaostal, ko so mu vzeli krono raz glave. Na njenem obrazu je brati neizrečena notranja boleost; njeni prsti prijemljejo jako rahlo za trn, da ga odstranijo brez bolečin.

Še jedno z Dunaja vem. Enkrat stopim v gostilnico, da si ugasim žejo. „Kakošna vina pa imate?“ Strežaj je na vso sapo naštel menda dvajset raznih vin. „Tedaj pa prinesite malo buteljo Majbergerja.“ Strežaj se nakloni in odide po buteljo. Ko ga dolgo ni naprej, vstanem in gledam skrivoma, kaj se tam v tretji izbi godi. Precej sem uganil, da mojo buteljo še sedaj delajo. Dve natakariči ste hiteli natakati navadnega vina v buteljo, a strežaj je iskal med starimi zatiči primerneга za buteljo; toda tisti, ktereга je

izvolil, bil je predebel, in niso ga mogli do dobrega zabiti. Zdaj je bilo treba tisti kos zatiča, ki je gledal iz butelje, odrezati. Kje je nož? Toda s tóvim nožem so zatič bolj odtrli, kakor odrezali. Pri vsem tem delu se še nobeden nasmejal ni, kar mi je bilo v dokaz, da večkrat take butelje oddajejo. Slednjič prinese strežaj buteljo in jo briše, kakor bi jo iz tretje kleti prinesel; odpre jo ponosno ter postavi pred mene. Vino je bilo slabo in drago. Pa to je tudi kaj vredno, da sem zvedel, kako si Dunajčan vé pomagati.

Ko se Dunaja naveličava, podava se v soboto po obedu na kolodvor, da jo pobriševa više na sever. Voz je bil naltlačen samih dolgočasnih ljudij. Nekteri so bili menda pre-imenitni, da bi z nama govorili, nekterim pa menda tudi ni prava beseda prišla na jezik, da bi jim ga oživila. Meni nasproti je sedel neki bogat stric in njegova bratrichna, mlada in vesela deklica. Stric ji je celi pot polagal in vedno je morala jesti, bodisi meso ali kruh, ali potice ali sladčice, in dasiravno je že komaj dihala, prašal jo je stric zmirom, ali je še lačna. Blagor deklici, ako je tudi njena duša tako bogato oskrbljena! Kraj mene ste sedeli dve zakonski polovici. On je temno gledal in lice njegovo je bilo resno, kakor sploh človeka, kterege tere sto skrbij. Ko je pa njegova žena začela ob južinah nekaj odmotavati in je pečeno kokoš odmotala, začele so se njegove oči bolj svetiti, in dokler je ona kuretino rezala, vadil se je on že po malem požirati. Govorila nista ničesar, a jedla sta jako uzajemno.

Dolenje Avstrijansko onkraj Dunaja je jako pust kraj, dolgočasna ravnina; tu in tam je kaka luža ali mlaka, okoli ktere goske svoje perilo sušijo, s kljunom čedijo in potem z glavo likajo. Marsikteri gosak je radovedno vzdignil glavo ter se zadrl nad nami: „Kam le?“ „V zlato Prago“ — odgovoril mu je moj gospod tovariš. Gosak je potem pretegnil svoj vrat, porinil svoj kljun med goske in jim naznanil, da se peljemo v Prago. Za to novico so mu goske, kakor se spodobi, jednoglasno zahvalo zaregetale.

Sredi večerke smo že bili na moravski meji in tedaj na slovanskem svetu. Onkraj Preglave me je veselilo, da je šel za plugom pravcati bregušar, kakor na Murskem polju, samo da so njegove breguše za pedenj daljše, kakor naše.

Na Moravskem je napet svet, dasiravno pravega brega ni; svet počasi narašča in potem ravno tako polagoma zopet popušča. O tem času smo videli samo prabo, skoro nič ze-

lenega, le tu in tam revno kuruzo ali pa sladkorno repo. Tudi gaji so redki. Zato so najjine oči zelenja pogrešale, in mojemu tovarišu se je vedno tožilo po zelenem Štajerju.

Vsa oznanila na severni železnici so v treh jezikih sestavljena; v nemškem, českem in poljskem. Na kupeji, kjer se ne sme kaditi, zapisano je česki: „Pro nekouřici“; — Slovenci ga žgejo, Čehi pa ga kurijo. Poljski pa se veli: „Dla njepalacyh,“ — Poljaki ga tedaj palijo.

Ker svet povsod visi, tedaj mokrota lahko odteka, in zbog tega ni na nobeni njivi razgona, ampak cela njiva je jeden ogon. Kako pa tedaj sejalec vé, kje je že sejal, če ni razgona? Prej kakor se spravi sejat, vzame ržene ali pšenične slame pod pazuho, in potem polaga slamo za slamo na praho od jednega konca do drugega, in kak poldrug meter poleg prve redi slame polaga drugo red slame in tako naprej, dokler si cele njive ne razdeli, in potem med dvema redima slame seje gor, med drugima dol in tedaj nikjer dvakrat ne poseje. Drugi kraji, druge šege!

Ravno je „zdravo Marijo“ zvonilo, ko je železni konj v Polešovice primahal. Zdaj ste zopet radovedni, kaj imava midva v Polešovicah opraviti? O Polešovicah še gotovo niste nikdar ničesar čuli. Le pomirite se, saj sva jih midva tudi danes prvokrat občudovala.

Kaj pa je tedaj v Polešovicah novega? Ali nova sv. maša, ali zlata sv. maša? Nič niste pogodili. Biserna sv. maša je bila, zakaj že 60 let je preteklo, kar so gospod Ludovik Šubert, župnik Polešoviški, péli novo mašo. Lani na lurski božji poti sva se z ljubeznivim starčkom spoznala, ki so se v svojem 83. letu še srčno podali na daljno božjo pot. Bili so res pravi sin Marijin, ker vedno so imeli rožni venec omotan okoli rok. Zato pa jih je ljubi Bog letos, 14 dnij po slovesnosti, ravno na roženkransko nedeljo, po mali omedlevici poklical v nebesa. Naj počivajo v miru!

Že je bila temna noč, ko dospeva v Polešovice, ali prav za prav je bila svetla noč. Polešovčani so namreč na čast svojemu gospodu župniku trg razsvetlili. Tudi žid, s katerim so že tudi Polešovice oblagodarjene, razsvetlil je lepo svoj hram. Saj je menda tiste svečice Polešovčanom debelo zaračunal.

Jubilant naju jako ljubeznivo sprejme. Pa komaj se nekaj na pol pozdravimo, že je pred farovžem ljudstva vse mrgolelo. Cele Polešovice so bile na nogah. Gospod učitelj jim je bil poveljnik. Šolska mladež je prišla z banderi,

fantje so na dolgih palicah nosili lampijone, in za „turško godbo“ so se pomikali možaki in žene. Pred farovžem obstojijo in ljubljenu jubilanu tako gromovito „na zdar“ zavpijejo, da se je čulo do nebes.

Vsedemo se k večerji. Precej se odprejo dveri in v hišo stopi petero mož, da častitajo jubilanu. Na čelu jim je bil gospodar visoke postave, ki bi bil vsakemu regimentu ali polku na čast. Za njimi vstopijo domači učitelji, za temi visokošolci in dijaki tiste fare, potem troje venčanih deklet in zadnjič troje mladenčev, ki so vsi proslavljali svojega ljubega pastirja. Ljubi oče, mili oče, preblagi oče, — tako so jih vsi nazivali. Sploh je med Čehi in Slovaki navada, da zavejo duhovnega pastirja — očeta. Do solz smo bili ganjeni, ko je ljubeznivi starček vsakega, tudi stare može kot svojega otroka pobožal in se slednjemu s prijazno besedo zahvalil.

Precej po večerji sem trudne kosti spat položil.

Prva juterna zarja me je zopet vzbudila. Pogledam po tovarišu, toda ta je sladko spaval, kakor bi mu bili sami angeljci postlali.

Zdaj pri juternem solncu si še le morem Polešovice ogledati. Polešovice so središče moravskih Slovakov na severni strani Karpat, kakor Št. Martin središče ogerskih Slovakov na južni strani Karpat. Dasiravno se Polešovice pišejo trg, vendar so samo velika vas, ki šteje okoli 500 hiš. Hiše ne stojijo v redi, kakor po naših vaséh, ampak, kakor bi bile nasejane, kamor je pač ktera padla. Ker pa mora cesta k vsaki hiši peljati, ima cesta sto in sto ovinkov. Hiše so bolj revne. Vse je pod jedno streho, in še tista ni dolga. Najprej izba, potem kuhinjica in mala shramba za razne stvari, potem hlev za jeden kravji rep in za jedno kozo, za svinjo in dva praseta, in okoli kakih 50 štirijaških metrov, to je vse bogastvo.

Služil sem z veseljem rano veliko sv. mašo. Cerkev je jako prostorna, a bila je natlačena ljudij. Ko so začeli peti, kar grmelo je po cerkvi, ker pela je cela cerkev prav kakor pri nas na Slovenskem, kjer je organist za kaj. Razloček je le ta, da tam imajo vsi en glas, pri nas pa nekteri tanko uberejo, drugi debelo pomagajo in še drugi na staro potegnejo, in je tedaj pri nas ubrano, tam pa jednoglasno petje. Jednoglasno petje vam človeka kar pretrese in je jako veličastno. Moj tovariš, ki cerkveno petje posebno zastopi, sedel je kar celi dan v cerkvi in slovaška grla občudoval; komaj toliko

si je oddahnil, da je jest prišel domú; po noči se mu je pa sanjalo o tem petju.

Dasiravno je bila danes v Polešovicah znamenita svečanost, vendar nisem zapazil, da bi ljudje v kupih zahajali v cerkev, ali da bi se sčakavali, ampak večjidel so posamezni prihajali, le sem ter tja po dva ali trije. Zunaj cerkve ni živa duša stala. Ne jednega fanta nisem videl, da bi pri cerkvi smodko žvekal in pljuval, in ne jednega moža, da bi si „fajfo“ napravljaj. Tudi prikadil ni, kar sem jih jaz videl, nobeden k cerkvi, in niti jedne „pipe“ nisem zapazil, ki bi iz žepa gledala. Pa res! cerkev je hiša božja. Če bi se kdo k cesarju napotil, gotovo ne bode tam pred cesarskimi vrati svoje „fajfe“ otepal!

Tako je pri Slovakah, naših bratih. Slovenci, posebno fantje, zapišite si to...! Če si pa tako zapomnite, je tudi prav, pa ni treba pisati.

Prelepa je Slovakov narodna noša. Moški imajo jopiče iz bele ovčje volne, ob krajih rudeče všite in podšite; gumbi so priprosti, belokošeni. Hlače nosijo za sare, črevlje visoke. Okoli ledja gleda izpod jopiča bela srajca. Klobuček na glavi ima komaj za prst široko strešinjjo. Hlače z jermenom prepasane so na lesu, in za lesu nosijo lično spravljen robček za nos. Kakor dekleta nosijo tudi fantje lepe debele molitvene knjige v rokah, kedar gredó k maši, in se prav nič ne sramujejo.

Dečki imajo šopke na prsih, kakor dekleta na nedrih. Okoli vrata si nič ne vežejo.

Ženske nosijo bele kratke rokavce, ki so nad laktom prevezani in našorjeni, kakor bi vrečo napihnil. Tesni moderc je na ramah in okoli pasa lepo navšit. Velika rudeča peča se na zatilniku zaveže. Solčnikov Slovakinja nimajo, kakor nekatere imenitne Slovenke; ampak deklina, ki je proti solncu stala in gledala procesijo, zavihnila je pečina konca, ki ji visita po hrbtu, čez glavo, in belo lice je bilo zavarovano sitnega solnca. Visoki čizmi pod kratko obleko so jako lični, in obutel Slovakinja menda več stane, ko vse ono, kar na se obesi. Predpasnik je širok in ponižen, okoli ledja privezan s širokimi rudečimi ali modrimi traki. Pod pazuho nosi Slovakinja spravljen velik robec, kterege si ogrne, če jo hudo vreme dobi.

V cerkvi je bilo samo dvoje barv videti. Moška stran je bila bela, kakor bi sami mlinarji sedeli, a ženska stran je bila rudeča.

Streljali smo tudi. Možnarjev pa menda v Polešovicah več ne gleštajo, ko jednega! zato so pa tistega tako nabili, da sem moral očenaš vselej od začetka moliti, kedar je počilo, tako sem se ustrašil. Tudi pozvanjajo zelo na kratko, da se človeku zdi, da celo pri zvonovih štedijo, kakor smo pri Slovaki povsod štedljivost zapazili.

Pri spovednicah je bilo vse polno ljudij, pa ne da bi se suvali in gnetli, ampak spoštljivo so drug drugemu privoščili prvi prostor pri spovednici. — Naši Slovenci bi se lahko pri Slovaki še marsikaj naučili, rekel je moj gospod tovariš.

Na Moravskem pridelajo v Polešovicah najboljšo kapljico. Vino je res dobro, pa tistih rožic ni v njem, ki iz našega štajerskega vina dišijo, kedar letina potegne.

Predolгих gostov se ljudje radi naveličajo; tedaj je treba prijazne Polešovice zapustiti in se od ljubih prijateljev posloviti. Z voza še enkrat seževa jubilantu v roke, in voz zdrdra izpred farovža proti Velehradu.

Sta se li v kočiji vozila? Poslušajte, pa ušesa jako napenajte, ker voz tako ropoče, da človek sam svojega glasa ne sliši. Voz je take vrste, da bi nosil pet polovnjakov vina; lestvice in tla so lepo zeleno pobarvana, čez lestvice je položena deska, in na deski midva visoko sediva in zaničljivo dol na svet gledava. Vzadi v košu je bila hranjena najina prtljaga. Dolgo se vozimo med njivami: hudo naju je treslo, in če bi se utegnila kateremu naših čitateljev jetra zatrditi, naj se gre v Polešovice na tisti voz vozit, gotovo se mu jetra zopet omehčajo.

Kraj posestva in po mejah imajo slivje nasajeno, druge vrste drevesa so redka. Ker so ravno slive trgali, naju je kjer si bodi raz slive gledal, če ne Slovak, pa Slovaček.

Velehrada nismo prej videli, dokler nismo bili sredi njega; grič ga nam je zakrival. Tukaj tedaj je blaženi kraj, kjer sta sv. Ciril in Metod postavila svojo stolico, raz ktere sta širila krščansko vero med Moravani in Čehi, pa tudi med Slovaki in Slovenci. Tukaj je tudi umrl sv. Metod ter svoj tek slavno dokončal. Okoli desete ure predpoldnem sem tukaj služil sv. mašo, da se Bogu zahvalim za dar sv. vere, in da počastim velika slovanska apostola, ktera sta nam prinesla veseli glas iz nebes.

Cerkev je jako prostorna in prelepa; ravno tako veliki je grad poleg cerkve, res — Velehrad! Veliki oltar iz ličnega belega mramorja je v Rimu izsekan in je stal 36.000

goldinarjev. Oltarna miza je gladka in svetla kakor zrcalo in stoji vzadi na mramorni plošči, a predi na dveh okroglih mramornih nogačah. Če se skloniš in pogledaš pod oltar, vidiš tamkaj vzadi na plošči izsekano troje jako mojsterskih podob. Največja podoba kaže sv. Metoda, ki v svoji škofovski obleki stoji sredi ljudstva in duhovstva ter jih prosi, naj ostanejo pri njem ter bdijo do tretjega dne. S tem jim je prorokoval svojo smrtno uro. Podoba na levi kaže, kako se sv. Ciril poslavlja od svojega brata, ki je šel nazaj na Moravsko, dočim je sam v Rimu ostal. Ciril drži Metoda za desnico ter mu pravi: „Preljubi Metod, ne pozabi na naše brate Moravane.“ Kaj pa predstavlja podoba na desnici, ne morem vam povedati, ker sem pozabil. Menil sem sicer, da tega ni moči pozabiti, pa nesrečni pomnež pač človeka zapušča. Skoro bi bilo, da bi človek zmirom imel svinčnik in papir pripravljen, da bi vse luknje zataknil, ktere pomnež pušča.

Kakih 30 korakov za cerkvijo stoji kapelica sv. Cirila, ktero je bojda že sv. Metod postavil.

Neki soseden gostoljuben župnik naju je tako dolgo nadlegoval, dokler nisva privolila, da naju je nabasal in zapeljal v svoj farovž. Pred obedom smo si ogledali farno cerkev. Kazal nam je nov tabernakel, ki je tako napravljen, da pre tatovi ne morejo noter. Tam sem si pač na tihem mislil: ljudje pač na celem svetu kradejo. In tudi ta misel me je nadlegovala, da bi Kristus lahko gospodu župniku oporekal: „Ali meniš, da ne morem prositi svojega Očeta, in bi mi poslal več kakor dvanajst legijonov angeljev, da bi me varovali.“

Hitro popoldne naju je vlak v Olomuc vlekel. Okoli tega mesta bivajo bogati Hanaki — tudi Slovani. Na desni in na levi strani železnice sva občudovala imenitne njihove vasi, lepa njihova polja. V hramu in okoli hrama imajo povsod snago in lep red. Tako snago najdeš tudi v nekterih naših vaseh in hramih, postavim: v ljutomerskem, gornje-radgonskem in ormuškem okraju. Toda če hočem pravico govoriti, reči moram, da snaga gre v naših krajih rakovo pot in da v tisti meri gine, kakor treznost in poštenost.

Hanakov lično in bogato nošo sem že marsikje po raznih časnikih našel naslikano. Hanaki so lepi ljudje, visoke rasti in ravni kakor sveča. Slovaki so bolj belega lica in belih las, a Hanaki so otemnelega obraza in črnih las in očij.

Mesto Olomuc je trdnjava. Okoli in okoli ga obdaja visoko in debelo zidovje, toda stena ni nikjer ravna, ampak na vse strani pokvečena, tako da sovražna krogla ne more nikdar z vso močjo zadeti, ampak da se ji povsod nekako izpodrsne in ji izpodleti, da tako od svoje pogubonosne moči izgubi. Pred mestom ni snage, ampak sami jarki, blato in prah. To mesto mi ni kaj posebno dopadalo. Lepa je nova ali ponovljena stolna cerkev. Cerkev kaže, da tisti, ki jo je ponavljal, in to je menda prevzvišeni kardinal Fürstenberg, ima žep in v žepu groš. Tukaj na stolni cerkvi je ustanova, kakovih je že malo po katoliškem svetu, da le žlahtni gospodje morejo postati kanoniki stolne cerkve.

Prav o polnoči jo zavijeva proti zapadu v zlato Prago.

Ko se zdani, zmanem si oči in gledam skoz okno na to in ono stran in premišlujem o deželi česki. Kar sem o Moravski rekel, isto moram reči tudi o Česki: da ni pravih ravnin, a tudi bregov ne, ampak valovno je površje. V obojih deželah sem nekaj pogrešal, ali dolgo mi ni prišlo na pamet, kaj slovensko oko tam zaman išče. Nikjer ne vidiš cerkev na višini ali na bregu pozidanih, ampak vsaka stoji v dolini ali na polju. Slovenec pa stavi cerkve na najvišji breg in na najlepši holm. Kako je le to? Vsak človek je pač svojega kraja sin. Poljanec hvali svoje polje, doljanec se od svoje dolinice ne more ločiti, bregovi se omilijo doljancem, in gorjancem se sanja o njihovih planinah. „Kjer je pa tvoj zaklad, tam bo tudi tvoje srce“, in zato človeka srce žene, da postavi tudi svoje svetišče na tisti kraj, kateri se mu je prikupil.

Živio! že vidimo Prago — zlato Prago. Še enkrat je vodja stroj zaškrnil in železnemu konju podstavil noge in moral je obstati. „Praha“ je klical konduktar; Čehi namreč namesto *g* izgovarjajo *h*. „Praha“! „Lepa praha je to“, pravi moj tovariš, „kdaj bomo toliko grudovja povlačili?“ Tovariš pa je imel visoke hiše na misli, ki so okoli in okoli stale.

Nastaniva se v najbolj imenitni gostilnici. Že večkrat sem se prepričal, da sem s tem pravo zadel, in bi vsem, kateri imajo na čem potovati, svetoval, naj bi poiskali vselej imenitno gostilno. Tam je varneje, boljše stanovati, in se ni treba bati, da bi na nepošteno hišo zadel, račun je pa, smem reči, povsod isti.

Pri „Modri zvezdi“ sva se nastanila. Med zvezde sicer še naju niso posadili, pa visoko po stopnicah so naju gnali, menda — v tretje nadstropje, ali kaj-li.

V izbi se z gospodom tovarišem lepo osnaživa in oče-diva, predno sva se pokazala na ulici; a strežniki obojega spola so naju v najinem delu podpirali. Dekla je donesla vode, prtičev in mila, a strežnik je brivca naganjal in najine črevlje študiral. Ne bi bilo namreč lepo za naju, da bi po zlati Pragi umazana hodila.

Ko se je pajdaš olikal, stopal je široko in ponosno po izbi sem ter tja ter me gledal. Rad bi menda slišal, da bi ga pohvalil, kako je danes ličen in „fest“, jaz pa navlašč nisem hotel nobene ziniti. Ko se tedaj prepriča, da jaz nimam nobenega okusa za fino osebo, omiloval me je na tihem ter prijel za kljuko in takoj ga je zmanjkalo med vrati.

Počasi se tudi jaz zdevam po stopnicah dol na ulico. Toda svet se mi je celo zmešal. Nisem vedel, kje je jug, kje sever, kje je jutro ali večer. Ko zapazim po ulici železni tir, maham jo po ulici naprej, in ko konji privlečejo prvi voz za menoj, hop — skočim va-nj. V vozu je bilo vse polno ljudij. Takoj vprašam svojega soseda, mladega gospodina, ki je tam še komaj mah imel, kjer mu bode nekdanj brada rastla: „Ali je to prava pot na Hradšín?“ „Pane, je“, odgovori mi. Na Hradšínu je namreč velik kos česke zgodovine doma, in tam so nakopičene najdražje svetinje českega naroda, in tja me je srce gnalo.

Ko so v vozu iz mene pozvedeli, da sem Slovenec in da sem danes prvokrat v Pragi, o kako prijazna so bila hipoma vsa lica in kako poslužni vsi jeziki! Bratje Čehi nas res radi imajo. Vsak bi mi rad nekaj povedal ali pokazal, in na enkrat so vsi govorili ter mi razkazovali mesto, da nisem vedel, komu bi odgovarjal ali skoz katero okno bi gledal. Iz te zadrege me je rešil voznik, ki me je opomnil, da je treba izstopiti, ako mi je mar iti na Hradšín.

Izstopil sem na desnem bregu reke Moldave, ki Prago deli v dve polovici. Na levem bregu me čaka Hradšín; toda človek ne more kar zleteti, kamor bi rad prišel, se pač zamudi. Mene sta Moldava in pa takoimenovani Karlov most zamudila.

Stopim na most in pridem do sredine mosta in gledam za valovi, kako hitro se ženejo proti severu. Zdaj tedaj stojim na blaženem mestu, kjer je nekdanj sv. Janez Nepomučan stal, predno so ga vrgli v Moldavo. Na mostni ograji sredi mosta stoji visoko lepo razpelo, in na desni strani razpela na površju ograje je pozlačena plošča, ki znači tisto torišče, kamor so biriči sv. Janeza postavili, da so ga potem

sunili v Moldavo; na levi strani razpela pa je velika lepa podoba tega sv. mučenika, pred katero svetilnica gori. Po-
zlačeno ploščo verniki poljubujejo in tudi jaz sem jo poljubil.
Mično je tudi opazovati, kako se vsak pred podobo sv. Ja-
neza gotovo odkrije, bolj gotovo, kakor pred razpelom.

Sv. Janez je rajši umrl, kakor govoril in grešil. Jezik
brzdati je pač dobro delo. Kdor umeje to, zveličal se bo
lahko, kdor pa ne, tistemu gorjé. „Zakaj vsake vrste zveri
in ptice ter lazeče in druge živali se dajo ukrotiti in so bile
že ukročene od človeka, jezika pa noben človek ne more
ukrotiti. Z njim hvalimo Boga očeta in z njim preklinjamo
ljudi, ki so po božji podobi stvarjeni. Iz istih ust pride
hvala in kletev. Ni prav, moji bratje! da se tako godi“. To
so besede sv. apostola Jakoba.

Tedaj pa le jezik za zobé in žabo na ustnice, tako ve-
liko, kakor je na vratih vinske kleti! Koliko žab bi se ven-
dar lahko prodalo!

Na desnem bregu Moldave je novo, na levem staro
mesto. V starem mestu je pot, ki drži na Hradšin, hitro od
pobrežja nekoliko, a potem zmirom bolj napeta. Ko sem
šel po bregu gor, ponujal se je dež, toda ni mogel kaj prida
opraviti, ker solnčni žarki so mu megle pretrgali in prevr-
tali, in candrave megle so se potem rajši za bregovi poskrile.

Pred kraljevim gradom kupim smodk, seveda dragih, a
ne da bi jih kadil in dobri sveži zrak s smrdečim dimom
okužal, ta greh imajo tabakarji na vesti, ampak da denarje
izmenim, ker nisem niti krajcarja drobnih gleštal. In prav
sem storil; zakaj ko bi človek v kraljevem gradu in v stolni
cerkvi sv. Vida po debelem denarje delil, precej bi ga slekli,
da še domu ne bi mogel.

V kraljevem gradu je namreč pri vsakem vhodu in
na vsakem oglu strežaj, čegar suknja in hlače so z zla-
tom in srebrom obšite, in v stolnici postaja menda pol du-
centa mežnarjev, ki nosijo prav take talarje, kakor pri nas
duhovniki, in vsi ti so pripravljene, da spremljajo tujca, če
mu le migneš, in ti razlagajo zgodovinske znamenitosti bodi
si kraljevega grada, bodi si stolne cerkve. To so vam pravi
kolednjaki, ki svojo pesen, ktere so se enkrat na pamet na-
učili, zapojejo, potem pa čakajo, ali bo kaj — vrgla.

Okoli velikanske stolice sv. Vida je vse živo delavcev
in vse polno kamenja in lesovja. Že pet sto let stavijo ogromno
cerkev, pa še dosti manjka, predno bo dozidana. Toda zdaj
jako marljivo delajo, in če jo bodo tako vrlo stavili za naprej,

mogoče, da tisti Slovenci, ki so zdaj mladenči, še doživijo veselje, da bode izgotovljena.

Ko v cerkev stopim, zapazim v neki spovednici duhovnika, ljubeznivega starčka. Bil je spovednik stolne cerkve. Na stolici sta namreč dva starejša duhovnika nastavljena, ki nimata drugega posla, nego da spovedujeta tujce, ki pridejo na Hradštin romat. Jaz odgrnem zagrinjalo spovednice in prosim gospoda, ali bi smel na grobu sv. Janeza maševati.

Starček me gleda in me vpraša, ali imam pisem od škofa, ki pričajo, da sem duhovnik? „Ničesar nimam“, rekel sem. „Veste“, pravi potem stari gospod, „vi že smete maševati, pa oprostite mi, da sem od vas pisem zahteval, ker ni še menda štirinajst dnij, da se je tukaj nekdo duhovnika štilil, a bil je slepar.“

Že je devet minilo, ko se podam v žagrad, da se opravi za sv. mašo. Troje mežnarjev me je oblačilo. Mučila me je misel: če me že trije oblačijo, koliko me jih pa bo slačilo?

Dijak črne šole, prav ljubezniv mladeneč, pa je že za menoj stal ter mašne bukve varoval in si je mislil — misli so proste —, da bode tuji gospod menda že nekoliko globje v žep segel, kakor domači gospodje, če jim streže.

Spomenik sv. mučenika Janeza Nepomučana stoji na desni strani velikega oltarja, ki je sv. mučeniku Vidu posvečen. Spomenik obstaja iz sreberne rakve, katero nosijo štirje veliki angelji, poleg katerih štirje manjši angelji svetijo. Rakva hrani ostanke sv. Janeza, zlasti njegov jezik, ki je kakor jezik kakega živega človeka; če ga z iglo raniš, kri iz njega pogleda.

Vzglavje rakve sloni na oltarju in vzožje rakve na drugem oltarju. Na tistem oltarju, na katerem počiva vzožje rakve, imel sem jaz čast maševati. Ko bi bili rakvo takrat odkrili, tedaj bi jaz svetniku v lice gledal. Na oltarju pri vzglavju je moj gospod tovariš daroval sv. mašo. Toda ne mislite, da so to veliki oltarji, ampak oltarčki so, ki so samo zaradi svete teže, katero nosijo, znameniti.

Spomenik sv. Janeza je iz čistega srebra in tehta pre 36 centov. Spomenik je lep in drag; naj vam bo, to je res, pa meni ni dopadal, temveč je celo nekako užalil moje srce. Zakaj pa? Vam že povem, pa ne da bi hotel komu svoje misli vsiljevati, Bog ne daj; vsak naj ima svoje nazore, zato pa mi pustite tudi moje. Kedar vidim kamenit spomenik na grobu, čestokrat si mislim: Ubogi človek! Šest čevljev vi-

soko so zemlje na te nametali, zdaj pa so še kamen na tvoje prsi zvalili, tako velik, da ga je deset mož komaj valjalo. In mrzel kamen jako slabo znači ljubezen; in spomenike vendar stavi, ali bi vsaj morala staviti le ljubezen. Ravno tako nepripraven je po moji sodbi tudi ta sreberni spomenik. O kako vendar teži truplo sv. Janeza, kakor bi mu prav železno srajco oblekli. Saj osoda sv. trupla ni, da bi ga sreberna teža vlekla na zemljo, ampak svetniki, ki so druge poučevali, — in sv. Janez je bil sloveč pridigar in spovednik, — „bodo sijali, kakor svetle zvezde na nebu.“

Ko bi spomenike iz ognja ali luči mogli napraviti, tisti bi mi bili po volji. Ogenj plapola proti nebesom, kamor so svetniki mislili in hrepeneli vse svoje žive dni.

Jedini križ ali razpelo mi je na grobu po godu. Križ namreč pomeni križ-božji črez vse posvetno, in razpelo nam oznanjuje veseli glas: „Kedar bom povišan (na križu), bom vse na se potegnil.“

Vi bi tudi radi vedeli, zakaj sem na grobu sv. Janeza molil? Zakaj? Toliko namenov sem imel, da bi ne mogel več vseh naštetih; katerih pa se še spominjam, teh mi pa ravno tudi ni treba na glas oznanjevati; saj veste, da jezičnost ni kaj prida, molčljivost, to je lepa reč, ki je Janeza storila sv. mučenika.

Po sv. maši sem nekoliko desetic in dvajsetih po žargradu razvejal. Zdaj se mi pridruži zopet oni spovednik in se mi ponudi za vodnika. Jaz se prijaznemu starčku hvaležno naklonim in rečem: „Živio! prosim lepo!“

Najprej si ogledava prekrasni veliki oltar, ki je sv. Vidu posvečen. Nemški cesar Henrik je sv. Venceslavu podaril roko sv. Vida, in pozneje je kralj Karol IV. še one druge sv. ostanke mladostnega mučenika zlati Pragi pridobil.

Okoli svetišča je nazidan venec kapelic: 12 jih menda je. Najprej me vodi v kapelo sv. Venceslava. Kapelo pa najdeva celo razdejano, ker so jo ravno v tem času ponavljali. Vendar pokleknem pred rakvo, ki hrani sv. ostanke českega kralja, in nekoliko pomolim. Rakva je iz rujavorudečega mramorja. Karol IV. je sicer položil sv. ostanke v zlato rakvo, a že njegov nemarni sin Venceslav je sv. Venceslavu, svojemu krstnemu patronu, vzel zlato rakvo in je iz nje peneze nakoval. Tako je grdo oskrnil svetišče tistega svetnika, čegar lepo ime je nosil.

Sreberni tabernakel na oltarju sv. Venceslava je okinčan z dragimi biseri; to je dar cesarja Leopolda I. Na

strani so železna vrata z bronasto kljuko, za katero se je sv. Venceslav prijel, ko ga je brat z mečem po glavi mahnil. Pobožni kralj je namreč po noči vstajal in cerkve obiskaval. Ko enkrat najde cerkev zaklenjeno, poklekne pred vrati, da počasti presveti zakrament. To priložnost zlobni njegov brat zavratno porabi in mu pri ti priči glavo razkolje.

Na steni visi železna pleterka, katero so nekdam pri „božji sodbi“ rabili. Pleterko so napolnili z živim ogljem, in zatoženec je moral z golo roko noter seči; ako se je opeknel, bil je kriv, drugače pa ne. Za oltarjem je v slepem okencu hranjena čelada sv. kralja in njegova železna srajca, katero je v boju nosil.

Sv. Venceslav v nebesih vé, kako rad bi na njegovem grobu sv. mašo služil, kar pač ni bilo mogoče. Drugo jutro sem tedaj maševal na grobu sv. škofa Adalberta ali Vojteha, kakor ga Čehi zovejo, čegar sv. ostanki počivajo v kapeli sv. Janeza. Vojteh je bil koncem desetega stoletja praški škof. Neverni Prusi, katerim je oznanjeval Kristusovo vero, ubili so ga l. 997.

V kapeli sv. Ludmile se brani v tabernaklu glava sv. Ludmile, babice sv. Venceslava. Njen grob pa je v stari cerkvi sv. Jurija tik cerkve sv. Vida. Dragomira, mati sv. Venceslava, ni mogla prenašati, da so Čehi staro kneginjo Ludmilo bolj spoštovali nego njo; zato je najela morilce, ki so jo med molitvijo zadavili l. 927.

Moral bi še vam nekaj povedati o lepoti in krasoti zaklada česke krone in o dragocenosti zaklada stolne cerkve; pa vam povem, da se za take reči nič ne morem navdušiti, ki se v zaklenjenih shrambah skrivajo. Prereven je blišč zlata, če si ravnokar gledal zlato zarjo, in vsi biseri so temni, če se v juterni rosi solnce ogleduje. Smo pač pozemeljski otroci; svetli krajcar občudujemo, pred bleskom zatega solnca pa si oči z roko zakrivamo, da ga ne vidimo!

Sobane v kraljevem dvoru so prelepe. To bi vsak človek rekel, kateri jih je videl; toda jaz se tudi njim nisem nič posebno čudil: ker pa nikdo v njih ne stanuje. Star grad in pa — kostenjak, v katerem strahovi vladajo, to je jedno in tisto: telo brez duše. Posebno pa ne maram soban, katerih stene so samo ogledalo. Ogledalo je namreč živa podoba zapeljivega sveta. Tvoje levo oko je v ogledalu desno, in tvoja desna roka je v ogledalu leva.

V drugem nadstropju kraljevskega grada me je jako zanimala „Česka pisarna“, iz ktere so uporniki l. 1618. skoz

okno pognali dva svetovalca in pisarja 16 metrov globoko, ki pa čudovito niso druge škode trpeli, kakor da jim je strah pete nabrusil, da so jih prej ko slej odnesli.

Korakam dol po bregu proti mestu, dohajam in srečavam cele trope mladih deklet, ki so komaj šoli odrastle, a so že dirjale v tovarne delat. Bile so priprosto, a spodobno oblečene. Usmilile so se mi, ker so bile vse bledega, naduhlega lica. Lahko, da jim ne cvetó rože na licu, ker leto in dan v temnih prostorih delajo, kamor sonce nikdar ne prisije. Vendar moram reči, da so mi bila ponižna ta dekleta jako všeč, ker se živijo o delu svojih rok. Gotovo je taka mlada delavkinja bolj plemenita kakor našopirjena gospica, ktera ne vé, o čem živi, ki zjutraj do devetih spi in kavo v posteljo dobiva, do desetih se komaj zdeva raz blazine, potem pa do jednajstih zeva in se pičlo dopoldne toliko obleče, da ne pride razgaljena k mizi.

Ob dvanajstih greva pred meščansko hišo stat, da si ogledava slovečo uro na meščanskem stolpu. Ko ura bije dvanajst, odprete se dve okni nad uro, in prikaže se zaporedoma dvanajst apostolov, ki korakajo drug za drugim mimo oken in vsak pogleda ostro in resnobno skoz okno dol na ljudi, katerih kar mrgoli na ulici, in ki imajo vse drugo v mislih, le nebeškega kraljestva ne. Meni se je zdelo, kakor bi apostoli pridigovali: „Bratje Čehi in vidva Slovenca, ki se tukaj po Českem klatita, samo jedno je potrebno.“ Za apostoli pride Jezus in nas blagoslovi ter opominja: „Iščite najprej božje kraljestvo, vse drugo vam bo privrženo.“

Poleg ure stoji smrt s koso, ki nekemu človeku, ki poleg nje stoji, oznanja, da je zdaj za njega amen. Pravijo, da je ta človek žid, ki bi se rad za polno vrečo denarja s smrtjo pogodil, toda smrt ne privoli in se ne da podmititi. Vrh kazalcev stoji petelin, ki po vsaki uri zažmeri in zapoje „kikeriki“! Petelin ne vé, kaj poje, a vendar je petelinova pesen za nas tudi pomenljiva: „Čujte tedaj, ker ne veste, kdaj Gospod pride; zvečer ali o polnoči, ali o petelinovem petju ali zjutraj!“

Ogledal sem si tudi nektera poslopja. Novo narodno česko gledišče je res čudno lep dom, vsak kos ga je umetnost: spoštovanja so vredni mojstri, ki so ga stavili. Sklenem tedaj zvečer iti v gledišče. Toda, ko je bil čas tja iti, obsedel sem pri kupici piva in nisem šel. Marsikteri Slovenec me bode za mračnjaka imel ter me zategadelj karal. Nič ne dene! Meni je vest rekla: ne hodi! in vest je treba slušati.

To je žalostno, rekli so rajni Slomšek, če visi vest za dvermi na klinu.

V gledišču igralci poželjivost prodajajo, a gledalci jo kupujejo. Marsikdo je v gledišču svoje oči pasel, a pri tem svojo čednost zapasel. Zlasti mladina gre včasih celo opijanjena iz gledišča, in se ji celo noč in včasih celo življenje v glavi vrti, kar je zvečer videla. Sv. Jeronimu se je celo življenje pred očmi vrtela neka nemarna plesalka, ki jo je v Rimu v svoji mladosti videl.

Tako je dandanes vsako gledišče, niti jednega ne izvzamem. Kteri slovenski stariši tedaj imajo kaj možganov v glavi in ljubezni v srcu, bodo svojim otrokom gledišče enkrat za vselej prepovedali. Najboljše so še take predstave, pri katerih igralci norce in burke uganjajo, seveda, če je šala poštena. Tukaj se človek vsaj nasmeje, pa tudi čednost ne trpi škode.

Moj tovariš je bil menda istih mislij, kakor jaz, ker tudi on ni šel v gledišče, ampak mudilo se mu je iti poslušat očete benediktince, kako juternice molijo in pojejo. Kjer so pač peli ali godli, tam je moj tovariš gotovo na široko stal in jih na malo gledal. Bal sem se že za njega, da mu kdo goslij v roke ne potisne, in da jo potem z njimi pobriše, ali pa z goslimi pod pazuho na Štajersko prikima.

Velikanski so tudi novi česki muzeji. Pa jako prostorni hrami mene nič kaj ne veselijo. Iz velikega hrama se človek težko izseli, ker je daleč do praga; tisti menda dosti laže umrje, čegar pete tako rekoč ob hišna vrata bunkajo.

Ljudje pravijo, da take velikanske stavbe, ki veliko milijonov požerejo, narod častijo in ga proslavijo. Nekaj je že na tem! Pa to vendar moram omeniti, da so nekdanj ljudje tudi zategavoljo babilonski stolp zidali, da bi se oslavili. A Bogu njih podjetje ni dopadalo; zmešal jim je jezike, in morali so delo pustiti in iti po svetu.

Najbolj imenitna ulica je „Na grabah“. Tudi na Dunaju ima najfinejša ulica isto ime. Hrami sicer niso najlepši v ti ulici, pa zaloge so prekrasne. Toliko je nadevano po oknih srebra in zlata, svile in žameti, slonove kosti in bisserov, da človeku blesk teh rečij kar oči jemlje. Moj gospod tovariš je rekel, da on vsega tega noče imeti; jaz pa si brž nič nisem mislil, ko sem gledal v tista okna.

Nisem zapazil, da bi ljudje jako silili v tiste prodajalnice. Kteri je pa vendar noter zašel, vsak se je komaj oddahnil, kedar je vun prišel; tako so ga orubili, in sukno si

je prav lahko zapel, nič mu ni tesno hodila; tako so mu žepe izpraznili. Jaz nisem nič kupil, še vprašati nisem upal, kaj ktera reč stane. Moj tovariš pa je dejal, da bi lahko kaj kupil, pa noče.

Slednjo večerko sva zašla v „židovski okraj“ mesta. Bilo je tistega časa, ko solnce zahaja. Veste, kaj takega pa še v svojem življenju nisem videl. Vse je sedelo zunaj na pragu; stari Abrahami in priletne Sare, pa tudi mladi Izaki in punice Rebeke. Kakor bi bili na pobegu, kakor takrat, ko so bili na pobegu iz Egipta. Pa meniš res, da hočejo pobegniti? Da ti povem: Prej stenice preženeš, kakor se žida iznebiš, kjer si je enkrat brlog napravil.

Pred vsakim pragom jih je bil kup, kakor bučel pred košem, kedar menijo drugi dan rojiti. Toda bučele po medu dišijo, židi pa — ne dišijo. Tako so zanemarjeni in umažani, da se obleka sveti od masti, kakor bi bila svilnata. Vode se pa menda zato ogibljejo, ker se krsta bojijo. Kar ga je mati v ničkah imela, vem, da žid ni več občutil dobrote čiste vode.

Slednji večer, ko sva midva že večerjala, vsede se pri sosedni mizi sivolas general in z njim kakih deset mladih poročnikov k večerji. Kako so gledali mladi poročniki zlati ovratnik generalov, njegov zeleni čop na klobuku in njegove rudeče hlače. Marsikteri je vzdihnil: O kdaj še bom jaz general! General zopet je radostno gledal mlade korenjake in junake, in obhajala ga je želja: O ko bi jaz še enkrat bil tako mlad poročnik! — Človeško srce na tem svetu pač ni nikdar zadovoljno, pa za ta svet tudi ne stvarjeno.

Potem greva rano že pod kožo gledat, ker drugi dan naju je čakala dolga pot. Treba je bilo začeti na dom misliti.

Zjutraj za rana naju voznik zavleče na železnico. Zajuterk na kolodvoru nama je dobro teknil, ker nama ga je voznik pošteno osolil.

Pičlo ob osmih je začel stroj sopsti in skakati, dokler nas ni ganil, a ko nas je spravil v tir, potem je šlo tako rekoč ob samem in sicer naravnost na jug.

Okoli najstjih smo se peljali mimo mesta Tabor, kjer je nekdanj (l. 1419.) husit Žižka svoje uporne kmete utaboril, da so se laže ubranili cesarskih. Najbolj zreli in vroči husiti so se raditega imenovali Taborci, ki so zlasti v mestu Tabor sv. obhajilo pod obema podobama delili. Jaz sem poprej mislil, da je mesto Tabor na Bog vé kako visokem

in strmem bregu, da so se na njegovem hrbtu Taborci mogli varne čutiti. Ali da vam povem, da breg ni višji, kakor Sv. Jurij na Ščavnici, ali pa Sv. Jurij na južni železnici. Toda more biti, da je bil breg kdaj višji, a da je po časih bolj in bolj v zemljo zlezel, ker se tega sramuje, kar so ondi svoje dni žgoči husiti počenjali.

Danes sva na vozu obedovala. Že predpoldnem nama je prišel konduktar obeda ponujati, in midva sva ponudbo seveda rada sprejela. Potem je konduktar prilepil na okno številko jedno in dve, kar je bilo znamenje za natakarje, da v tem vozu dva lačna sedita. Ko tedaj pridrdramo na postajo Vesely, migali so natakarji kar znogami, in kakor bi trenil, imel sem obed na svojem krilu. Hitro kakor je natakar prišel, ravno tako brzo je zopet minil med vrati, ker je železni konj že zopet prestopal in začel vleči.

Mislite si debelo štirioglatno desko, in na sredi deske večjo luknjo in okoli manjše luknje. Na sredi v luknji je bila skledica za juho, v postranskih pa so bili krožniki za meso, za prikuho in za pogače; v jedni luknjici je tičala steklenica vina, v drugi solnica in zopet v drugi kupica. Luknje so bile z železnimi pokrovi pokrite. Nož in vilice so bile v desko vpičene, žlica pa je na deski ležala. Radovedna razkrijeva vse luknje zaporedoma, toda vlak je že bil v tiru, in pokrovi so plesali in odskakovali po deski, kakor prevzetna deca, in najina roba je cingetala na kolenih, kakor bi se gostovanjščaki peljali.

Sredi večerke smo bili že na Gorenjem Avstrijskem in smo tam na postaji Freistadt — ne vem, zakaj — stali kake pol ure. Tam sem gledal skoz okno jako ginljiv prizor. Dijaček se je poslavljajal od očeta svojega. Sin je bil že precej dolg, a bolj medel fantek, a oče je bil visoke in močne postave. Govorila nista nič. Oče je gledal sinka, a sinek je pretakal tako obilne solze, da si jih je komaj utegnul brisati z lica. Oče je smodko kadil, in da bi nekoliko zakril svojo žalost, vlekel je tako močno, da so se mu lica globoko vdiralala, in da je smodka skoro s plamenom gorela. Zdaj se oglasi zvonček, in oče se mora ločiti, da o pravem času vstopi. Dijaček se odkrije in poljubi očetu roko, a oče mu z levo roko lase s čela zbriše in ga z desno pokriža na čelu, na ustih in na prsih, potem ga poljubi in stopi na voz. Sinko je dolgo gledal za vlakom, pa videl ga menda ni, ker so mu solze zalivale oči.

Moj tovariš je rekel: „To je bilo res lepo!“ in tudi v njegovem očesu se je solza zalesketala, menda od veselja, da je videl očeta, ki se nikakor ni sramoval očitno svoje vere spoznati, in pa sina, ki tako ljubi svoje stariše. Jaz sem pa dijačka na tihem omiloval, ker se mi je vsiljevala misel, da bode v šolah počasi izgubil tega dobrega duha. Zato nočem jaz nikomur pomagati fante v šolo phati; če so že enkrat v šoli, potem rajši pomagam.

Okoli petih popoldne se pripeljemo v Linz. Sever je bril, in zato na prvo stopiva v kavarno, da si želodec ogrejeva. Kava je bila dobra, natakarice pa je bil sam napuh. Ni bila sicer ravno mlada, a lice je imela tako rudeče namalano, kakor puran, kedar kočijo pelje. In bolj ko so se ji ljudje prilizovali, bolj je kočijo vozila ter se v krogu obračala, kakor tudi puran še bolj napne putan, če mu fantje žvižgajo. Taka našopirjena gizdost ni samo zaničljiva in grešna, ampak resnično tudi — smešna. Kako lepa je nasproti krotka ponižnost!

Zdaj si nekoliko mesto ogledava. Toda v Linzu ni nič posebnega videti, razun nove stolne cerkve, ktere pa je še komaj četrti del izgotovljen. Nova stolnica je posvečena na čast Mariji brezmadežni, in bode, kedar bo gotova, menda najlepši tempelj Marijin na celem svetu. Če me pomnež ne zapušča, zazidali so do zdaj poldrugi milijon, pa kakor pravim, je še le četrti del cerkve dodelan. Kar so do zdaj napravili, vse je lepo umetno in — drago. Moje oči je posebno očaral novi škofijski tron, ki je iz najdražjega mramorja izdelan in je tako svetel, da nobeno ogledalo tako.

Čas je večerje. Košček mesa mi je dobro teknil. Moj gospod sosed pa si naroči posebno fino pečenko; pa je tudi čakal na njo — celo uro. Kolikokrat so se dveri odprle, tolikokrat se je ozrl, a zopet je suho požiral: fine pečenke od nikoder ni bilo. Slednjič jo vendar gostilničar sam prinese. Tovariš se je zdaj znosil nad gospodarjem, rekoč: „Gospod gostilničar, za jutri pa si večerjo že danes naročim!“

Že je bila trda tema, ko z brzim vlakom napneva v Ischl. Dremal sem in tudi zadremal. Ko konduktar pride kart šcipat, vzdramim se in mu dam par krajcarjev za popoljšek. Potem pa sem menda mošnje preplitvo dejal v žep, zakaj ko v Ischl pridem, o moji mošnji ni bilo ne duha, ne sluha. Sem jo pač posejal. Če bo drugo leto kdo tam hodil in bo videl denarje cvesti, tisti naj pomni, da tisti cve-

tejo, ki sem jih jaz posejal. Saj dosti ravno ni bilo, pa toliko vendar, da bi si siromak teličko kupil.

Zjutraj grem v mestno farno cerkev maševat. Tudi tukaj me je cerkovnik jako prijazno sprejel; njegovega prijaznega lica si ne morem raztolmačiti. Slednjič mi razodene, da sva lani skupaj romala v Lurd. Glej ga no!

Gostilnica, v kateri sva prenočila, zove se „gostilnica Križ“. In res je bil zunaj nad vrati naslikan križ, seveda brez Boga. Pa znotraj so krajcar bolj čislali kakor križ. Ali si križ napravil ali ne, zato te nikdo ni pital, po krajcarjih pa so jako prašali.

V Ischl hodijo tako rekoč iz celega sveta ljudje planinskega zraka uživati in čvrste krepke vode iskat, da jo pijejo in tudi svoje utrujene in medle ude v njej namakajo, da jih zopet okrepijo. Tam jedó, kar je dobro in drago, in zraven še spijo, šetajo, igrajo, kadijo in — lenobo pasejo. Jaz se tam nikakor nisem dobro počutil. Za siromaka taki kraji niso, ampak za tiste, ki ne vedó, kako se denar služi. Precej s prvim vlakom oddrdrava na Štajersko v Aussee.

Železni konj je vozil nekaj časa med planinami in strmimi stenami. Ko se svet nekoliko odpre, vozili smo se kraj Hallstadtskega jezera. Onkraj jezera smo videli mestice Hallstadt stisnjeno med goro in med jezerom. Tako planinsko jezero je kaj jako-lepega. Ima čisto in zdravo vodo, dočim so naše mlake polne mlaja in gnilobe.

V Ausseeju sva se komaj kake dve uri mudila. Tudi Aussee je poletnim gostom priljubljen kraj kakor Ischl. Lepa planinska dolinica se človeku hitro prikupi. Čvrst zrak in dobra studenčnica storita, da želodec hitreje kuha, in zopet ga je bilo treba potolažiti, da ni cvilil.

Že v mraku hitiva zopet na železnico. Na postaji Verčah se ločim od ljubega svojega tovariša. Jaz sem izstopil, da obiščem starega sošolca, kterege od dijaških let nisem več videl, tovariš pa se je dalje peljal, da si ogleda slavni samostan Admont.

Nekdanji sošolec, sedaj župnik, čakal me je že na kolo-dvoru ter me je jako ljubeznivo sprejel. Skoro do polnoči sva pri večerji sedela. Toliko golča sva imela, kakor dve sosedu, ki se štirinajst dnij niste videli.

Ko se drugi dan prikažem med žagradskimi vratci in grem k oltarju, vstali so vsi, ki so prišli k sv. maši, kakor na povelje. Mislím si: Glej, kako so me župljani mojega sošolca lepo počastili. Toda tudi takrat, ko je gospod župnik

šel k oltarju, vstali so vsi, in moja baharija se je precej ohladila. Lepa navada je to!

Precej zjutraj sklenemo iti na bližnjo goro. Okoli pol dneva smo jo doplazili. Solnce je prižigalo, kakor bi nam na hrbtu kurili. Vrh planine je zelen planinski travnik, kjer pase planinarica svojo goved in ovce. Planinska goved pa ni vselej tako krotka, kakor se na prvi pogled vidi; zato sem se jaz precej od kraja bolj plota držal. Gospod župnik me je pikal, rekši, da nimam ravno dosti poguma. Zdaj primumlja bik, in kakor bi trenil, bil sem čez plot, ki je bil gotovo dva metra visok.

Zdaj čez plot za pogumnim gospodom pogledam, toda v tem hipu počutim roko na svojih ramenih: bil je gospod župnik; njega je še prej čez plot vrglo, kakor mene. Jaz se čudim rekoč: O gospod, pa je vas tudi danes korajža zapustila? — To je bilo kaj smeha!

Raz gore smo imeli krasen razgled v Anižino dolino, a pred nami je stal siloviti Dachstein, že septembra ves bel, kakor mlinar.

Za obed nam planinarica skuha neko jed, ki je bila našim ajdovskim žgancem najbolj podobna; ali za moj želodec ni bila, ker je mašča stala na jedi, kakor če pri nas gospodinja žgance z mlekom polije, da žganci komaj malo glavo vun molijo.

V naši družbi je bil bolj postaren gospod, pošten mož, a to navado ima, da vsako potrdi, katero zineš. S takim človekom, kateri vsako povesni, ni govoriti, človeku golča zmanjka.

Drugo jutro se napravim zopet na pot in sicer naravnost domu. Na postaji Selzthal se mi tovariš ves židane volje zopet pridruži; v Admontu se mu je vrlo dopadalo.

Onkraj Gradca je mojega ljubega tovariša že zopet zmanjkalo. Rekel mi je: Meni se še nič domú ne mudi. Ko v Maribor pridrčim, vprašajo me prijatelji: Kje pa je tovariš? „Izgubil sem ga.“ Kje pa hodi? „Bog vé!“

Žgánjar.

(Povest. Spisal P. B. Velimir.) — *P. B. Velimir*

I.

Sneg je naletaval in burja je piskala okoli oglov tistega jesenskega večera.

Luči po hišah so ugaševale polagoma, zdaj jedna, zdaj druga, kakor veliki teden sveče pri oltarju.

Le v dveh hišah se je še dolgo v noč svetilo. Obe hiši ste stali vštric: jedna je kazala vsakdanje lice, kakoršnih vidimo brez števila po kmetih; na drugi pa bi bil opazil, ako bi bilo po dnevu, zeleno smrečico in oblance, ki so visele nad vrati.

V tisti navadni hiši torej je izbo razsvetljevala brleča svetilka, viseča na dolgi žici (dratu) nad belo črešnjevo mizo. Izza peči je gledalo po hiši dvoje zaspanih otroških obrazov, pri peči pa je sedela suha ženska in zibala. Pisana ruta je zakrivala črez čelo njeno glavo; oči pa je zdaj pa zdaj obrišala z belim predpasnikom. Medli obraz mlade ženske je kazal, da veliko in čestokrat joka.

Počasi se obrne za peč in bolj natihoma zakliče otrokoma: „Pojdita no spat! ura je že deset.“

„Mama, ateja še ni!“ zavpijeta oba na enkrat izza peči; njuna glasova sta bila, kakor bi se jima narejalo na jok.

„Saj jih še ne bo“, rekó mati s tihim glasom. V srcu pa jih je zbolelo, kakor bi jim kdo nož v srce zabodel.

„Kdaj pa pridejo, mati?“ poprašujeta zopet skrbna otroka.

A mati jima niso mogli odgovoriti na vprašanje.

In zopet so vsi molčali. Le dete je ječalo iz zibeli, kakor bi mu nekaj prav ne bilo.

Starejši deček položi svoje ude na kožuh očetov in zaspi. Mlajši pa gleda še po hiši in bojzljivo se ozira proti oknu, kamor tolče burja svoje jednakomerne glasove.

„Tonček! Črevlje obuj in teči pogledat k sosedu, ali atej kmalu pridejo?“

„Tonček že spi“, odgovori čujoči deček.

„No, pa ti pojdi, Janček!“ reko mu mati.

Počasi se spravi izza peči in obuje bratčeve precej obilne črevlje.

„Kako pa porečem, mama? vpraša Janček odhajaje.

„Reci, naj gredo domu, ker je že pozno!“

Deček izgine iz izbe. Toda odprši vežna vrata, prestraši se. Tema je bila kakor v rogu in sneg je padal in burja je žvižgala okoli hiše. Hitro zapre vrata in steče v izbo.

„Mama! mene je strah“, govori deček z objokanimi očmi.

Čudno to! Smehljalj se je pokazal na materinem žalostnem obrazu. Toda hitro je izginil ta smehljalj kakor blisk.

„No, pa Tončka pokliči!“ nagovarja ga mati.

In Janček je pustil črevlje sredi izbe in skočil za gorko peč kakor veverica.

„Tonček! vstani, pojdeš po ateja, slišiš!“

Dolgo je budil bratec svojega bratca.

Naposled se skobaca Tonček iz očetovega kožuha in grdo držeč se mane si oči; nevoljen je. Toda precej ga pusti nevolja, ko mu reko mati, naj pojde po očeta.

Obuje črevlje in izgine v temi.

V izbi pa je bilo zopet tiho. Tudi dete v zibeli je zaspalo. Le Janček je začel malo pozneje motiti stensko uro s takim dihanjem, ki mu pravimo smrčanje.

Mlada žena pa je snela molek z žreblja na steni in molila.

Dolgo ni bilo fanta nazaj. Mater je začelo skrbeti. —

Pri sosedu pa je bila takrat prav živahna govorica. Samo troje jih je bilo okoli pobarvane mize, pa so vpili za deset drugih. Polič je stal sredi mize in poleg njega je ležal ogel kruha, pred enim pivcem pa je tičal žganjarski kozarec, napolnjen z žganjem. Na steni je visela umazana svetilka, ki je razlivala slabo svetlobo po prostorni izbi. Pri peči dremlje mati krčmarica in pogleda včasih kakor iz spanja tja na mizo, so li že izpili pivci? Okrog mize tam sedi troje ljudi. Jednemu se že na obrazu pozna, da je krčmar. Bel predpasnik se ga prijema okoli ledij in zelena kapica sedi na njegovi glavi. Z nekako premetenim obrazom se ozira po svojih pivcih in dobrovoljno se smeja, kakor bi se mu ne bila še ves dan usta na smeh zategnila. Drugi pivec je pa zabuhlega obraza in suknja njegova kaže, da je bila umer-

jena kakemu gospodu. Največ gleda proti tretjemu sopivecu in prav veliko govori. Tretji bratec žgane pijače pa je mož srednjih let, lepo vzrastel, ne suh in ne debel. Dvoje svetlih očij mu gleda izpod obrvij, sredi obraza pa se pokazujejo prva znamenja obilne pijače. Čedno je opravljen in nekaj nenavadnega je za-nj, da se tako pozno mudi na tem kraju. Prav prikupljiv človek je, samo da ne bi imel tako globoko udrtih očij in tako hudega pogleda, ki ga še povečujejo dolge črne brke.

„No, Vodopivec! če ti je prav, tako-le naredimo“, reče naposled pivec z zabuhlim obrazom in gosposko suknjo. Za mešetarja so ga ljudje navadno klicali.

„No, kako misliš?“ vpraša željno Vodopivec.

„Ti prodaj Oblančarju tiste smreke v svojem velikem gozdu, pa je! Kaj bota pisala na duri tiste križe. Drugega ni kakor sitnost in obresti!“

Vodopivec se zamisli. Črez nekaj časa reče:

„Čakaj, prej staro poprašam, kaj ona misli?“

„E, beži, beži, kaj žena pri tebi hlače nosi?“

Takrat pa postane Vodopivec rudeč kakor kuhan rak.

„Ka—aj? Kdo pravi to? Kdo? Rad bi ga poznal!“

In krčmito stisne pesti ter udari ob mizo, da so kozarci poskakovali.

„No, saj jaz nisem mislil tako, Tone! Le umiri se!“ prigovarja mu mešetar.

„Zdaj je pa navlašč ne poprašam. Bomo videli, kdo je gospodar? . . . Oblančarka! Alo, še jedno mero!“ — In udari s praznim poličem ob mizo, da se je razletel na kosce. —

„Bomo videli, kdo je gospodar?“

Takrat pa stopi v krčmo Vodopivčev fant — Tonček. Sredi izbe se postavi in deje moško:

„Atej! mati so rekli, da pojdite domu.“

„Ali še nisi šel spat, ka—aj?“ začno ga izpraševati oče, kakor da bi preslišali materino željo.

„Brž pojdite!“

„No, ali boš kaj pil?“

„Bom.“ Vsede se poleg očeta in trga belo štruco. Zdaj pa zdaj mu ponudijo oče pijače.

In vsi so se čudili in se smejali, da je tako pogumen in da ga tako vleče.

„Prav po tebi se je vrgel,“ blekne krčmar, a zadnja beseda mu je že zastala na jeziku. Skoro se je prestrašil Vodopivca, tako grdo ga je ta pogledal.

In vendar je Vodopivca nekako vest zapekla. Brž si jo je ohladil s kozarcem žgane pijače.

„No, zdaj pa le domu pojdi; kmalu pridem za teboj. Mi se imamo še nekaj pomeniti.“

In šel je Tonček domu. Noge so se mu opotekale. Imel pa je še le svojih deset let.

Tista žejna trojica pa je še dolgo sedela pri žganju; na zadnje so se pogodili za smreke in seveda ni moglo biti brez „likofa“.

In pil je Vodopivec še hujše kakor poprej; krčmar je pokušal pijačo in se smejal na tihem, mešetarju pa je lezla glava pod mizo.

Pri Vodopivcu doma pa se je že tudi luč ugasnila. Vse je spalo, le Vodopivka je močila blazino z obilnimi solzami.

Kdo pač je kriv te njene žalosti?!

II.

Starega Vodopivca seveda niste poznali. To vam je bil mož, da malo takih! Kar je on rekel, to je vselej veljalo. Malo je govoril, a kedar je zinil, takrat je bila vsaka njegova beseda zlatá vredna. Za „moža“ (občinskega svetovalca) so ga vselej volili, in dasi ni umel ni čitati ni pisati, vendar je rešil navadno prej kako zvito reč kakor župan. Zemljišče njegovo ni bilo Bog vé kako veliko: polgruntar je bil. A ko se je on priženil na to hišo, bila je še zapisana v zemljiških bukvah za kajžo. Sam si je prikupil sčasoma toliko zemljišča, da se je štel za polgruntarja. In kako so bile obdelane njegove njive! Večkrat ga je kdo poprašal: I kako vendar ti obdeluješ svojo zemljo, da ti je vsako leto kozolec premajhen? — On pa se je nekako norčljivo posmejal, rekoč: Malo, pa dobro! In res je pridelal Vodopivec dostikrat več žita kakor kak cel gruntar. Tudi živine ni imel veliko repov. A kedar se je gnala njegova živina na pašo, takrat so ljudje kar obstajali in popraševali: čegava je ta živina? — Tudi s kupčevanjem se je ukvarjal po zimi stari Vodopivec. Vozil je črez Jezerski vrh na Koroško prešiče, slanino, moko in drugo tako blagó. In včasih se je kaj zaslužilo na cesti, ko še niso bile vse dežele prepregnene z železnicami! Stari Vodopivec bi vam vedel veliko o tem povedati, da ga ni starost poklicala tja, kamor smo vsi namenjeni.

Tak je bil torej Vodopivec!

Sina je imel jedinca. Tone mu je bilo ime kakor njemu. Lep fant je bil, Vodopivčev Tone, in tudi petičen. Saj stari

ni umrl tako brez vsega. Ljudje so govorili za njegove smrti, da je imel veliko veselje nad starim denarjem. Tone je dobil za njim vse njegovo imetje. Lahko se je ženil na tako zemljišče; dolga nič, dobro obdelano polje, zarastle gozde, trdno pohištvo — to hoče kaj reči! Le materi je imel odračuniti za poboljšek vsak mesec nekaj belih. Pa kaj to!

Lahko si je torej izbiral nevesto, Vodopivčev Tone!

A ni dolgo izbiral! Mati so bili že postarni in nahuha jih je trla: gospodinje je bilo treba. Tja v bližnjo vas je šel poprašat k Prepeličarju, in drugi pondeljek so šli že pisma delat. Ni prinesla Bog vedi kaj k hiši Prepeličarjeva Marijanica, a pošteno in pridno dekle je bilo in čednega obraza. Saj Tonetu drugega ni bilo treba! Klepetavi jeziki so imeli seveda marsikaj povedati, kakor vselej pri takih prilikah — a kdo je pač na svetu, ki bi ga ljudje še ne bili nosili po ustih! Še danes bi bila oba lahko na svetu, ako bi bil Tone pamet rabil.

Tone je hodil že svoje mlade dni z očetom na Koroško in ko so oče popolnoma opešali, voziti je začel tudi sam kaj malega čez „vrh“. Po nekoliko je izterjaval očetove dolžnike, po nekoliko pa je prislužil sam in tako se je že znašalo. Vendar očetu niso bile nič kaj po volji sinove kupčije in večkrat so zmajali z glavo: „E, Tone, ti nisi za to! In danes se tako nič ne prikupčuje, kakor se je včasih.“ Tone pa je vendar rad naložil na jesen in zimo vsakih štirinajst dnij po par prešičev in je prodajal po Kokerski dolini in onkraj Jezerskega vrha. Po zimi tako ni kaj dela, dejal je, in če bi že drugega ne bilo kakor kak drob za dom, je že dobro, kedar koljemo. Tudi zabele in mesa ni treba kupovati. Mati pa so bili še posebno s tem zadovoljni, ker so lahko kak novec spravili v skrinjo za „kofé“, ki so ga tako radi pili, kakor sploh ženske.

Posebno staremu Vodopivcu to ni bilo všeč, da se je sinu vselej tako malo domu mudilo in da je večkrat prišel domu s težko glavo. Tega on ni mogel trpeti.

„Rajši dam cerkvi svoje premoženje, kakor svojemu sinu, ki bi imel biti pijanec. Šaj smo ga tudi mi zvrnili marsikako merico, a kedar je bilo treba prijeti za delo, takrat smo pa tudi kaj odrinili. Tudi cerkve se nismo tako ogibali in nikoli nismo pozabili prekrižati se, predno smo odšli od doma. In ko smo stopali po zimi ob vozu, nismo se sramovali klobuk sneti in moliti rožni venec — — —.“ Tako je svaril in opominjal nekterikrat Vodopivec svojega sina.

Sin pa je molčal; le včasih je nevoljno zagodrnjal:

„Mislite, da se me še mleko drži okrog zob?“

Več si ni upal reči sin, ker se je bal očeta.

Popival je pa vendar čestokrat s prijatelji po krčmah po cele dneve. Navadil se je pijače, ko je hodil na pot. Po gostilnah je ostajal in prodajal in večkrat je zašel v kako slabo družbo. Tudi igranja se je lotil.

Stari Vodopivec vsega tega ni poznal. In to ga je bolelo, ker sin ni hodil potov svojega očeta.

„Saj smo tudi mi uganili marsiktero v svojih mladih letih, a tako pa nismo delali. To ti ne bo prav hodilo.“

A Toneta so se že malo prijele besede očetove. Le iz spoštovanja do njega ni žalil preveč njegove skrbne duše. In prepozno je bilo, da bi ga hujše strahoval. Kesal pa se je stari Vodopivec večkrat, da ni bil ostrejši do svojega sina. Veliko več še pa je škodovala Tonetu materina slepa ljubezen, ki je vse dovolila svojemu otroku, kar si je le domislil. Materina potuha je zadržavala očetovo ostrost. Tako se rado zgodi, koder imajo sina jedinca ali hčer jedinko pri hiši!

III.

Vse prezgodaj je šel v grob stari Vodopivec. Ko bi bil živel vsaj še par let, gotovo bi ne bil volil sinu svojega imetja. Mlada Vodopivka je bila prav dobra gospodinja — ali kakor so ljudje rekli: za Toneta še predobra. S taščo ste se prav dobro razumeli; le takrat ste prišli vselej navzkriž, kedar je mlada Vodopivka šibo močila za otroke. Tisto nepravo materino ljubezen, katero je imela stara Vodopivka do Toneta, imela je tudi do svojih vnukov. Večkrat je pela šiba pri Vodopivcu: a kar je mati sezidala s šibo in ostro besedo, to je babica razdrila s potuho in pomilovanjem. Vendar ta razlika ni nikdar pouzročila prepira v hiši. Preveč pohlevna in potrpežljiva je bila mlada mati, kakor da bi se togotila nad taščo. In tašča jo je tudi rada imela, ker je bila snaha tako postrežljiva in tako umna gospodinja. Vse je videla, vse je vedela mlada Vodopivka; povsod je imela svoje oči in ušesa. Vsako delo ji je stalo k rokam, in nobenega dela se ni ustrašila. Molila je rada, v cerkev je rada hodila in skrbela, da je bila hiša v resnici krščanska. Zato pa je imela tudi vsega dovolj, vse ji je šlo po sreči, nikoder ni trpela pomanjkanja; otroci so bili zdravi in krepki. Le nekaj je bolelo mlado gospodinjo kakor nikoli tega. Mož, ta njen mož, ta ji je stavil sive lase v glavo. Zmirom bolj je

zahajal na stranska pota. Od začetka je bil prav pameten in priden in nikoli ni zašel v slabo družino. A sčasoma je šlo vedno bolj rakovo pot. Večkrat je hodila domu k starišem, potoževat nekoliko svoje reve in nadloge. Tako je laže prenašala svojo žalost.

„Prve dve ali tri leta je bil prav dober in držal se je dóma pa kmetije. Tako prijetno življenje smo imeli in nikdar nismo prišli navzkriž. Česar se je le lotil, vselej me je poprašal za svet in vselej je povedal, kam gre, kedar je šel od dóma. Odkar pa se je priklatil v vas ta „mešetar“, oklenil se ga je kakor svojega najboljšega prijatelja. Ni ga skoro večera, da ne bi izostal z dóma dalje časa. Drugo jutro pa je ves za nič, glava ga boli in jezi se nad prejšnjim večerom. Jezo si hoče zopet ohladiti in utolažiti in utolaži si jo — v pijači! In ta malovredni mešetar mu je v jedno mer za petami! Kolikokrat je že rekel, da ga ne pogleda več, a na večer sta že vkup kakor dva žganjarska bratca. In kako se je izpremenil! Ves zabuhel obraz ima in skoro nič ne govori, kedar je trezen; kedar pa je pijan, takrat hoče vse pobiti in polomiti. In saj bi še ne bil tak, ko bi ne pil smrdljivega žganja. Prej ni pil nikoli te smrdljivosti; ne vem, kdaj se ga je navadil? In če rečem drugo jutro: Tone, nikar tega! zareži nad menoj: molči. Zvečer pa, ko prikolovrati pijan domu, takrat niti ust ne smem odpreti, drugače me nažene z otroki vred iz hiše še tisti trenutek. In mati mu ne rekó nikdar žal-besede. Le kedar že ne morejo drugače, pravijo: Tone, ali si res tak? — In to je vse! . . . Oh, da sem ga morala vzeti! Tolikokrat sem se že pokesala, kolikor imam las na glavi — — —.“

Tako je tožila Tonetova žena svojim starišem. Prepeličar pa je rekel: „Ali nisem pravil, da bo taka?“ in je majal z glavo. Prepeličarica pa je znala vselej tako lepo potolažiti svojo hčer, da je šla vsakokrat utešena od doma.

A tolažba materina je trpela le nekaj časa, zapravljenost Vodopivčeva pa je trajala še precej dolgo. Gospodarstvo je šlo rakovo pot. Ves trud skrbne žene je bil bob ob steno proti moževim strastim. Hiša ni bila več tako založena z vsem kakor svoje dni, polje slabejše obdelano, živina kakor kaki krajniki, gozdovi pa so se svetili po noči in po dnevu . . . Oh ko bi bil stari Vodopivec to videl, v grobu bi se bil obrnil. Kako neki je vse to prišlo?

Tone je še vedno vozil blago čez Jezerski vrh — in sicer bolj kakor prva leta svojega gospodarstva. Kupoval je

dragó, ker ni bil navadno bistre glave, kedar je kupoval; in tako ga je marsikdo prevaril. Tudi denarja ni prinesel Tone vselej toliko nazaj s pota, kolikor ga je vložil v blago. To že tako pride, kedar je človek slab kupčevalec, pa dober pivec. Denarja pa je bilo vendar le treba, če je hotel kupčevati. Treba je bilo torej iskati na posodo. In na nezadolženo kmetijo se že še kaj dobi. Ta mu je prodal prešiča na upanje, a ker Tone le ni plačal in plačal ob svojem času, prodal mu je nekaj borovcev. Mlinar mu je prodal moko, a ker Vodopivec ni mogel plačati, požel mu je mlinar pšenico na njivi. Mesar mu je dal na roko toliko in toliko slanine, a Toneta je bila zmirom huda za denar, in mesar mu je vzel telico iz hleva. Tako se nadaljuje ta pesen — — —

In vendar se Tone ni spametoval. Kolikokrat ga je žena prosila, kedar je bil trezen (in to je bilo navadno le zjutraj):

„Tone, nikar ne hodi na Koroško, saj vidiš, da nič ne zaslužiš.“ A Tone jo zavrne:

„Koroškega pa ne pustim, ker sem preveč navajen.“

In tako je šlo naprej. Strast je huda reč, kedar jo človek tako zelo poviša. Vodopivec ni obdelaval svojega polja, kakor je bilo treba; vse je dal hlapcu v roke, in ta je delal, kakor se mu je zljubilo. Rajši je hodil še po letu čez „vrh“, dasi je bilo doma veliko dela. Žena pa ni mogla za dva gospodariti in delati.

Ko pa je prišla jesen in žita nič v žitnicah, v hlevu par suhih repov kakor drenovih klinov in jedno kljuse, ki se je komaj po koncu držalo, gozdi pa pobriti kakor brada . . . takrat se je začel prepir v hiši.

„Tone! moke ni nič pri hiši, in slanina je vsa pošla“, reče plaho žena možu.

„Zakaj pa prodajaš zmirom slanino, moko in vse, kar ti pride pod roko. Ti ostani pri svoji kuhalnici! Prav nič se nimaš vtikati v gospodarstvo: gospodar sem jaz in dokler bom, imeli bomo tudi jesti . . .“

Tako je tešil Vodopivec svojo vest. A bralo se mu je na obrazu, da mu niso šle besede od srca.

Ona pa je brisala oči in jokala kakor otrok.

„Oh, da sem jaz morala biti tako nesrečna! Rajši bi bila krave pasla in ovsen kruh jedla vsak dan, kakor da sem pri teh ljudeh.“

Stara Vodopivka, ki je bila že z jedno nogo v grobu, pa je še pomagala svojemu sinu — zapravljevcu:

„Pritepenka! Saj nisi nič drugega imela kakor par cunj! Še balo si napravila iz naših denarjev! Kaj misliš, da ne vemo!“

In mladi je bilo, kakor bi jo kdo z nožem dregal. Še to je morala doživeti!

Tonček in Janček sta že tudi pomagala očetu in babici. Saj sta dobivala dovolj potuhe od stare matere. Le Marijanica se je potegovala za mamo. Zato pa je drugi niso mogli trpeti . . . .

Kako bodo odgovarjali taki stariši pred večnim sodnikom, kedar jih pokliče pred sodbo božjo?!

IV.

Ljudje so mu rekali navadno le: „mešetar“. Stanoval je v Krivčevi bajti. Bolj majhne postave je bil in pokvečenega obraza, in dvoje mačjih očij mu je svetilo izpod čela, kakor dvoje žarečih ogljev. Nekaka zvitost se je brala na njem in vsem njegovem vedenju. Že veliko let ga ni bilo doma. Kot dvanajstletnega dečka ga je peljal stari Vodopivec na Koroško, da se izučí v kakem rokodelstvu. Za kmečka dela namreč ni bil, ker je bil prešibek. In od tistega časa ga ni bilo več v naše kraje. Samo pred dvanajstimi leti je prišel enkrat k vojaškemu naboru. Učil se je menda več rokodelstev, a nobenega se ni popolnoma izučil, ker ga je vsak prej odpodil od hiše zavoljo njegove navihanosti. Saj je bil že vseh muh poln, ko je bil še v naši vasi. Stariši so morali svariti otroke pred njim.

Pred dvema letoma se je vrnil — ko teče naša povest — v domačo vas in se je nastanil v Krivčevi bajti. Ni prinesel seboj kakega denarja ali blaga, pač pa namazan jezik in prebrisano glavico. Ljudje so dejali, da je študiran, zato ker je tolkel za silo koroško nemščino in je umel čitati in pisati. In takrat se je držalo na kmetih na nemščino še veliko več kakor dandanes. Ljudje so se ga kmalu oklenili in ga hodili popraševati za svet, zato ker je malo terjal za plačo in jim je vse tako po domače razložil. Tudi pisma je ljudem pisaril, in dejali so, da je znal tako ginljivo pisati, da je vsakega do solz ganil s svojimi pismi. Za „mešetarja“ pa so ga klicali zato, ker je s početka hodil najprvo samo po semnjih, tolmačil tujim kupcem domači jezik in „mešetaril“, kakor pravimo. Po letu je prodajal po vaseh tudi slamnike, gože, jermenje in druge take reči, ki se lahko prodajo po letu na kmetih. Ime „mešetar“ pa mu je ostalo.

V vas ga je pripeljal po tolikih letih Vodopivec. Bila sta zeló jednih let in po Koroškem sta se večkrat sešla v kakem kraju. Tudi njemu je tolmačil včasih, kedar je zašel med trde Nemce, ki niso umeli slovenski. Ko je Vodopivcu zmirom bolj pohajalo veselje do kupčevanja (nekaj ker ni imel blaga, nekaj ker so mu ljudje že neradi upali), takrat je privlekel tega mešetarja s seboj, da še na Kranjskem kakošno razdereta, kakoršne sta razdirala na Koroškem, kakor je pravil mešetar.

* * *

Bilo je v soboto večer. Pri Vodopivcu so čakali očeta; a zastonj so ga čakali. Ni ga bilo. Sedel je po navadi pri sosedu in se pogovarjal z neizogibnim mešetarjem. Preresetala sta že to in ono, ostali pivci so že vsi odšli, tudi krčmarju se je že zdehalo. Pridno sta vlekla va-se belo-žolto tekočino in se menila, kam bi šel mešetar stanovat po sv. Juriju? Krivec je pravil, da proda bajto.

„Veš kaj, Tone, tako-le narediva! Ti si mi dolžan še 150 goldinarjev. Drugo ti vse odpustim, da ne boš mislil, da te nimam rad.“

„Od kdaj? Jaz tebi?“ zakriči Vodopivec in skoči po koncu.

„Kaj misliš, da sem norec? Evo ti, rekel bi Hrvat“. In mešetar privleče izza suknje zavitek papirjev.

Takrat pa Vodopivcu ugasne jeza. Samo z zobmi še zaškriplje in molči. Kaj je hotel? Ustavljati se mešetarju, ki še dohtarje užene v kozji rog, kakor je sam pravil. Tega si Vodopivec ni upal. Preveč se ga je bal. Bolj na tihem še reče:

„Pa toliko?!“

Celo sam zá-se pa že pravi in si misli:

„Saj mi še lahko naredi, kakor je naredil Vehovemu Tomažu.“

Tako vražast je še bil Vodopivec. Pa saj žganjarji se tako radi sučejo okrog tega, kar je goljufivo.

„Vidiš, začne čez nekaj časa mešetar, ti prodaš tisto njivo, na katero se pet mernikov poseje, tam na Posevkih; kupec na njo pa je gotovo krčmar, ker je precej zraven njegova njiva, kaj ne, Oblančar?“

„He, he“, golči krčmar in si mane tolste oči. Vodopivec molči, mešetar nadaljuje:

„Tiste denarje, ki jih dobiš za njivo, daš meni, in jaz bom kupil Krivčevo bajto za nje.“

„150 za njivo na Posevkih — kaj se ti meša?“ reče Vodopivec in uprè va-nj svoje svetle oči.

„Pij, pij, Tone, da se malo več modrosti napiješ. Preklicano malo je imaš nocej.“

Krčmar je hitel po drugo mero, Vodopivec pa odgovarja sopivcu:

„Kaj, jaz? Več ga nesem še zmirom, kakor tvoj pokvečeni koš . . . pa ga, veš!“

In pila sta naprej. Vodopivec je pil veliko, mešetar malo.

„Že vidim, da ga neseš več kakor jaz“, reče naposled mešetar. To je bila voda na njegov mlin.

Vodopivec postane dobrovoljen. Tako lahko so se zdaj pogodili za njivo. Vodopivec in mešetar udarita na roko, krčmar pa je priča.

Pozno je Vodopivec prikolovratil domu. Da ni bila zima, bil bi ga dan prehitel. Pa saj se na klopi pri Oblančarju tudi dobro spi, ako je človek truden. Noge so se mu še opotekale. Vodopivka je že vstala in se napravljala k jutranji sv. maši.

„No lepo delaš! Zdaj boš še sv. mašo opuščal. Sram te bodi! Lep vzgled daješ otrokom!“

Tako ga je ona oštevala. On pa se zadere nad njo:

„Kaj to tebe mar, baba! Skrbi za-se! Jaz že vem, kaj delam. Meni ni treba nič praviti.“

„Mar me je, mar, ker sem krščanska mati in nočem nalagati na svojo vest takih grehov, kakor jih nalagaš ti!“

„Jezik za zobmi — če ne?!“

In Vodopivec zamahne nad ženo. Obraz se mu je svetil pri luči kakor rudeče jabelko. Hčerka se oklene matere in tišči očeta na stran, ihteč:

„Ata, ne, ata, ne!“

„Le, še otroka ščuj zoper očeta, to je lepo!“

Po teh besedah odide iz hiše. Ni šel daleč. Pri sosedu se je oglasil in pil tamkaj do večera.

Zvečer pa je zopet prilomil domu. In kako? Klel je, da so se iskre delale, in s polenom je pobijal lonce in sklede. Vse je moralo v kraj, še borno kljuse v hlevu ni imelo mirú pred njim. Par udarcev debelega polena je občutila tudi njegova raskava koža. Žena je morala od hiše. Bosa in v sami spodnji obleki je tekla s hčerko tja črez njive in travnike, po snegu. Bežala je pred možem svojim. Naravnost domu je tekla k Prepeličarju.

Dečka pa sta potegnila z očetom.

„Zmirom vas dajejo, ata!“

In Vodopivcu se je še dobro zdelo, da ima taka sinova. Zato jima je obljubil, da ju pelje drugi dan v krčmo.

Vodopivka se je vrnila. Doma so jo pregovorili, naj potrpi. Enkrat ga bo že pamet srečala. A ni ga srečala. Vodopivka je bežala drugič od hiše. In od takrat je ni bilo več nazaj. Doma je ostala z Marijanico pri stariših.

V.

Pri Prepeličarju so imeli bolnika. Marijana je zbolela. Na postelji je ležala in v jednomer molila. Hirala je vidno. Nekaj jo je priklenilo na postelji; prevelika skrb in velik strah, nekaj pa tista huda pot po zimi in snegu. Že pri Vodopivcu je stokala večkrat, da ji nekaj ni prav, a zdaj pa je morala kar v postelji ostati. A ni se dolgo mučila revica.

Naglo jo je vzelo. Kdo bi si mislil? Tako mlada ženska še, v najlepših letih, pa morala je umreti. Še tisti post so jo nesli k fari na pokopališče. Tone je šel za pogrebom. Solze so mu silile na dan in poskakovale po velih licih, ko so mu zagrebali ženo pod zemljo. Kdo bi si bil mislil, da ima tako trd in neusmiljen mož še solze za svojo ženo? Smrt res vsakega gane in predela.

Tudi Vodopivca je predelala. Ves post ni pil — in kako zatajevanje je to za takega, kakoršen je bil Vodopivec!

Tisti čas pred veliko nočjo so imeli misijon v naši fari. Ves čas je hodil Vodopivec pridno poslušat božjo besedo in molil je, kolikor že od mladih let ne. Vsi so mislili: No, vendar je prišel enkrat k pameti!

Kmetija Vodopivčeva je bila zdaj zelo zadolžena. A po vrhu so bili še gozdje prazni, žitnice prazne, hlev prazen, mošnja prazna. Na take reči pa se človek težko ženi. A Vodopivec se je moral, ker mu je žena umrla. Mater njegovo pa so že tudi odnesli pred jednim letom k materi fari, počivat spanje pravičnega. Zdaj je še le spoznal, kaj je izgubil, izgubivši svojo ženo, zdaj še le se mu je začelo svitati v glavi, kam ga popelje njegova dosedanja pot? Lase bi si bil najrajši ruval iz glave, ko bi bil mislil na svojo preteklost.

„I, z božjo pomočjo bo že šlo“, dejal je naposled Vodopivec. Da bi le tega preklicanega mešetarja ne bilo. Ob koliko me je že pripravil?“

Težko se je tedaj ženil Vodopivec. Kdo bi ga vzel, takega?

A vendar je dobil žensko. Prinesla res ni drugega k hiši kakor tisto, kar je imela na sebi. A Vodopivcu je bilo treba gospodinje.

„No, pravo ptico je dobil. Ta mu bo pa že uro navila.“ Tako so ljudje govorili in niso se motili.

Tone je plesal, ona je pa žvižgala.

Toda Tone se je naveličal sčasoma njene ostrosti. Nevolja se ga je prijemala, ko je našel večkrat steklenice v omari ali skrinji njeni. „Ta ga tako moško seka kakor kaka baronka in nič ne dela, jaz pa trpim kakor črna živina, in še požirek žganja mi ne privošči. Ne boš me več za nos vodila in me ne boš“, mislil si je Vodopivec in kmalu se je začel poprijemati svoje stare navade. Stara strast se je ponovila. Piti je začel kakor nekdej. Za prve svoje žene je pil sam, a druga žena mu je pomagala. Ko bi se bila oba dobro držala, bilo bi še šlo. A zmirom štruelo v omari imeti in vinček v skrinji — to velja denarje! Vodopivka je bila bajtarska hči, a dobrega je bila zmirom vajena. Šivala je in presedala po cele tedne v bajti, mati pa ji je nosila skupaj, kakor je že to navada pri nekterih bajtarskih ljudeh, da stari delajo, mladi pa lenarijo, a ne da bi služili. Otrok Vodopivcema Bog ni dal, toda tem več stá imela opraviti s Tončkom in Jančkom. Tonček je bil že cel Tone in Janček že cel Janez. Zdaj se je še le pokazalo, kako je vzgojil Vodopivec svoje otroke. Dokler je bila še rajnka živa, dalo se je še shajati z njima. Mačeha pa se ni menila dosti za njiju; dokler se nista onadva začela meniti. Navihana sta bila in prekanjena, kakor bi bil sam satan v njih. Po vse noči sta se klatila po vasi, po dnevu pa ležala. Nobeno delo jima ni dišalo, zraven pa sta bila pri vsakem poboju. Ljudje so se jih kar izogibali. Le mešetar ju je vselej rad sprejemal pod svojo streho. A tudi mešetarju so že enkrat potekle ure v naši vasi. Odkar je bil misijon, ljudje niso več za-nj marali. Tudi mešetar je izprevidel, da je zdaj konec njegovega misijona, prodal je svojo bajto in potegnil zopet čez „vrh“.

Dolžniki pa so pritiskali. Vodopivec je moral zopet prodati nekaj njiv. Žganjaril pa je hujshe kakor kdaj poprej. Imena „Vodopivec“ se je že skoro popolnoma iznebil: klicali so ga navadno le „Žganjepivec“. In Vodopivec je za-sluzil to nelepo ime.

A tudi Vodopivka ni ostala za svojim možem. Tisti lepi dnevi, ko je srkala rudeče vino in jedla belo štruco, potekli so. Če se pa človek pijače privadi, pusti jo težko.

Tako je bilo tudi z Vodopivko. Tudi nje se je prijelo ime „Žganjepivke“. Večkrat so jo našli, ko je ležala skoro brez zavesti.

Tudi sinova sta kmalu pokazala sad svojih mladih let. Večkrat je kaj zmanjkalo doma, za kar niso vedeli, kam je prešlo. A kedar ni doma kaj vzeti, takrat je pa še hušše. Celo drugi ljudje so hoteli dokazovati, da sta Vodopivčeva fantina nosila prodajat v Krivčevo bajto mešetarju, ko ga še ni bila vzela slana naše vasi. Oba pa sta doživela žalosten konec. Toneta so ubili pri nekem poboju, ko je bil semenj v bližnji fari. Janez pa je služil pri Vrbarju za hlapca. Pri nekem pretepu je nekega fanta mahnil po glavi, da je obležal in umrl. Zaprli so ga na več let. Pravili so, da je umrl v ječi.

In mačeha? Še moža ni preživela. Pila je, kolikor in kar je dosegla, dokler je niso odnesli na pokopališče.

Marijanica je ostala pri Prepeličarjevih, kar je bila mati umrla. Prestrašila se je in prehladila, ko je šla v najhujši zimi z materjo od Vodopivca. Trdna narava otroška je sicer premagala bolezen, a hroma je ostala do smrti. Revica je bila vse svoje življenje. Zdrava je bila, a hoditi ni mogla.

In Vodopivec? — No domovje in zemljišče mu je bilo seveda prodano. Sosed njegov, krčmar Oblančar je kupil kmetijo na dražbi. Za ostale denarje je pil še Vodopivec. A ni jih veliko ostalo.

Nekaj let je Vodopivec še živel. A borno je bilo njegovo življenje. Po vasi se je klatil in prosil. Kar pa je priprosil, to je popil na žganju.

Neko zimo so ga našli . . . v Oblančarjevem hlevu — mrtvega.

Žalosten je bil njegov pogreb. Ni ga bilo, ki bi ga bil spremil k večnemu počitku. Marijanica bi bila šla za pogrebom svojega očeta; a ni mogla, ker bila je hroma.

M u t e i .

(Spisal I. Vrhovec.)

Kdor hoče zvedeti, koliko premore krščansko usmiljenje s svojim betežnim nesrečnim bližnjim in koliko izda prava človeška potrpežljivost, poda naj se z nami v Šmihel na Dolenskem, kako četrto ure od Novega mesta, v sobo, kjer je

zbranih kakih deset mutastih otrok. Zatekle so se te reve semkaj iskat olajševanja svoji veliki nesreči.

Le odprite vrata ter stopite v sobo; v istem trenutku zaslišite iz deset mutastih grl na enkrat krščanski pozdrav: „Hvaljen bodi Jezus Kristus!“

Zašli ste v šolo, kjer se mutasti učé govoriti. Njihove učiteljice so nune iz reda „Naše ljube Gospe“. Večina ljudij ne ve, kaj so mutci; prav prav veliko jih ima o njih zeló napačne misli; zato bomo najpoprej povedali, kaj so mutci in zakaj so nekteri ljudje mutasti.

Mutasti so vsi od rojstva gluhi ljudje; kdor ni nikdar slišal, tudi nikdar govoril ne bo. Celo taki otroci, ki so že govorili, pa so oglušali, pozabijo polagoma govorico ter postanejo mutasti.

Naše govorjenje je zgolj posnemanje tega, kar od drugih slišimo. Ne da bi koga drugega slišal, torej sam od sebe, ne more noben človek govoriti. Če bi zaprli otroka s popolnoma zdravim posluhom med zgolj mutaste otroke, kjer bi ne slišal niti jedne besede in le tu in tam kak ubit, človek bi dejal, mrtev glas, kakoršen je slišati iz ust nesrečnih mutcev, ostal bi tudi ta otrok popolnoma mutast, dasi tudi je jezik njegov tak, kakoršen drugih zdravih ljudij, in posluh njegov popolnoma zdrav. Človek zna in vé namreč samo to, kar se je od drugih ljudij naučil.

Nesreča mutastih ne tiči torej v jeziku, ampak v ušesih. Če bi mogli pregnati pri mutcih gluhost, jeli bi sčasoma govoriti, kakor govorimo drugi ljudje.

Če ogluší človek, ko je že odrastel, govoril bode kljubu svoji gluhosti; drugače pa je pri otrokih, ki so komaj govoriti začeli. Če oglušé, pozabijo kmalu, kar so znali, in čez nekoliko časa se v ničemur ne ločijo od onih mutastih, ki niso še nikdar niti jedne besede izgovorili. Le nekteri, ki imajo jako bister spomin, ohranijo nekoliko pred oglušenjem naučenih besed ter jih izgovarjajo tako jasno in razločno, kakor zdrav človek. Te male besede so jim ostale za vselej v spominu, izgovarjajo jih o vsaki priliki, če tudi ne na pravem mestu, a nobene besede ne morejo izreči, ki je pred oglušenjem niso slišali.

A tudi mutci niso vsi jednako gluhi. Dobra polovica jih ne sliši tudi najmočnejšega glasú ne. Ne zganejo se, če jim s kanonom za hrbtom vstrelíš. Njihovo uho je popolnoma mrtvo in nobena zdravniška moč ga ne more oživiti. Najimnitnejši zdravniki so si že prizadejali neznansko truda

ter si belili glave, kako bi gluhcem vzbudili posluh v ušesih, toda najbolj prebrisan poskusi so bili vsi zastonj; kdor je gluh rojen, ne bode slišal nikdar več. Seveda bi bila taka iznajdba največja dobrota, ki bi jo mogli skazati nesrečnim mutcem, kajti brez težave bi se v kratkem naučili govorjenja. Toda to upanje se ne bode nikoli izpolnilo; takega upanja še celó za one gluhe ni, kojih uho je še vsaj toliko občutljivo, da slišijo na pr. vsaj še strel ali tresk; nahajajo se še celo taki, ki razločijo črke *i*, *e* in *o*, ako jim jih glasno v uho zakličemo, a tudi ti niso od popolnoma gluhih do malega nič na boljšem; mutasti ostanejo tako, kakor oni, kar vsakdo lahko sam spozna. Če zakličemo takemu gluvcu na pr. v uho besedo: „govoriti“, slišal bo samo *o*, *o*, *i*, *i*; toda niti sanjalo se mu ne bo, da se nahajajo v ti besedi še štiri druge imenitne črke, ki ji dajejo še le pravi pomen. Kaj jim pomaga, da slišijo one štiri samoglasnike, ko se vendar s samimi *a*, *e*, *i*, *o* in *u* besede ne morejo skladati. Zato ostanejo tudi taki, dasi vsaj malo slišijo, mutasti za vselej.

Kakovi so pa nasledki gluhosti? Jako žalostni so! Med vsemi reveži so mutasti največji siromaki. Ušesa so vrata do srca, do duše človekove. Tod skoz gredó pouki, ki jih dajemo našim otrokom do njihovega mladega srca, občutljivega za vse, kar je lepo in dobro; najboljši vzgledi, ki jih otroci vidijo, bili bi pri njih brez sadú, ko ne bi jih stariši z besedo opomnili, zakaj je to lepo, Bogu in ljudem dopadljivo, ono pa hudobno in nepošteno. Kaj pomaga mutcu, če vidi pobožne ljudi moliti, kaj, če mu je dan na dan pred očmi poštenost, čednost, pravičnost itd.? Saj tudi naše domače živali vidijo naše čednosti, a brez vsakega prida gredó mimo njih, in to zató, ker ne razumevajo naše govorice.

Ali! Za Boga svetega! Pa se saj ne bomo toliko spozabili, pa človeka, dasi je tudi mutast, z živaljo v jedno vrsto stavili? — Človeka boli res srce pri takem vprašanju! Da! tudi mutci so po božji podobi stvarjeni in imajo neumrjočo dušo, kakor jo imajo kralji in cesarji, toda o Bogu in večnosti, o življenju po smrti, o zveličanju in drugih krščanskih resnicah ne vedó te reve ničesar; neznano jim je, kaj je prav in kaj ni prav, kaj se spodobi in kaj ne. Ušesa so vhod do srca, in ta vhod je pri njih zaprt za vse večne čase. Mi drugi, ki nam je Bog dal zdrav posluh, vemo ločiti, kaj je dobro in kaj hudo, toda tega spoznanja nismo prinesli seboj na svet; vcepili so ga nam v naše srce še le naši roditelji in učitelji in to po velikem trudu in s čudovito potrpežli-

vostjo. In — ali ne vidimo krog sebe vsak dan zanemarjene, nesrečne ljudi, katerim se v mladosti ni vcepljalo to spoznanje v mlado dušo, ali jih ne vidimo, kako se pogrezajo od dne do dne globje v hudobije in pregrehe? Ti ljudje so imeli ali roditelje brez vesti, katerim ni bilo nič do tega, da vzra- stejo njihovi otroci v poštenosti in strahu božjem, ali pa so si ti otroci proti vsemu opominjevanju mašili ušesa, da jim niso mogli lepi in dobri nauki seči do srca.

In glejte! Tako nesrečni so tudi mutci, katerim je božja modrost — tu pa človek ne vprašaj, zakaj — zaprla ušesa za vselej.

Zdravim otrokom skušajo roditelji od najzgodnejše mla- dosti s tisoč in tisoč pripovedkami in pravljicami vcepiti v mlado srce pravičnost in poštenost, ljubezen do bližnjega, usmiljenje za njegovo nesrečo, hvaležnost do Boga in rodi- teljev itd. Vse to je pri mutcih nemogoče. Nemogoče jih je posvariti, nemogoče jim je pokazati, da tega ali onega niso prav storili. Od tod prihaja, da so vsi mutci na glasu hu- dobnih, popačenih ljudij; toda to je sodba nepremišljenih in zraven neusmiljenih ljudij, ki se radi sklicujejo na oni pre- govor, ki je med vsemi pregovori najkrivičnejši: da so vsi za- znamovani ljudje hudobni. Nesrečnim mutcem podtikajo, da storé vse, kar storé napačnega, zgolj iz hudobije. Kolikokrat so te reve po krivem tepene, koliko solz morajo prelitati za pregrehe, katerih niso krive! Imejte usmiljenje s temi ubožci, pomislite, da ni hudobija, ampak njihova nevednost, ki jih napoti k ti ali oni nepravi stvari. Kdor ima priliko, naj po- učí ljudi, da mutec ne ve, kaj je pravo, da je njegovo srce ravno tako dobro, kakor drugih otrok, da je le njihova neraz- vita pamet uzrok vsemu, česar ne storé prav. Čemu jim še življenje grenite, ko jim je že grenko dovolj!

Kako dobro nam dé v kaki nesreči, če vidimo svoje so- sede, da se jim smilimo, da gre naša nesreča tudi njim do srca. Pomagati nam sicer res ne morejo, vendar pa nam je naša nesreča veliko olajšana, ko vidimo, da se jim smilimo. Mutec, ki ga je zadela kaka nesreča, te tolažbe ne pozna. Mi ga sicer tudi milujemo, toda tega pomilovanja ne spozna, ne razume ga in težo vse nesreče mora nositi sam. Kar naše srce razveseljuje ali ga žalosti, to je za-nj nepoznana stvar. Do njegove duše ne more nobena tolažilna, nobena poblaže- valna beseda. Zato vidimo sto in stokrat, da mutca ne omeče solze, ker ne vé, zakaj tekó; da ga ne gane trpljenje in sto- kanje bolnika na smrtni postelji; da ne čuti nič, ko se zvi-

jajo v njegovih rokah živali, ki jih trpinči. Njegova duša je popolnoma neobčutna, ker ga ni pripomočka, s katerim bi jo človek poblašil. Da je naše srce mehko, da smo usmiljeni, da se bojimo storiti krivico, vse to so storili dobri nauki, ki jih mutcu ne moremo vcepiti v dušo.

Ker je mutčeva duša prazna, sodi revež vse le po zunanje in po tem, kar vidi. Prikupi se mu le to, kar mika njegove oči, zato se rad lepo oblači in je gizdav; tudi ljudi sodi le po zunanje; berača mutec zaničuje, ker je slabo opravljen; posmehuje se betežnim, pa ne iz hudobije, ampak ker vidi, da je on (mutec) boljši od njega. Najimennitnejši ud za mutca je oko, ker je za-nj oni pripomoček, s katerim si je pridobil vso to malo trohico spoznanja, kolikor ga ima; zato se mu ne zdi noben revež tolik kot slepec. In vendar je pri vsem tem vesel in zadovoljen, ker ne pozna svoje nesreče, ampak meni, da so vsi ljudje ravno tako mutasti, kakor on sam.

Gotovo bi storil lepo delo krščanskega usmiljenja, kdor bi se lotil poučevanja teh nesrečnikov, ki bi jim prižgal luč poštenega in pravičnega življenja ter naredil iz njih še le prave ljudi. Toda, kako to storiti? kako najti pot, po kateri bi mutcem mogel dopovedati vse tisto, kar si dopovedujemo mi drugi, ki imamo zdrave ude? Gotovo se je tekom stoletij temu in onemu dobrosrčnemu človeku ta usmiljena želja oglasila v srcu, toda izvršiti jo, bilo je nemogoče in ostajalo ni ljudem drugega, kakor da so zmajevali z ramami, pomilovali te reve ter jih pripuščali njihovim žalostni osodi. Saj jim ni bilo mogoče pomagati! V starih časih je rekel jeden največjih grških učenjakov, Aristotel, da so mutasti za bodi si kateri koli uk popolnoma nesposobni. Kar je ta mož izrekel, ni veljalo samo v starem veku za neovrgljivo resnico, ampak prisegal je na njegove besede tudi ves srednji vek. Zato se sto in stoletja ni upal nihče lotiti poučevanja mutcev, posebno odkar so začeli ljudje trditi, da mutcem ne manjka samo darú govorjenja, ampak da so tudi brez vse pameti; da ne znajo govoriti, zgolj zato ne, ker nimajo toliko pameti, da bi znali rabiti svoj jezik. Še le pred kakimi 300 leti se je posrečilo nekemu učenemu španskemu menihu, Pedro de Ponce, naučiti štiri mutce pisanja in čitanja; čitati jih je seveda naučil samo toliko, da so umeli, kaj čitajo, in da so mogli to, kar so čitali, črez nekoliko časa zopet zapisati. Ko je ta mož leta 1586. umrl, prizadevalo si je mnogo dobrosrčnih mož po Angleškem in Francoskem po-

snemati umrlega meniha, toda ves njihov trud je bil za-
stonj. Minilo je celih 200 let, predno je Francoz Abbé de
l'Epée izumil nov pot za pouk mutastih. Ustanovil je leta
1760. posebno šolo za mutce, v kateri so se ti reveži učili z
znamenji izražati svoje misli. Učil jih je z rokami in prsti go-
voriti; pest na pr. je pomenila črko a, pest pa, v katero so
palec skrili, črko e; črko n so zaznamovali s tem, da so
druge prste ukrivili, kazalec in srednji prst pa stegnili, itd.
Iz takih črk so sestavljali besede, iz besed pa stavke, kar
je bilo seveda zelo zamudno; vrh tega pa so se mogli po-
menkovati le sami med seboj, ali pa k večjemu še z onimi,
ki so se takih znamenj učili, drugim pa kljubu svoji učenosti
niso mogli dopovedovati najmanjše stvari.

Na čisto drugačen pot se je pa zasukal neki Ammau,
zdravnik v Amsterdamu na Nizozemskem. Ta je imel pouče-
vati mutastega otroka nekega bogatega nizozemskega trgovca.
Učil ga je tako, kakor so učili Francozi, zraven tega pa ga
je skušal naučiti še govorjenja, kar se mu je prav dobro
posrečilo. To kar je pri tem otroku skusil, dal je na dan
v knjigi: „Govoreči mutec ali način, kako je mogoče mutce
govorjenja naučiti.“ Ta knjiga je bila pričetek sedanjega
pouka mutcev. Prvo tako šolo so si omislili Nemci l. 1778.
v Lipskem. Leto za tem je velela jednako šolo ustanoviti
na Dunaju slavna cesarica Marija Terezija; njen sin cesar
Jožef II. pa jo je dal l. 1784. povečati. Leta 1786. so tako
šolo ustanovili v Pragi, leta 1812. v Linzu itd. V Avstriji
je sedaj 16 šol za mutce.

Ali je veliko ljudi mutastih?

Za evropske dežele odgovorimo temu vprašanju skoro
lahko prav zanesljivo. Znano je, da smo vsi na tanko sešteti,
in pri tem seštevanju zapisujejo tudi, koliko je med nami
slepcev in mutcev. Če vzamemo ljudi vse Evrope skupaj, je,
poprek rečeno, med 1600 ljudmi jeden gotovo mutast. Ko-
liko je mutastih po drugih delih sveta, na primer po Aziji,
Afriki itd., tega ne vemo, ker tam ljudje niso sešteti, kakor
v Evropi. Toda recimo, da so istobrojni, kakor po naši Ev-
ropi, potem je po vsej zemlji okoli milijon mutcev. V hribo-
vitih krajih je več mutcev kakor po širokih planjavah. V go-
ratih planinskih krajih je med 650 ljudmi jeden gotovo mu-
tast; najbolj nesrečna je na to stran najbolj gorata dežela
v Evropi, to je Švicarsko, kjer pravijo, da je celo že med 300
ljudmi jeden mutast; na južnem Bavarskem je med 443 ljudmi
jeden mutec, na Piemonteškem pa med 563; po nekterih

nemških deželah je med petimi, šestimi in sedmimi sto ljudmi jeden mutec; na velikih ogerskih planjavah ali na ravnem Nizozemskem in Belgijskem pa naletiš še le med 2000 do 2500 ali 3000 ljudmi na jednega mutastega, sploh pa je moških več mutastih ko žensk.

Poučevanje mutcev je neznansko počasno in zamudno. Učitelj mutastih mora biti bistra, vedra glava, pravi prijatelj otrok in na vse strani izobražen mož. On jih ne poučuje samo, ampak jih tudi izreja ter je njihov drugi oče. Za svoj poklic mora imeti gorečo ljubezen in biti ves navdahnjen za srečo in blagor svojih učencev. Od nobenega drugega učitelja se ne zahteva toliko potrpežljivosti in zatajevanja samega sebe, kot od njega.

Če bodo imeli naši častiti čitatelji le trohico tiste potrpežljivosti, kakor je imajo učitelji in učiteljice mutcev, razložili jim bomo vsaj površno, kako se mutci učé govoriti.

Vsak od nas se spominja še iz šolskih časov, da ima naš slovenski jezik 25 črk ali glasov. Niti dva med njimi, tudi najbolj podobna ne, ne izgovarjata se jednako. Če človek hoče, opazi sam na sebi lahko, da mu pri izgovarjanju črke na pr. **d** ali **t** najbolj hodijo zobje v prid. Ljudje brez zob teh dveh črk celo čisto izgovoriti ne morejo; brez jezika na pr. ne bi človek mogel izgovoriti ne **l**, ne **r**, pač pa **m** ali **a e i o u** in še nekaj drugih črk. Ali še pri tako podobnih črkah, kakor sta **d** in **t**, čuti človek prav z lahka v svojih ustih, da se upre jezik pri izgovarjanju črke **d** drugače v zobe, kakor pri izgovarjanju črke **t**. Črki **g** in **h** izgovarjamo z grlom, toda tudi tu je velika razlika; **g** izgovarjamo v zgornjem, **h** pa v spodnjem delu gola. Drugače odpiramo usta, če izgovarjamo **a**, drugače, če **i**, drugače zopet, če izrečemo **u**.

Za natančno izgovarjanje vseh 25 črk je treba človeku ust, zob, nebesa, grla in pljuč, ki so pri izgovarjanju nekako to, kar pri orglah mehovi. Kdor ima jeden ali drug za izgovarjanje neizogibno potreben ud pohabljen, ne more čisto in jasno govoriti.

Mutci imajo vse te ude popolnoma zdrave in ne manjka jim ne jednega, in vendar — ne govoré. In zakaj ne? Pač nas vidijo, da odpiramo usta, vidijo, da se nam zasuče jezik v ustih sedaj tako, sedaj drugače, toda oni ne vedó, da se slišijo ob jednem glasovi iz naših ust. Če bi bilo mogoče mutca pripraviti do tega, da bi zazvenel tudi iz njegovih ust kak glas, bilo bi ga mogoče privaditi tudi govorjenja.

In to je mogoče, toda silno težavno ter je treba pri tem pouku nepopisne potrpežljivosti. Mutec ne pozna ne jednega glasú, vseh se mora še le priučiti. V početku pouka je za govorjenje ravno toliko pripraven, kakor novorojeno dete. A dete je pozneje vendar mnogo na boljšem ko mutec, kajti ono sliši ter posnema, samo ne ve kdaj, govorjenje ljudij okoli sebe. Mutcu je treba pa še le z velikim trudom pokazati, kako naj rabi svoj jezik.

Najlaže se izgovarja a, in s tem glasom pričenjajo tudi učitelji poučevanje mutcev. Mutec mora ravno tako usta odpreti kakor učitelj, ravno tako mora ležati njegov jezik v ustih; z jedno roko se prime za svoje grlo, z drugo pa se dotakne učiteljevega, ki izgovori pri tem glas a. Sedaj naj bi ga izgovoril tudi mutec, toda to je silna silna težava za-nj, ker ne ve, da je treba pognati pri tem tudi sapo iz pljuč skozi grlo. Koliko sto in stokrat odpre mutec svoja usta prav tako kakor njegov učitelj, koliko sto in stokrat meni, da je storil vse, kar zahteva učitelj od njega, toda poglavitna stvar, glas ne pride iz njegovih ust. Pač čutijo mutci, da zatrepeče pri izgovoru nekaj v učiteljevem grlu, a koliko časa traja, predno se zavedó, da mora tudi v njihovem grlu tako zatrepetati. Učitelju je treba res angeljske potrpežljivosti. Naposled in po sto in sto poskusih pak se vendar prikrade ubit, tih glasek iz grla. Tega prvega glasú se ustrašijo skoro vsi otroci, ker je za-nje nekaj nenavadnega; ne slišijo ga sicer, pač pa čutijo njegovo trepetanje v grlu. Za učitelja je ta trenutek, v katerem je vlil svojemu učencu neprecenljivi dar govorjenja v grlo, najslajše plačilo za njegov nepopisni trud. Seveda bo še steklo mnogo vode v morje, predno se bosta mogla pomenkovati med seboj tako, kakor storé to drugi ljudje, a začetek je storjen in s tem je doseženo veliko.

Tako se po velikih težavah naučé otroci naposled vendar vseh 25 črk. Seveda nimajo vsi jednako dobrih glavic, nekteri so veliko bolj nadarjeni kot drugi, prav tako, kakor vidiš to po šolah, kjer sedé govoreči otroci. Tudi med mutci ne morejo nekteri pri najboljši volji dohajati svojih vrstnikov. Pa tudi takih je dosti, ki jih celo nikdar ne dojdejo. To so po največ taki, ki so prepozno prišli v šolo. Njihova pamet je predolgo spala, in ker je ni nihče o pravem času vzdramil, zamrla je za vselej. S človeškim umom se godi ravno taka, kakor s telesnimi udi. Ako jih v jednomer ne vadiš, zamró ti popolnoma. Deni roko, popolnoma zdravo roko v prevezo,

pa ne gani z njo niti enkrat čez leto dnij, zamrla ti je in več ne boš delal z njo. V šolah za mutaste so izkusili, da je pri mnogih ves trud zastonj, napraviti iz njih za človeško rabo sposobne ljudi. Ali najbolj zvedeni učitelji ne morejo reči, ko jim pripeljejo mutca, je-li njegov razum toliko razvit, da je kaj upanja storiti iz njega mislečega človeka. Zato jemljó po nemških takih šolah mutaste najprej za celo leto na poskušnjo ter še le za tem odločijo, ali jih bodo pridržali in se lotili njihovega pouka ali ne. Mnogim so možgani tako otrpnili, da bi se učitelji zastonj trudili z njimi; zato priporočajo nikar ne zamuditi ter otroka pripeljati vsaj pred 10. letom v šolo, če ga stariši sploh menijo dati v pouk.

Kedar jih torej odberó ter nesposobne pošljejo domú, nadaljuje se poučevanje zopet na vse žile. Vse glasove, ki so se jih otroci naučili izgovarjati, morajo znati ob jednom tudi zapisati. Ko so se prerili skoz težavo 25 črk, oddahnejo se pač otroci in učitelji, kajti najhujše, pravo hlapčevsko delo je pri kraju in poučevanje ne bo šlo odslej več po tako trnjevi poti. Ko so se naučili vse črke, začno sestavljati besede. Črke **u**, **r** in **a** dajo besedo **ura**; ko jo je učenec izgovoril, pokaže mu jo učitelj, da otrok tudi ve, kaj je izgovoril, kaj je to: **ura**! O, kakošno je veselje, ki ga imajo otroci, ko se jim posreči prva beseda! Od tega trenutka se po šoli razlega le glas **ura**; vsak človek, ki jim pride na pot, pozdravljen je z besedo: **ura**. In kakošno je še le veselje roditeljev, ko čujejo od svojega ljubljenega otroka prvo besedo, ko jo slišijo iz ust, o katerih so mislili, da so zaprta in zaklenjena na veke.

Za prvo besedo pride na vrsto druga, za drugo tretja in tako vedno dalje. Tako se otroci polagoma učé imenovati stvari, ki jih vidijo vsak dan okoli sebe, in čim več besed ko znajo, tem večje je njihovo veselje za učenje. Vsi učitelji so v tem jednega prepričanja, da so mutasti otroci veliko bolj pazljivi, kakor naši paglavci po naših navadnih šolah; ravno njih gluhost hodi učitelju zelo v prid, kajti noben šum ne moti njihove pazljivosti. Toda kljubu temu mora biti učitelj v jednomer oprezen in to zelo oprezen; ves svoj pozor mora obračati na to, da rabijo otroci naučena imena tudi prav. V mladi neizkušeni glavici se je sčasoma nabrala cela kopa besed, in nevarnost je velika, da jih začne med seboj mešati in napačno rabiti. Učitelj mora v jednomer naučene besede ponavljati, kazati stvari, ki so otrokom že znane in ki jim jih je že imenoval, ter se tako prepričati,

da so v svojem dosedanjem govoru zanesljivi in da ni več nevarnosti, da zmedejo naučena imena, na pr. da ne bodo krave imenovali ovco, mize ne stol itd.

Ta pouk v govorjenju je spremljan seveda tudi sedaj vedno s pisanjem; kar so se otroci naučili izgovarjati, morajo znati tudi pravilno zapisati na desko ali papir in ravno tako zopet z deske ali papirja pravilno čitati. Vmes so se učili tudi računati. Da je dve in dve = štiri, dvakrat pet = deset, nauči se mutasti otrok ter si zapomni gotoveje, kakor navadni šolar; vsa njihova pazljivost je pri računanju obrnjena jedino le na številke in učitelja.

Ko so se naučili otroci iz besed skladati stavke in jih zvezovati v prave misli ter so največje težave prestane, poučujejo v šolah mutcev ravno tako, kakor v navadni šoli. Uče se vseh predmetov: mimo čitanja, pisanja in računanja tudi zemljepisja, zgodovine, naravoslovja, da celo krščanskega nauka, le petja ne, to je za mutce popolnoma nemogoč pouk.

Dà celo krščanskega nauka se uče! Seveda zmajuje marsikteri čitatelj z glavo, češ: saj se je doslej ves čas trdilo, da pozna mutec samo tiste stvari, ki jih vidi. Kako je li mogoče vcepiti mu v glavo krščanske resnice o večnem Bogu, neumrjočnosti človeške duše, o poslednji sodbi in o tem, da Bog dobra dela plačuje, hudobna pa kaznuje? Odgovor na to je: ravno tako, kakor vcepimo to zdravim otrokom v srce! Tudi zdravi otroci ne bi vedeli nič o Bogu in nebesih in pekl, ko ne bi jih v tem poučevali.

Ali! Zdravim otrokom je to lahko dopovedati, dejal bo ta ali oni, kajti oni slišijo; kako pa je to mogoče pri mutcih? Res je, da ti ne slišijo, in vendar je to mogoče. Mutast človek, ki se je v šoli do dobra govoriti naučil, more pridigo ali krščanski nauk z ravno tistim pridom poslušati, kakor človek z zdravim posluhom, le da mora pridigar posebno počasi in kolikor mogoče razločno govoriti, in drugič: mutec ga mora videti, mora biti tako blizu njega, da opazi lahko vsak gibljeje njegovih ustnic in njegovega jezika. Kajti v šoli so se mutci učili z največjo pazljivostjo gledati na ustnice učiteljeve. Ko je privedel namreč ta svoje učence do tja, da so brez težav in popolnoma gotovo mogli brati z njegovih ustnic vsako besedo, ki jo je izgovoril, jel se je z njimi pogovarjati, kakor z ljudmi zdravega posluha; poučeval jih je tako, kakor poučujejo učitelji drugod po ljudskih šolah. Če bi prišel o takem času človek v njegovo šolo, ne opazil bi skoro razločka med to in na-

vadno ljudsko šolo. Pač; nekaj bi se mu vendar čudno zdelo: sila razločno in počasno govorjenje učiteljevo in ravno tako razločni in počasni odgovori učencev. Ta razločnost in počasnost je neizogibno potrebna, kajti učenci ne slišijo nič, oni ne vedó, da prihaja iz učiteljevih ust tudi glas, ampak menijo, da to, kar vidijo, pregibanje ustnic, trepetanje jezika in grla, da to je vse. V glasu, ki je za nas, ki slišimo, glavna stvar, o tem se jim niti ne sanja ne, in najbolj učeni mutec se še ni zavedel in se ne bo, kaj je glas. Kakor si slepec ne more misliti svetlobe, tako mutec glasú ne. In vendar razume vsako besedo učiteljevo. Čita mu jih z ust dol; kar je za nas tiskana knjiga, to je za mutca obraz onega, s katerim govori; za vsako črko, za vsak glas se usta drugače odpró, jezik in ustnice se drugače pregibnejo, in iz teh različnih pregibkov si sestavlja mutec besede in iz besed govor. V jednomer morajo biti napete vse njegove duševne moči, v prvi vrsti pa njegov pogled; če je jedno ali drugo besedo izpregledal in je ni bral z ustnic učiteljevih, dostikrat vsega stavka ne razume, prav tako kakor se nam zgodi, ki dobimo knjigo v roke, iz ktere je odtrgana kaka beseda; včasih lahko sami uganemo, ktere manjka, včasih pa je ves naš trud zastonj; stavek nam je nerazumljiv.

Pisatelj tega-le sestavka je bil še pred kratkim o mutcih prav takih mislij, kakor marsikteri njegovih častitih čitateljev v tem le trenutku, da je namreč zmajeval z glavo ter dejal, saj to pač ni verjeti, da bi mutci govorili. Mislil si je, nekoliko utegne pač resničnega pri ti stvari biti, ker le vsi, ki jih je kdaj pot zanesla v šolo mutcev, jedno in isto trdijo, a najbolje bo pa vendar-le, da se človek sam prepriča. In res nekega lepega dne se napotim s svojim prijateljem v Šmihel na Dolenjskem; oglasim se pri ondotnem gospodu župniku ter ga prosim, naj bi me spremil v šolo za mutaste. Prijazni gospod je storil to drage volje. Ko odpremo šolska vrata in stopimo črez prag, vstanejo učenke (bilo jih je kakih deset takrat v šoli) ter nas pozdravijo glasno in popolnoma čisto in razumljivo: „Hvaljen bodi Jezus Kristus!“ Ostrmela sva oba. Nama tujcema v čast poprosi gospod župnik učiteljico, nuno iz reda „Naše ljube Gospé“, naj bi deklice, ki so se ravno učile nogavice plesti, prenehale ter nama pokazale, kaj so se naučile v teh sedmih ali osmih mesecih, odkar so v šoli. Učiteljica je ti želji rada ustregla ter učenkam velela, naj čitajo po vrsti iz šolske knjige, in

čitale so nekatere gladkeje, nekatere počasneje, vse pa tako jasno, da smo razumeli skoro vsako besedo.

Za tem so pokazale deklice, da znajo tudi pisati. Učiteljica jim je pokazovala na podobah, visečih na steni, zdaj to, zdaj ono stvar, ter jim rekla, naj jo zapišejo. In deklice so pisale: to je hiša, ovca, pes, petelin, golob, miza, klop itd., popolnoma pravilno in s tako lepimi črkami, da bi se skušale lahko z najboljšimi učenci navadne ljudske šole, ki hodijo ravno tako dolgo v šolo kot one.

Mene je mikalo zvedeti, ali učenke tudi vse razumejo, kar jim učiteljica pove. In to so dokazale takoj. Velela je jedni izmed njih, naj zapiše na desko: „To je gospod profesor Vrhovec.“ Vsakdo mi bo verjel, da sva si s prijateljem komaj dihali upala, češ, kaj se bo zdaj zgodilo? Dekletce gotovo še ni slišalo besede profesor, še manj pa kdaj ime Vrhovec. Učiteljica ji ponavlja rečeni stavek še enkrat, deklica pokima zadovoljna z glavico, kakor bi hotela reči: „Že vem, pojde!“ ter zapiše popolnoma pravilno, brez vsake pomote: „To je gospod profesor Vrhovec.“ Ali verjamete, da se s prijateljem nisva mogla dosti prečuditi?

Ker je bila prilika toliko ugodna, nisem si mogel kaj, da ne bi si privoščil veselja govoriti z mutci. Vprašal sem, ali bi otroci tudi mene razumeli. Odgovorilo se mi je, dà, samo počasi in razločno moram govoriti, kajti otroci so še le par mesecev v šoli; če bom prišel čez dve ali tri leta zopet, kramljaj bom z njimi ne dosti drugače kakor z drugimi ljudmi, katerim je Bog dal vse zdrave ude.

Dejal sem torej neki drugi deklici: „To je moj prijatelj! Domá je v Ljubljani!“ — Jasno in čisto mi dekle odgovori: „Domá je v Ljubljani!“ „Sedaj pa še zapiši to na desko!“ velim ji, in učenka zapiše: „Domá je v Ljubljani!“

Odslej nisva dvomila več, da bodo ti otroci, ako ostanejo dovolj časa v šoli, govorili kdaj tako dobro, kakor bi jim nikdar posluha ne manjkalo. Občudujoč velikansko potrpežljivost učiteljice zahvaliva se za skazano nama prijaznost ter zapustiva hišo, v kateri se krščanska ljubezen prizadeva otrokom olajšati vsaj kolikor je mogoče težko butaro, ki jim jo je naložila neizprosljiva osoda.

Ker pa bi si najbolj izvežbani in iz šole izpuščeni mutec ne mogel služiti še kruha, zató skrbé take šole tudi za to, da se mutec priučí v njih tudi kakega koristnega rokodelstva; večina mutastih šolarjev je namreč revnih.

Na Nemškem prihajajo v te šole usmiljeni mojstri poučevati mutce v raznovrstnih rokodelstvih, potem pa, ko so se teh vsaj nekoliko priučili, vstopajo mutci kot učenci v pravi zgolj rokodelski pouk, kjer se popolnoma izvežbajo.

Mnogi izmed njih so postali izvrstni krojači in čevljarji, mizarji, jerbasarji, črkostavci in celó slikarji.

Jedina šola za mutce na Kranjskem — katerih je vseh skupaj kakih polpeto sto — je doslej v Šmihelu na Dolenjskem, a če se ne bode kako izpreverglo, zapreti se bo morala še ta šola. V njej poučujejo namreč nune iz reda „Naše ljube Gospé“ deset ubogih deklic večinoma brezplačno in zgolj iz krščanske ljubezni. Deželni zbor jim podeljuje le v priznanje njihovega truda po par sto goldinarjev. Nekterim deklicam dajejo celó hrano in stanovanje zastonj. A ker je taka šola silno draga, kaže se, da se dolgo ne bo mogla vzdrževati, če ji ne bo boljše podpore. Škoda bi je bilo tem bolj, ker je denarja za tako šolo obilo, pravi se, da več kakor ga je treba. Naložil ga je l. 1868. preblagi Holzapfel, dekan v Ribnici na Kranjskem. Blagi mož je zapustil vse svoje imetje v pouk nesrečnih gluhomutcev. A njegova želja se ni mogla takoj uresničiti in se ni uresničila do danes, dasiravno sta se s to stvarjo že pečala deželni zbor kranjski in deželna vlada, kterima je mnogo do tega, da se ustanovi kakor hitro mogoče šola za gluhone. Vestno naloženi denar Holzapfelov je narastel do danes že nad 300.000 gld.; v ravno tisti namen zapuščeni zaklad nepozabnega dobrotnika revnega človeštva, ljubljanskega knezoškofa Antona Alojzija Wolfa, ima danes že nad 90.000 gld., in vrh tega denarja je pripravljena še neka manjša svota. Pričakovati je zaradi tega, da bomo kmalu čuli, da se je jela zidati tako koristna šola v tolažbo in korist nesrečnim mutcem.

V i c e.

(Legenda.)

Bolen star menih je ležal,
Bolen ležal, bridko vzdihal,
Bridko vzdihal, mило tožil,
Milo tožil, vroče prosil,
Da bi vendar že prišla mu
Ljuba smrt in prekosila

In zatrla in končala
Mu nesrečo in bolezen.

Sliši ljubi Bog v nebesih
Na prestolu svojem zlatem
Sredi angeljev bliščečih —

Sliši ga ter ga usliši.
Migne angelju kraj sebe,
Naroči mu in veli mu:
„Spusti hitro se na zemljo,
Doli k bolnemu menihu
Ter mu reci in naznani,
Da mu dajem na izbiro:
Al' da bode bolen trpel
Še tri leta mučno v svetu,
Al' da koj umrè in pride
Za tri ure v trde vice,
Da razmije zadnji madež
Svojih grehov in slabostij,
Predno more gori v srečo,
Večno srečo in veselje“.

Sluša hitro vrli angelj.
Naglo se spusti na zemljo,
Doli k bolnemu menihu
Ter mu reče in naznani:
„Čul je, o menih nevoljni,
Čul je ljubi Bog v nebesih
Tvoje vzdihne in tarnanje,
Tvoje prošnje smrtijeljne.
Čul jih je ter jih uslišal:
Tebi daje na izbiro:
Al' da bodeš bolen trpel
Še tri leta mučno v svetu,
Al' da koj umreš in prideš
Za tri ure v trde vice,
Da razmiješ zadnji madež
Svojih grehov in slabostij,
Predno moreš gori v srečo,
Večno srečo in veselje.
Voli sam, a modro voli!“

„Oh, le v vice, naglo v vice!“
Brž veli menih nevoljni;
„Reci Bogu, dobri angelj,
Da bi hitro zlo končal mi,
Da bi naglo vzal me v vice —
V vice, v vice, dobri angelj!“

Angelj tih z glavó zamaje,
Splava brzo v raj bliščeči.
Trikrat Bogu se prikloni
In pové mu čudno voljo
Malomodrega meniha.

Nasmeji se Bog v nebesih,
Ljubi Bog v nebesih krasnih.
Reče smrti, svoji dekli,
Da se napoti k menihu,
Vzame dušo mu v telesu
In preseli v trde vice.

In umrè menih nevoljni,
Pride v vice, v muke grozne,
Da jih ne bi dopovedal,
Če bi noč in dan govoril.

Bridko vzdihá, grenko joče
Mož nesrečni v trdih vicah,
Kar prikaže se mu angelj:
„Kak' je, kak', menih nemodri?
Je-li s tem si zadovoljen,
Kar si sam izbral in hotel?“
„Oh, kak' bil bi zadovoljen“,
Vzdihá bridko tužni starček,
„Oh, kak' bil bi zadovoljen,
Ko si tak' hudó me zvedil:
Rekel si, da bodem trpel
Tu samo tri kratke ure:
A minila že so leta,
Mnoga dolga dolga leta,
Kar že tu medlim in plakam
In trpévam muke grozne,
Da jih ne bi dopovedal,
Če bi noč in dan govoril.“

„Oj, ne blèdi, mož nemodri,“
Govori mu dobri angelj.
„Niso leta še minila,
Ni minil ni jeden mesec,
Ni še kratka četrt ure,
Kar umrl si, kar tu vzdiháš:
Tvoji bratje v samostanu
Niso ni še utegnili
Sveč kraj trupla ti prižgati:
Tol'ko malo časa tú si.
Ali tebi se dozdeva,
Da si tú že mnoga leta,
Mnoga dolga dolga leta,
Ker so muke tu strašnejše,
Vse strašnejše ko na zemlji:
Muke v vicah — muke grozne,
Da jih ne bi dopovedal,
Če bi noč in dan govoril.“

Vzdihne mило tužni starček:
„Oh, kakó li bodem trpel
Tu še tol'ko dolgo časa,
Ták' dolg čas — tri grozne ure! —
Oh, kakó li bodem trpel!“

„Bog je dober in usmiljen,“
Govori ubožcu angelj:
„Daje znova ti na voljo:
Al' da tu trpiš tri ure
Al' da vrneš se na zemljo
In prenašáš še tri leta

Svoje prejšnje bolečine,
Da razmiješ zadnji madež
Svojih grehov in slabostij,
Da očiščen moreš gori
V večno srečo in veselje.“

Kak' menih vesel zavriska,
Kak' srčno zaprosi Boga,
Da bi vrnil se na zemljo
V svoje prejšnje bolečine!

Bog je dober in usmiljen.

Vrne se menih na zemljo
V svoje prejšnje bolečine
In trpi jih še tri leta
Mirno in molcé in tiho,
Svojim bratom razlagaje:
Naj voljnó bi vse trpeli
Tu na zemlji, da o smrti
Bi zleteli koj v nebesa:
Bolje je trpet' na zemlji
Cele veke, nego v vicah
Jedno samo kratko uro.

Jož. Mart. Kržišnik.

Starishi!

Dobra odgoja je vašim otrokom največji zaklad.

(Spisal *Rajmund Čuček.*)

Steri oče, ktera mati ne bi želela, da bi njen otrok kaj veljal med ljudmi, da bi bil spoštovan v človeški družbi, prost vsake nadloge in težave, s kratka, da bi bil srečen? Kolikokrat vidimo skrbne stariše, ki težko delajo od ranega jutra do poznega večera, ki si še celó kratijo spanje in vsak počitek! In če jih vprašamo: „Zakaj se tako silno trudite? Saj imate še več nego vam treba“, slišimo vedno jeden in isti odgovor: „Mojemu sinu naj se boljše godi, kakor njegovemu očetu; moja hčerka naj ne žaluje samica, ker ji stariši niso zapustili nikake dote.“ Blagi stariši, kateri tako mislijo! Srečni otroci, kateri imajo take stariše!

Ali vse to še ni dosti, da bi bila otrokom sreča zagotovljena. Kolikokrat se je že dogodilo, da so se stariši trudili in ukvarjali mnogo let, da so se v skrbeh za svojo jim milo deco odpovedali marsikteremu veselju ter so živeli in delali kakor sužnji, samo da bi svojim otrokom zapustili več premoženja. Na smrtni postelji so zatisnili svoje oči z mirno vestjo in nado, da se bode njihovim otrokom dobro godilo, da si ne bodo imeli okusiti nobene nadloge, nobene težave, da jim bode v življenju neznana ostala vsaka grenkost. — Vendar temu vselej ni bilo tako. Otroci niso znali, koliko kapljic znoja je stalo njihove stariše, da so jim zapustili tako lepo dedščino, in predno so se zavedli, kaj in kak je svet,

raztalilo se je njih imetje kakor led pod milimi žarki pomladanskega solnca. Revščina z vsem svojim spremstvom je potrkala na njih vrata ter naznanila, da se hoče pri njih za več časa, morda za vselej naseliti. Ona je že veliko zlo za rojenega reveža, ali dvakrat tolika za otroke bogatih starišev, ker se niso naučili, kako se ji treba zoperstavljati ter se boriti z njo.

S tem še torej otrokom ni zagotovljena srečna prihodnost, ako jim stariši zapusté veliko premoženje. Sicer so pa dandanašnji razmere na svetu take, da mnogim starišem tudi nikakor ni mogoče, da bi nakopičili obilnega imetja za svojo deco. Največji zaklad, kterega morejo stariši, naj so bogati ali revni, zapustiti svojim otrokom, zaklad, kterega jim ne more nikdo vzeti, kterega ne morejo otroci nikakor izgubiti, kateri jim jedini zagotavlja zmago zoper revščino in vse neprilike v življenju, ta zaklad je dobra odgoja.

Ker je posebno za kmečke stariše prilika jako redka, da bi se jim pojasnjevala ta važna stvar, in ker se mi zdi mogoče, da bi primerna beseda, na tem mestu izpregovorjena, vendar lahko mnogo koristila naši mladini, hočem celo na kratko razvijati:

- I. Kaj je odgoja sploh?
- II. Kako se naj odgojuje otrok v prvih treh letih?
- III. Kako od konca tretjega leta do početka šolske odgoje?
- IV. Kako med obiskovanjem ljudske šole?
- V. Kako se naj odgoja pozneje popolnjuje in dovrši?

Pri vseh teh vprašanjih se hočemo posebno ozirati na dandanašnje razmere priprostega ljudstva, posebno pa takih starišev, kterim je sreča odrekla sredstva, da bi mogli svojim otrokom omisliti kako posebno višjo odgojo.

I.

Ves človeški rod je silno velika družba, ki živi po svojih zakonih. Delala si jih je v teku mnogih stoletij na temelju prava, za katero je Bog položil človeku čut v njegovo srce, ter mu že na ta način dal necenljivo prednost pred vsemi drugimi bitji. Vsak človek je člen te velikanske družbe. Da pa bode tudi nje vreden, njej in sebi na korist, za to se mora pripravljati že od tistega časa, ko izpregovori svoje prve še nepopolne besedice, ko poskusi prve korake okoli svoje zibelke. Ali otrok še sam ne more najti prave poti; treba mu voditelja, ki mu vse pokaže, ki ga na vse opozori ter vsestransko razvija njegove duševne in telesne zmožnosti.

Tako vsestransko dosledno razvijanje duševnih in telesnih zmožnostij z namenom, da bi otrok dosegel svoj poklic na tem in onem svetu, da bi na zemlji bil pošten in rabljiv člen človeške družbe, po smrti pa sprejet v nebeško kraljestvo, zovemo sploh odgojevanje. Kolikor popolnejša je odgoja, toliko več nade morejo imeti stariši, da bode njihov otrok nekdanj spoštovan člen človeške družbe, zmagovit v raznovrstnih borbah na tem svetu, po smrti pa vreden večnega zveličanja.

Prvi odgojitelji vsakega otroka so njegovi stariši ali njih namestniki, pa tudi starejši bratje in sestre. Šole le nadaljujejo odgojo, ktera se je počela v domači hiši. Ako je prva odgoja slaba, ali ako ta celó manjka, ne more šola nikdar uspešno delovati; kajti kako bi se mogla zidati hiša, ako je temelj slabo položen, ali ako jo hočemo zidati celó nad prazno jamo? Če tedaj hočete, dragi stariši, da bode vaš otrok za svet, da bode kdaj kaj veljal v človeški družbi, da bode njej, sebi in morda še celó vam na korist, počnite ga dobro odgojevati v domači hiši. Ne mislite nikakor, da že dosti storite, ako ga sedem let starega pošljete v ljudsko šolo. Vaša je naloga, da mu že poprej vsaj toliko vzbudite um, da ga naučite jasno gledati ter razlikovati vse reči in stvari, ktere vidi v domači hiši, v hlevu, na vrtu ali polju; da mu vzbudite in kolikor mogoče krepčate vse blage lastnosti rahlo čutečega srca; da ga naučite glasno in razločno izgovarjati vsako besedo; da ga navadite na red in molitev; s kratka, da ga popolnem zdravega na duhu in telesu, z vzbujenimi čuti za vse dobro, blago in lepo izročite ljudski šoli. Samo takrat morete pričakovati, da bode vaš otrok dobro napredoval ter dosegel svoj namen na tem in onem svetu.

Kako vam pa pri vaši prvi odgoji treba postopati, hočem vam precej naslikati v glavnih potezah.

II.

V prvih treh letih se prav za prav o odgoji še ne more govoriti, ampak samo o pripravah za odgojevanje. Vendar je ta posel, ktereга utegne dobro oskrbovati samolastna mati, morda najtežavnejši del cele odgoje; kajti ta zahteva toliko potrpežljivosti, toliko skrbi in pazljivosti, da vsega tega ne more otrok nikdar povriniti svoji materi. Samo materina ljubezen more noč in dan tako vztrajno skrbeti za revno dete, samo ona spozna brez besede, kaj mu manjka, kaj pomeni jokanje njenega ljubljenca. Ona ga pestuje, ona ga

doji, ona ga snaži ter si prizadeva na vsak način, da bi ga pomirila, ako joče; da bi mu ustregla, ako mu kaj manjka. Ali v svoji preveliki skrbi žalibog ne pogodi vselej najboljših sredstev, ker hoče samo za trenutek pomagati. To še ji ne pride na misel, da bi morda otroku lahko pozneje škodovalo, s čimur ga zdaj teši. Mnogokrat se na pr. dogodi, da mati pusti jokajoče dete gledati v ogenj, da bi je pomirila. Res je, da dete kaj rado gleda v žerjavico in da se bode precej pomirilo, ako ne trpi prevelikih bolečin; ali vendar je bolje, ako skrbna mati tega ne stori. Oko je namreč jeden najblažjih delov človeškega telesa ter posebno pri detetu silno občutljivo za močne svetlobne utise. Ta preveliki hipni utis nekako omami dete, tako da zares utihne; pa njegovo oko se je že v ti nežni starosti počelo kvariti, njegov vid slabiti, ter je v poznejših letih mnogi kratkovidnosti ali celo slepoti prvotni vzrok.

Škodljivo je pa tudi očesu, ako se dete preveč pušča na temnem. Ko se je po dnevu predramilo iz svojega sladkega spanja, naj ga skrbna mati vzame in nese na svetlo, kolikor mogoče na čist zrak, kar bode gotovo najboljše uplivalo na njegovo zdravje. Naj ga varuje preostre zimske sape, pa tudi pekočih žarkov poletnega solnca, kar še celó odrastli težko trpé. Naj ga pestovaje presilno ne guga ali ziblje; kajti presilno guganje ne more ugodno uplivati na položaj in razvitek nežnih možganov. Naj ga kolikor mogoče redno hrani in čisti. Vsak nered v tem ima že pri odrastlih slabe nasledke; kake pa še le utegne imeti pri detetu v prvem letu! Marsiktera bolezen, pa tudi prerana smrt mnogih takih nežnih bitij ima svoj prvi vzrok v neredu pri hrani in snaženju.

Posebne pozornosti pa treba materi, da v ti dobi pri otroku precej vse zapazi in odstrani, kar bi utegnilo neugodno uplivati na njegovo telesno razvijanje, zlasti na razvijanje posameznih udov. Marsikteri človek mora za majhno tako nemarnost skoz celo življenje trpeti z zvinjeno roko ali pokvarjeno nogo. Skrbna mati naj tudi nikdar ne sili svojega deteta, da bi počelo prerano hoditi. Naj ga ne postavlja na nožice, dokler še niso dosti močne, da bi nosile celo telo; kajti največkrat se pri tem zvinejo šibke kosti, ki se pozneje le težko dadó zopet zravnati. Dete se poskuša že samo postaviti na noge, ko čuti v njih potrebnih močij. — Sicer se še pri detetu v prvih letih dá popraviti vsak neprirojeni telesni kvar; celo prirojeni se dadó sem ter

tja vsaj deloma poravnati, ako se skrbno vračijo. Ne misli torej nikdar, skrbna mati, da se kakemu telesnemu kvaru tvojega deteta ne bi moglo pomagati, ali pa da se bode kaka hiba s časom morda sama izgubila, kar se zlasti pogostoma misli o nekoliko zakrivljenih ali zvinjenih nogah. Take se z leti še zmirom bolj krivijo ter se sploh ne dajo več zravnati, ko so kosti že otrdele. Bila bi tedaj celo neodpustljiva pregreha, za katero bi moral pozneje otrok trpeti skoz čelo življenje, ako bi se v prvih letih v tem oziru kar koli zanemarjalo.

Važno je še v ti dobi za vsakega otroka, da njegova mati in vse osebe, ktere pridejo z njim v dotiko, pazijo na prve njegove govorne poskuse. V prvem letu se občuje z njim v detinskih izrazih; v drugem morajo polagoma na njih mesto stopiti lahke jednozložne besede; v tretjem letu pa se naj otroku že popravlja vsaka lažja beseda, ktere še dobro ne izgovarja. Za govorjenje se mu bodo najbolj prillegali kratki izrazi, na pr. kaj kdo dela, kje je kaka stvar ali reč itd. Večzložnih besed še otrok v tretjem letu ne more dobro izgovarjati, ker mu še niso popolnem vzrastla vsa govornila; vendar je tudi v tem oziru vsak poskus za-nj jako koristen.

Omeniti moram še pri ti priliki tudi nesrečno navado, da nektere matere, ki imajo posla izven hiše, svoje dve- ali triletne otroke zapirajo v hišo, češ da so potem obvarovani vsake nevarnosti. Koliko škode, koliko nesreč se je že po takem dogodilo, ni mi treba posebno razvijati. Sebi samemu prepuščen otrok, ki sploh nikdar ne more mirovati, išče si povsod igračic. Da bi ktera tudi mogla biti nevarna, še v svoji nedolžnosti ne more spoznati. Še le ko se je nesreča zgodila, ko se je otrok morda telesno poškodoval ali pa vpepelila cela hiša, spozna nesrečna mati svojo zмотo.

III.

Otrok se prav za prav počne odgojevati v domači hiši še le koncem tretjega leta. Zdaj začne ona važna doba, ki je vsakemu človeku odločilna za celo življenje; kajti zdaj se počnejo kazati in razvijati vse duševne lastnosti, ktere so otroku ali prirojene, ali ktere si je nevedoma že prisvojil, ker jih je večkrat videl pri znanih mu osebah. Vse te različne duševne lastnosti vestno nadzorovati, blage krepčati, slabe pa trebiti in jih z lepimi nadomestovati, to je dobri domači odgoji glavna naloga. Do tega časa je nosila skrbna mati skoro sama celo breme vsega odgojevanja; od zdaj naprej naj ne manjka več očetov upliv. Oče in mati, kakor

tudi starejši bratje in sestre naj sodelujejo, da odgojijo otroka po trdnih načelih poštene slovenske hiše. Vsi naj skrbijo, da otrok pri njih vidi in sliši samo, kar je blago, pošteno in lepo. Naj se strogo ogibljuje vsake nespodobne ali pohujšljive besede, naj ne kažejo nikakih strastij, slabostij ali razvad, ampak naj so otroku živ primer marljivosti, bogaboječnosti in lepega vedenja. Kar vidi otrok pri svojih stariših, bratih in sestrah, temu se tudi sam precej privadi. Srečen je otrok, ki v ti dobi samo to vidi in sliši, kar mu blaži srce! Njemu bodo pota v življenju gladka.

Pri vsem tem naj še ostane vodstvo cele odgoje vendar v materinih rokah. Mati naj skrbi, da ima otrok za vsak dan gotova lahka opravila, ktera naj točno in redno izvršuje. Celo pri igranju naj ga opazuje ter mu naj vse zabrani, kar je neredno ali nespodobno. Prav pri takih prilikah pokaže otrok najprej svoje duševne lastnosti. Ako pridejo kake slabe na dan, materina ljubezen jih ne sme nikakor prezirati. Mati mora najti primerno sredstvo, s katerim jih iztrebi, posebno ako jih je morda že večkrat zapazila. Tudi ako bi trebalo strožje kazni, mati se je v tem slučaju ne sme ogniti, če res želi, da bi njen otrok nekaj bil srečen. In ako bi jo vendar materina ljubezen tako oslabila ali morda celó oslepila, da bi svojemu otroku prezirala razvade, ali da jih še morda pri njem sploh ne bi videla, oglasiti se mora resnobna beseda očetova. Očetu pristoja, da ima v takih slučajih odprte oči. Posebno pa se mora z otrokom strogo postopati, ako je morda po slabi tovaršiji, ali kakor si bodi zabredel do prve laži. Lažnivost je vsakemu otroku najškodljivejša lastnost, ker se samo na njenem temelju razvijajo vse druge slabe lastnosti. Vsak nered, vsaka zvijača, vsak greh izvira samo iz lažnivosti. Jasno je torej, da se mora že prva kal te najhujše lastnosti temeljito zatreti. To se pa more doseči samo z občutljivo kaznijo, ktere otrok ne more precej pozabiti.

O kaznih velja sploh to-le: Kazen naj je vselej primerna pregrehi; nikdar pa ne sme biti taka, da bi njeni nasledki neugodno uplivali bodi si na telesni ali duševni razvitek. Stariši naj tedaj vselej dobro premislijo, za ktero pregreho, kdaj in kako hočejo kazniti svojega otroka; kajti to je za njegovo dobro odgojo prav tako važno kakor vse, o čemur smo že govorili. Kakor se otroku nikdar ne sme vse prizanašati ali odpuščati, tako ga naj tudi noben oče, nobena mati ne kaznuje strogo za vsako malenkost. Stariši naj nikdar ne pozabijo, da imajo otroka pred seboj, ki še

vendar ne more vselej dobro premisliti svoje pregrehe. Posebno pa naj vselej pomislijo, da je njih lastni otrok, ktere ga kaznujejo. Najprej naj ga samo poučé; ako to ne bi pomagalo, naj ga svariijo z resnobno besedo, ali naj mu zažugajo z majhno kaznijo, ktero pa mora gotovo tudi trpeti, ktera se mu ne sme nikakor odpustiti, ako jo je v novič zaslužil. Pri novih takih pregrehah naj se opominja na prestano kazen ter se naj sploh od vseh domačih oseb upliva na njegovo sramežljivost. Otrok mora spoznati grdobo svoje pregrehe; sram ga mora biti njegove pregrehe, pa tudi prestane kazni. To je prava sramežljivost; zakaj ta ga varuje, da ne zabrede zopet na kriva pota. Ta lastnost je celo različna od one neopravičene bojazni pred tujimi ljudmi, od one potuhnjenosti, ki se sem ter tja nahaja pri kmečki deci in ki se celo po krivem tudi zove sramežljivost. Stariši naj navadijo otroka, da se prijazno bliža tudi vsakemu tujcu, da ga pozdravi ter na njegovo vprašanje uljudno odgovori, kolikor le zna, in da mu postreže, kolikor le more.

Ako se pri kaznih postopa po omenjenih načelih, doseže samo strog očetov pogled že toliko, kolikor pri nespametni odgoji — leskovo olje.

Nekteri stariši sploh mislijo, da se brez tega zdravila otrok ne more odgojevati; vendar temu ni tako. Najboljše se odgojuje otrok, ako mu ostane šiba neznana, dasi se mu nič ne prezira. S tem pa nikakor ne rečem, da se šiba ne sme nikdar nahajati v hiši, ampak samo, naj se prinese še le takrat, ako druge lažje kazni ne bi nič več pomagale, ali ako bi se pri otroku zapazila kaka posebno grda pregreha, na pr. kaka bodi si še tako majhna tatvina, trpinčenje domačih živalij, ali kaka druga surovost, na kar pa sploh ni misliti. Ko se je šiba enkrat že morala porabiti, naj se položi na tako mesto, da jo otrok ima vsak dan pred očmi. Oče ga naj vpraša od časa do časa, ali se še spominja, zakaj se je seznanil z njo, ter ga naj vedno prav vestno opazuje, ali se je popolnoma iznebil svoje pregrehe. Stariši pa naj tudi pozvedavajo in preiskujejo, kako je njih otrok prišel do take zmotnjave, ter ga naj vestno varujejo vsake nadaljne tovaršije z osebami, ktere so ga bile pokvarile. Sploh naj stariši pazijo, kako tovaršijo ima njih otrok. Kakor odrastlemu človeku, tako treba tudi otroku tovaršije. On je sicer jako rad pri stariših, posebno pri materi, kjer je v najboljšem zavetju; vendar ga pa sem ter tja tudi silno miče k drugim otrokom v vasi ali okolici, da bi se z njimi igral.

To nedolžno veselje naj mu stariši dopuščajo, ako so prepričani, da mu ne preti pri tem nikaka duševna, pa tudi nikaka telesna nevarnost. Vendar mora otrok vselej spoznati, da je tako dovoljenje starišev že darilo za njegovo vestno ravnanje po njihovih naukih, darilo za izpolnjevanje njegovih lahkih dolžnostij ter morda celo za dobro dovršeno majhno delo, katero je imel opraviti. Tako dovoljenje starišev mora otroku vzbuditi zavest, da so sploh zadovoljni z njegovim vedenjem.

O šolskem poučevanju se še v ti dobi ne more in tudi ni treba mnogo zahtevati. Dosti je, ako stariši in vsi domači pazijo na njegovo govorjenje ter mu vse besede popravljajo, katerih še dobro ne izgovarja; ako ga pri priliki učé šteti, posebno ko mu mila mati v žepe vtakne sadja ali kakoršnih koli sladčic; ako ga naučé najnavadnejše molitve in prve resnice katoliške vere ter mu pojasnijo, zakaj hodimo v cerkev. Kakor je nespametno, ako se k službi božji nosi deca, ktera še nima zavesti, prav tako je potrebno za dobro odgojo, da se otrok že v ti dobi navadi po nedeljah in praznikih redno hoditi v cerkev. Precej ko je prišel do zavesti in ko so mu stariši vsaj v glavnih potezah pojasnili pomen službe božje, naj ga tudi jemljejo s seboj v cerkev, ako to dopuščajo letni čas in prostorne razmere v cerkvi, sploh kedar za-nj ni nikake nevarnosti. To bode za otroka še večje veselje in lepše darilo, kakor dovoljenje, kedar sme iti na igrališče k svojim tovarišem.

IV.

S končanim šestim letom počne za vsakega otroka nova doba, polna raznovrstnih skrbij in težav, pa tudi čistega veselja za njega in stariše, ako so ga do zdaj dobro odgojevali. Ta doba se sploh more imenovati šolska doba. Ona sega tako daleč, dokler otrok hodi v kakoršno koli šolo. Ko vstopi v ljudsko šolo, odpre se mu celo nov svet. Njegov obzor, njegovo mišljenje, ki je bilo do zdaj omejeno po ozkih razmerah domače hiše in otročjih igrah s sosedno deco, razširi se mu zdatno; njegove duševne sile počnejo rasti, ko zapazi, da je brez matere, brez očeta med tujimi otroki, s kterimi se ima prvokrat poskusiti na blagem borišču človeškega uma.

Odgojevanje otroka se od zdaj deli med domačo hišo in šolo. Ne mislite nikdar, dragi stariši, da od zdaj naprej mora vse storiti šola sama, da vam ona mora odvzeti celo breme odgojevanja ter sama za vse skrbeti. Njena prva dolž-

nost je samo, da otroku razvija in bistri um, da ga oskrbuje z znanjem, katero bode potreboval v poznejših letih. Vrh tega vam še bode šola pomagala odgojevati vašega otroka; ali ona sama ga ne more nikdar celo odgojiti, že zaradi tega ne, ker je otrok samo vsak šolski dan, in to samo nekoliko ur v šoli, največ časa pa vendar le v domači hiši, kjer ima navadno več prilike, da kaže brez strahu in skrbi, kako misli in čuti. Kakor so tedaj stariši svojega otroka, dokler ni vstopil v ljudsko šolo, vse učili, kar je blago in lepo, kakor so ga vadili na red, marljivost in lepo vedenje, tako naj vse to ostane še tudi za naprej njihova skrb. Vrh tega pa naj posebno pazijo, da njih otrok redno zahaja v šolo, ako je le zdrav. Naj ga nikdar domá ne zadržujejo radi domačih poslov, tudi ne, ako bi ga morda še tako silno potrebovali; kajti globa, ktera bi jim bila naložena po državni oblasti in ki jim gotovo ni nikdar povšeči, ta je vendar le prava malenkost v primeri s škodo, katero bi delali svojemu otroku. Zamujeni čas se nikdar ne povrne. Majhna šolska zamuda more že jako škodljivo uplivati na otrokov napredek, posebno ker navadno jedna zamuda ne ostane sama. Otroku se tudi precej dopade, ako mu ni treba iti v šolo; njegovo napredovanje, njegov čut za izpolnjevanje dolžnosti, njegova vestnost je splavala po vodi. Taki nasledki se le prerano pokažejo; prepozno zapazijo stariši, da je majhna korist, katero so imeli od svojega otroka pri kakem domačem poslu, bila njemu samemu v največjo škodo.

Vendar še to ni dosti, ako stariši redno pošiljajo svojega otroka v šolo; oskrbeti ga morajo tudi z vsem, kar mu je v šoli potrebno. Kako hoče kmet orati, ako nima pluga? Kako se vojak vojskovati, ako nima orožja? Tako treba tudi učencu šolskega orodja, ako se hoče kaj naučiti. Za to potrebni novci se morajo tudi pri najrevnejših stariših pripraviti o pravem času; ta trošek mora imeti prednost pred vsemi drugimi, bodi si še tako potrebnimi. — Skrbeti pa morajo stariši tudi, da se otrok more doma naučiti, kar mu je bilo naloženo v šoli, ter pisati domače naloge. Še le ko je vse to vestno opravil, naj mu naložijo kak domač posel. Nikdar ga naj ne pošljejo v šolo, predno ga niso vprašali, je li vse storil, kar mu je gospod učitelj naložil. Naj se posebno v početku, pa tudi pozneje, kolikor je mogoče, sami o vsem tem prepričajo. Važno je pa tudi, da se večkrat v letu sami oglasé pri učitelju, da zvedó iz prvega vira, kako se vede in kako napreduje njihov otrok. Tam zvedó

tudi najbolje, kaj se ima ukreniti, ako napredek ni dovoljen, ako нравно vedenje ni dostojno.

Ker otrok v šoli, pa tudi na potu v šolo in iz šole prihaja v dotiko z različnimi osebami, pri katerih morda sem ter tja marsikaj vidi in sliši, kar ga utegne pokvariti, zato je treba starišem v tem oziru posebne pozornosti. Še bolj nego poprej, ko je otrok bil vedno pri domačih, morajo zdaj paziti na njegove besede in njegova dejanja ter mu strogo zavrniti vsako nespodobnost, vsako pregreho. Zlasti naj skrbé, da njih otrok nikdar ne izpregovori nikake kletve, nikakih psovok. Takih besed še otroci navadno ne umejo; izgovarjajo jih samo, ker so jim bile nove in zaradi tega nekako mikavne. Stariši jim morajo pojasniti, kako grde so take besede, ter jim zažugati s kaznijo, ako bi jim še kdaj prišle na jezik.

Stariši naj tudi skrbé za zdravje svojega otroka, kolikor je to njim mogoče. Po zimi ga naj z obuvalom preskrbé ter toplo oblečejo, predno ga pošljejo v šolo. Naj mu tudi skrbé za dovoljno hrano. Šolska torbica je otroku mnogo milejša, ako tiči v katerem kotiču kako jabelko, ali morda celó košček klobasice; brez skorjice kruha pa sploh ne sme nikdar biti. Sicer mi o tem ni treba mnogo govoriti; kajti to že zna vsaka mati sama.

Stariši naj tudi poučé svojega otroka, kako se ima vesti na potu v šolo in iz šole, da si ne škoduje na zdravju. Ako je na pr. hitro tekkel, naj nikdar precej ne pije mrzle vode, naj ne sede na mrzel kamen itd. Naj ga poučé, da mora uljudno pozdravljati vsakega odrastlega, naj mu bode znan ali neznan, ter mu dostojno odgovoriti, ako bi morda bil o čem vprašan; da se mu ni treba nikogar bati, nikogar se ogibati; da se mora pogajati s svojimi součenci ter jim v vsem biti pravi prijatelj.

V.

Ko je otrok končal deseto leto svoje starosti, približal se je starišem že tudi prevažni trenutek, v katerem morajo svojemu otroku odločiti prihodnji stan. Kdo ne bi spoznal na prvi pogled, kako težka je večjidel ta odločitev? Saj je od tega trenutka odvisna vsa sreča ali nesreča, cela osoda, celo življenje mladega bitja. Navadno želé stariši, da bi njih otrok dosegel kaj višjega; kajti njih ne navdihuje samo ponos na svojega ljubljenca, ampak tudi iskrena želja, da bi se mu nekđaj dobro godilo na svetu. Vendar prav v ti navdušenosti za blagor svojega otroka jih često zapusti hladna kri

in zdrava pamet, tako da ne ukrenejo vselej, kar bi bilo za njihove razmere, pa tudi za njihovega otroka najboljše.

O deklicah kmečkih starišev mi ni treba mnogo govoriti; kajti jasen je njih poklic, da imajo v domači hiši materi pomagati pri vseh njenih poslih ter se pri njej vsega naučiti, česar jim treba, da bodo same nekdanj vrle gospodinje. Samo ako bi deklica v ljudski šoli se odlikovala po posebni nadarjenosti in izvrstnem napredku, bilo bi starišem svetovati, da jo po končanem 15. letu dajo v učiteljsko izobraževališče, zlasti ako še za domača opravila imajo drugih deklic. Do 15. leta naj se v tem slučaju pripravlja v domači, ako mogoče v meščanski šoli ali učiteljski pripravnici za izpit, ktereга ima napraviti z dobrim uspehom, ako hoče biti sprejeta v prvi razred učiteljskega izobraževališča.

Mnogo težja je ta stvar pri dečkih, katerim hočejo stariši nakloniti boljše izobraženje; kajti njim so odprti potje, skoro bi rekel, do vseh stanov. Vendar za zdaj treba voliti samo med dvema, namreč naj li vstopi deček v srednjo šolo, ali v kako drugo učilišče. — Gotovo ne bode nikdo zahteval ali pričakoval, da bi se to vprašanje tukaj rešilo za vsak slučaj; kajti to je vselej odvisno od mnogih razmer, ktere so različne od hiše do hiše, od dečka do dečka. Pomnite, dragi stariši, samo to-le: Dajte svojega sina samo takrat v srednjo šolo (t. j. gimnazijo ali realko), ako je bil v ljudski šoli resnično izvrsten učenec, ako so se o njegovi nadarjenosti popolnem prepričali učitelji ter vam svetovali, da ga pošljete v srednjo šolo, in ako morete za svojega sina vselej vsaj toliko skrbeti, da bode gotovo obvarovan najhujšega pomanjkanja, največje reve. Dobra glava sama še ni dovoljen uzrok, da bi bilo za dečka najboljše, ako vstopi v gimnazijo ali realko; kajti koliko izvrstnih učencev se je že zaradi prehudih stisk izgubilo med svetom! Koliko jih je počelo hirati, koliko hiteti prerani smrti v naročje! Taki slučajji, da bi nezrel učenec precej, ko vstopi v srednjo šolo, sam za sebe skrbel ter se popolnem sam izšolal, so skoro tako redki, kakor bele vrane. Ogromna večina takih nesrečnih mladenčev, ki bi zaradi svoje nadarjenosti in dobre volje res zaslužili milejšo osodo, propade po strašnem trpljenju in stradanju vendar le neusmiljeni pogubi. — Prav tako pa tudi za srednje šole ne zadostuje samo premoženje starišev, ako je deček že v ljudski šoli bil slab in malomaren učenec. Tak sin le gubi starišem imetje, ktero so si pripravili s težkimi žulji, ne da bi pri tem dosegel svoj namen.

Dandanašnji je šolstvo že tako razvito, da se skoro za vsako vrsto razmer ponuja učencu primerno izobraževališče.

1. Za nadarjenega vzbujenega dečka, kteremu bi za dolgo šolanje pomanjkovalo podpore, je po dandanašnjih razmerah najprimernejša trgovska, ali pa tudi obrtnijska šola, zlasti ako še ima deček posebno veselje do trgovstva ali kake obrti. Trgovstvo in obrtnije imajo zlata tla. V kratkem času, sem ter tja že v dveh ali treh letih, more se nekoliko nadarjen in marljiv učenec v trgovski, pa tudi obrtnijski šoli tako izobraziti, da se mu potem bolje godi, kakor če bi se bil na celi gimnaziji in na vseučilišču — v celem najmanj 12 let — izvrstno učil. Za nadarjenega, bolj siromaškega dečka priporočati je tudi učiteljsko izobraževališče, ki mu v štirih letih priskrbi sicer skromno, pa gotovo in povsod spoštovano mesto v človeški družbi. Ker pa učenec še le po končanem 15. letu more vstopiti v učiteljsko izobraževališče, koristilo mu bode jako, ako še poprej dovrši ali nižjo gimnazijo, ali nižjo realko, ali meščansko šolo. Ako bi pa preveč neugodne razmere učencu nikakor ne dopuščale, da bi se za učiteljsko izobraževališče pripravljal v kateri koli omenjenih šol, dovršiti mora najmanj učiteljsko pripravnico; potem si je osnoval vsaj nekoliko primeren temelj za učiteljsko izobraževališče.

2. Za manj nadarjenega, pa premožnega dečka je najboljša ali kmetijska, ali gozdarska, ali kletarska in druge take šole. One mu ponujajo brez posebnih težav raznovrstnega znanja, ktero mu je za posestvo silno potrebno ter mu več koristi, kakor če bi se bil slabo ali brezuspešno učil mnogo let na gimnazijah in visokih šolah.

3. Za nadarjene vzbujene dečke, ki se že v ljudski šoli posebno zanimajo za učenje ter vedno kažejo izvanredno stanovitno marljivost, priporoča se srednja šola, ako morejo stariši skoz več let vsaj toliko za nje skrbeti, da so obvarovani najhujših rev in stisk. Ta pot izobraževanja je najtemeljitejša; tukaj treba učencu največ marljivosti in stanovitosti, starišem pa dela ta pot največ stroškov, ker traja v primeri z drugimi tudi največ let. Vendar stopi učenec, ki se je izobraževal po tem potu, po dovršenih srednjih in visokih šolah tudi med najodličnejše stanove ter doseže s tem plačilo za vse skrbi in težave, ki so ga tlačile pri njegovem trudapolnem pripravljanju skoz 12 do 14 let. Zares, visoka je cena, ktero si ima učenec priboriti po tem potu. Naj tedaj stariši ni-

kdar ne zamudijo pripraviti in navesti svojega sina na ta pot, ako so razmere temu le količkaj ugodne.

4. Za ne posebno nadarjene dečke bolj siromašnih starišev pa je morda najboljše, ako šest let redno obiskujejo ljudsko šolo, potem še od 13. do dovršenega 14. leta ob nedeljah in praznikih nadaljevalno šolo, kakor to zahtevajo dandanašnji šolski zakoni. Ako bi razmere morda vendar dopuščale, da se še vsaj nekoliko časa dalje izobražuje v kakem učilišču, naj mu stariši odberó meščansko, ali kmetijsko, ali sadjerejsko, ali obrtnijsko šolo. Naj dobro pomislijo, da po takem silno koristijo svojemu sinu, posebno ako bi ga morda potrebovali domá pri obdelovanju svojega majhnega posestva, ktero bi imel nekdanj sam oskrbovati. Ako pa ne bi bilo nikakor mogoče misliti na ktero koli omenjenih šol, naj dajo stariši svojega otroka po končanem 12. letu precej učiti se kako rokodelstvo, in to tudi, ako bi ga pozneje potrebovali domá. Vsako rokodelstvo se more porabiti v domači hiši ter varuje malega posestnika prevelikih stisk, ako je morda letina bila slaba. „Gorje onemu seljaku, ki ne zna druga nego samo orati.“

Pri vsem tem naj stariši vedno skrbé, da njih otrok nikdar ne neha živeti in se vesti po tistih kristjanskih načelih, ktera so mu vcepili že v njegovi nežni mladosti; da nikdar ne pozabi svojih dolžnostij do bližnjega in samega sebe; da raste v vsaki kreposti, kakor raste njegovo telo; da je vsaka njegova beseda, vsako njegovo dejanje izraz in dokaz rahločutečega blagega srca. Veljavnost starišev proti otrokom ne sme nikdar pojemati, tudi ne ako so otroci že odrastli ter morda prišli v tuje hiše. Se skrbnejše in vestnejše imajo v tem slučaju stariši paziti na vedenje in vsako početje svojih otrok, kolikor se to, morda celo v daljini, sploh daje opazovati. Ako bi spoznali, da njih otrok ne hodi več po pravih potih, poklicati ga imajo pred prestol svoje svete veljavnosti ter ne smejo mirovati, dokler se ni popolnem spokoril. To se jim bode gotovo vselej posrečilo, ako so ga poprej lepo odgojevali.

Mili stariši, ki s toliko ljubeznijo skrbite za svoje otroke, ki se toliko ukvarjate in trudite za njih srečno prihodnost, ravnajte se pri odgojevanju po načelih, ktera sem vam tukaj na kratko naslikal! Bodite prepričani, da po takem najboljše skrbite za svoje otroke, še boljše, kakor če se trudite, da jim nekdanj zapustite morda veliko premoženje. Imetje se

more razgubiti, ali taka odgoja je neizgubljiv, nerazrušljiv zaklad, kateri pomaga vašemu otroku v vsakem položaju življenja, kateri mu ne dá propasti v nobeni stiski, nobeni nevarnosti. V taki odgoji se razvije jaklen značaj, kateri jedini more zmagati vsako nadlogo na tem svetu.

Drvar.

Glej, temna že noč nad naravo leži,
Zatisnil k pokoju je človek oči;
I Mihec že spava, pobožni drvar,
Rodé se mu sanje, ko preje nikdár:

Tam v senénatem gozdu je sekal drevó,
Pri tem pa iz duše vzdihaval takó:
„Drvarju, siroti, gorje je stokrat,
Kaj jaz bi le maral, ko bil bi bogát!“

A komaj to reče, pred njim že stoji
Prekrasen fantiček, se v zlatu blišči,
V desnici on paličko ima zlató
Ter Miheca, drvarja, tolaži takó:

„Oj Mihec, resnično ti reven si mož,
A kar le zahtevaš, od mene dobóš;
Jaz angelj sem rajski, pošilja me Bog,
Da — ker si pobožen — te rešim nadlog!“ —

Neverno iz prva mož angelja zrè,
A kmalu prositi ga milo začnè:
„Oj rajski poslanec, daj to mi samó,
Da, česar se taknem, bi bilo zlató.“

Fantičku zaziblje krog ust se smehljaj,
Drvarja dotakne se s paličko zdaj:
„Jaz mislil sem, Mihec, da drugo želiš;
A kar si me prosil, to tudi dobiš!“

To rekši izgine fantiček takoj,
Drvar govoriti sam začne s seboj:
„To moč čudotvorno poskusiti čem,
Al' bodem res srečen, pri priči naj zvem!“ —

Dotakne se hrasta — oj éudež! poglej:
Ves v zlatu od debla blišči se do vej!
Naš Mihec zauka, razlega se v les:
„Oj hvala, oj hvala ti, angelj z nebes!“

„Zdaj konec je mojih morečih skrbij,
Več vkvarjati z delom se treba mi ni;
Pečenko jaz jedel, pil vince le bom.
Sezidam priležen in krasen si dom!“

„K slovesu še enkrat naj jem ovsenjak
In vode napravim požirek krepak!“ —
Takó-le naš Mihec se je veselil,
Vrč prime lončeni, da vode bi pil.

A glej! pri ti priči vrč tudi je zlat,
In k ustom ga nague naš Mihec bahat,
A ustnice komaj omoči v vodó,
In voda je trdo bliščeče zlató! —

Čudéc se zagrizne zdaj kruh, — pa gorjé:
Ob zlatu si trdem odkrhne zobé!
Od silnih bolestij se Mihec je vil
Ter v svojem obupu takó-le je vpil:

„Oj, kam me je speljal po zlatu pohlep!
Kaj meni pomaga zlatá poln žep!
Saj jesti in piti ne dá se zlató,
Od glada in žeje bom šel pod zemljó!“ — —

A čuj! iz zvonika zdaj zvonec glasán
Zapoje — napočil spet beli je dan;
Naš Mihec iz sanj se pretežkih vzbudi,
Z olehčanim srcem tako govori:

„Oj, hvala nebesom, da zgodba ta vsa
Nič kakor nedolžna je sanja bilá;
O človek, po zlatu ne hlepi nikdár,
Ker mnogokrat isto bi bilo ti v kvár!“

„Če Bog ti podaril je zdrave roké,
Če bije ti v prsih pobožno srcé:
Veliko srečnejši si v koči selján,
Ko kralj je pri zlatu sred širnih soban!“ —

Janko Leban.

Cigani.

(Narodopisna črtica. Spisal J. Steklasa.)

V eč nego 400 let že živé cigani v Evropi kot kočovníki med drugimi naseljenimi narodi pod svojimi poglavarji, s svojim jezikom in čudnimi navadami. Večkrat so jih že silili vladarji z ostrimi postavami, da se naselijo; ali vse je bilo zastonj, kajti cigan misli, da je ves svet njegov. Cigani pa tudi zaradi tega nimajo zgodovine kakor drugi narodi, tudi ne svoje domovine, svojih predanj, nobenih zgodovinskih uspomen, nobene ljubezni do svojih prednikov in pradedov. Oni živé od dne do dne, in le kaj malega je ostalo v spominu iz prejšnjih

časov v celem narodu. Samo po jeziku, pripovestih in pesnih moremo seznaniti nekaj o njihovem plemenu. Zraven tega so pa tudi po vseh deželah razkropljeni cigani našli narodopiscev in drugih, ki so jih opisali; kajti njihova boja (barva), nošnja, način življenja, jezik in navade so bile tako čudne, da so se posebno radi popisovale. Različna imena je dobilo cigansko pleme od drugih, pa tudi sami sebe različno zovejo. Najbolj razširjeno je ime rom, kar pomeni moža, roma pa ljudje in romni ženo. Ako se cigani srečajo, pa če so še tako iz oddaljenih krajev, pozdravljajo se z besedami: „Hau dume Romničel. — Ste vi Romničel (cigani)“? ter začno precej od veselja plesati. Drugo ime njihovo je sinto t. j. naš mož, sinti pa naši ljudje. Oni pravijo, da se je tako zval enkrat njihov kralj; ali to ime je izpeljano od Sindhu, kar pomeni, da so iz Indije. Po barvi se zove cigan kalo t. j. črni, ali pa melelo, kar je isto. Včasih se kličejo tudi med seboj manuš t. j. ljudje. Narodi pa jih sploh zovejo cigane v vseh različnih oblikah, vendar pa pravega pomena tega imena ne moremo še zdaj na tanko raztolmačiti.

Na zapadu jih zovejo Egipčane v raznih oblikah po pričah ciganskih, da so iz Egipta, kar pa tudi ni resnica. Sploh pa imajo še druga imena, ki večidel pomenjajo potepuhi, lopovi, tatje itd. V obče se o njihovem rodu in naselitvi ne ve nič natančnega. Ko so v 15. veku prišli na Nemško, razširili so pripoved, da so iz Malega Egipta in da morajo kot „večni žid“ po svetu potovati. Kakor po pripovedanju Ahasver ni pustil Jezusu, da se počine pred njegovo hišo, ko je padel pod križem, pa mora radi tega do sodnjega dne po svetu hoditi, ravno tako tudi niso hoteli cigani skriti Jezusa, ko je bežal pred Herodežem v Egipet, temveč so ga odbili, pa se morajo radi tega po celem svetu klatiti. Ogerski cigani pa to drugače pripovedujejo. Ko so namreč židi Jezusa na križ pribili, šla je mimo križa mala četa ciganov. A ne, da bi bili Jezusu iz usmiljenja žreblje iz rok in nog potegnili, strgali so še ono malo obleke raz njega, kar so mu je židje pustili. Ko so se s plenom oddaljili, zavpil je umirajoči odrešenik za njimi, ko so se ravno veselili nad plenom: „Je li ta čin človeški? Je li to pod nebom sploh mogoče? Proklet naj bo rod ciganski na večne čase! Brez domovine se boš klatil okoli in nikjer našel mirú!“ Po drugi pripovedi pa trdijo, da jih je papež obsodil na sedemletno potovanje, ker so se pravi krščanski veri izneverili. Celi ta

čas imajo živeti od miloščine kristjanov. Na Ogerskem so jih smatrali vedno za Egipčane ter se v ogerskem jeziku zovejo faraonski narod, pa so se celó v svojih listinah na to sklicevali in v prisegi omenjajo kralja Faraona od Boga kaznjenega.

Prava domovina ciganska je prednja Indija; to pokaže njihov jezik, njihova barva, telesni ustroj, spretnost, premetenost in gibčnost sploh; vrh tega pa tudi pripovedi njihove kažejo, da jim je ta zemlja pradomovina, in sicer po dokazovanju našega učenega rojaka Franca Miklošiča severozapadna Indija. Da so bili tlačeni in preganjani med Indijanci, o tem je najboljši dokaz njihova čud, pa tudi jezik, kajti cigani nimajo besede „veseliti se“.

Kdaj so prišli cigani iz Indije v Evropo? Miklošič trdi sodeč po jeziku, da bržkone okoli 1000 našega časa. Tako misli tudi učenjak de Goeje, ki trdi, da so se od 7—9. veka v prednjo Azijo naselili. Tedaj ne stoji trditev Grellmanova, da so pobegnili cigani pred Timurjem, ko je Indijo osvojil (1409), kajti narod „Rome“ je že davno poprej bil v Evropi. Izseli so se pa bržkone iz prirojenega nagnjenja k selitvi, kar jim je še do danes ostalo. Iz Indije so šli cigani skoz zapadno Azijo v Evropo in Afriko. Herzberg pravi, da so se cigani v 13. veku v bizantinsko državo preselili, ko so pobegnili pred Mongoli. V srednji Evropi jih nahajamo okoli l. 1417., ali mnogo poprej že na balkanskem polotoku, in sicer na Grškem, kar se vidi iz njihovega jezika po mnenju Miklošičevem. Razun posebne nagnjenosti ciganov k selitvi bilo je pa še drugih vzrokov, posebno pa sila, ker jih narodi niso trpeli. Prav zanimivo je znati, kako se še dandanes cigan gleda z drugimi narodi, med katerimi je naseljen. S Turkom je precej ravnodušen, Albanec mu je čisto zopern, z Grkom laže izhaja; domačega se čuti med Madjari in Rumunci, manj med Slovani, še manj pa med Nemci. Med Slovani zopet najrajši živi pri Poljaki in Malorusih. Francoz ga pa ne trpi ter se jim je posrečilo, da so jih popolnoma iztislili s Francoskega, samo med Baski jih živi še kakih 700. Na Španskem pa jih je kljub stroгим naredbam in postavam vendar le še do 50.000 ostalo. Dandanes se sploh manj selijo, ker jim postave to branijo, ter ostanejo po navadi v svoji deželi, po kateri se seveda sem ter tja klatijo, kajti cigan ne more imeti prave domovine. Cigani se potem delijo na 13 betev, in sicer 1. grški, 2. rumunski, 3. ogerski in hrvaški, 4. česki, 5. nemški, 6. poljski in litvanski, 7. ruski,

8. finski, 9. skandinavski, 10. italijanski, 11. baskiški, 12. angleško-škotski, 13. španjolski.

Med grške cigane se štejejo vsi cigani na balkanskem polotoku. Od kod in kdaj so semkaj prišli, ne ve se na tanko. Tudi o njihovem številu nimamo točnih podatkov. V sami Grški jih je malo. L. 1870. so jih našteali na vsem Turškem do 212.000 duš, ali samo en del jih je mohamedanske vere. Na Bolgarskem jih je blizu tri tisoč.

V Srbiji živite dve vrsti ciganov: mohamedanski in krščanski. Od prvih živi en del po mestih v svojih predelih (ciganska mahala) ter se bavijo z rokodelstvom; nosijo se kot Bošnjaki in govoré srbski, svojega jezika pa ne razumejo. Zovejo jih turške cigane. Drugi del mohamedanskih ciganov živi v šatorih, nosijo se različno od poprejšnjih, pa tudi srbski slabo govoré. Zovejo se Gurbeti. Od l. 1866. je srbska vlada strogo zabranila pohajkovanje njihovo, pa jih je zdaj manj. Krščanski cigani so v večini ter se ne selijo več; izdelujejo lesene žlice in korita. Govoré srbski prav slabo, zovejo se pa karavlaški cigani ali koritarji. L. 1866. je bilo v Srbiji 24.693 ciganov, in sicer 19.955 kristjanov in 4738 mohamedanov; 18.564 se jih je bavilo z rokodelstvom, drugi so bili pa poljedelci in vozniki.

V Bosni in Hercegovini je 14.000 ciganov, ki živé deloma v vaseh, deloma pa v predmestjih večjih mest; bavijo se večinoma s kovačijo. Turek ga zove demirdjibr, kar pomeni železar. En del teh ciganov se pa še klati, prezira vse naseljence ter rajši prenaša v svojem šatoru vse nevolje, nego da se naseli. Posebno pa so nevarni takozvani Zaparis kot tatovi in razbojniki. Vere nimajo nobene, čeravno se jih nekaj prišteva katolikom, nekaj pa mohamedancem. Govoré srbski, med seboj pa se razgovarjajo v tistem narečju, kakor ogerski cigani.

Rumunski cigani živé v kraljevini Rumuniji, v sosedni ruski Besarabiji in avstrijski vojvodini Bukovini. Oni so se naselili semkaj iz Grške, kar dokazuje njihov jezik. Kdaj so prišli cigani v Rumunijo, ne da se točno opredeliti; vendar pa so oni bili že l. 1340. v Rumuniji. Tudi tukaj razlikujemo naseljene in seleče se cigane; le-ti se zovejo netoči t. j. robovi. Oni so povsod zasramovani in prezirani. Naseljeni cigani se delijo na ursare (medvedarje), lingurarje (žličarje), avrarje (zlatarje), ki zlato izpirajo, pa na lavtarje (godce). V Rumuniji je čez 200.000 ciganov, ki so bili do l. 1856. osebni robovi, od takrat pa so svobodni.

Ogerski cigani so prišli na Ogersko iz Grške in Rumunije, kar se vidi iz njihove govorice. Kdaj se je to dogodilo, ni mogoče točno naznačiti, vendar pa so bili tukaj že v drugem desetletju 15. veka. Z Ogerskega so se napotili cigani na Moravsko in Česko. Prva vest o njih je zapisana l. 1416. Tukaj pa se jim je slaba godila, kajti česki stanovni so l. 1538. sklenili, da se imajo vsi cigani v dveh tednih izseliti. To se je večkrat ponavljalo od l. 1539—1580. Tudi cesar Leopold I. jim je strogo zabranil na Česko seliti se. Za cesarja Karola VI. pa je bilo še hujše; moške so obešali, ženam in otrokom so pa po eno uho odrezavali; če so se pa vendar le še vrnili, dejali so jih ob glavo. Še le okoli l. 1740. so začeli malo bolj človeško ravnati z njimi.

Na Nemško so se priklatili cigani z Ogerskega, pa tudi z Italijanskega in Francoskega, kjer se jim je še bolj slabo godilo kakor na Nemškem. Prišli so pa semkaj prvokrat l. 1417. Pokazivali so neko pismo cesarja Sigismunda, po katerem bi jim bilo dovoljeno seliti se in njihovemu vojvodi podeljena pravica nad njimi gospodovati. S početka jih je narod še nekako trpel, čeravno je videl, da so tatinski in nemarni. Zlo pa je bilo za nje, ko so zvedeli, da so iz dežel turških, ter so jih držali za ogleduhe njihove. Zdaj se je začelo hudo preganjanje zaradi tega ter se jim je sploh zabranilo na Nemškem prebivati.

Na Pruskem so vsakega cigana čez 18 let starega obesili, če so ga v roke dobili. Vendar pa so kljub temu cigani ostali na Nemškem bolj v iztočnih krajih. Za število njihovo pa ne vemo na tanko.

Z Nemškega so bežali cigani proti iztoku ter so tako prišli na Poljsko bržkone pod Vladislavom Jagielom. Prvo vest o njih nahajamo l. 1501., ko je poljski kralj Aleksander ciganskemu vojvodi Vasilju dal nekaj svoboščin; vendar so pa tudi tukaj morali mnogo pretrpeti, čeravno se niso vse postave proti njim strogo vršile in ker jih sam narod ni preganjal. L. 1791. so jih hoteli naseliti, kar se jim je tudi večji del posrečilo. Cigani so imeli svojega poglavarja, kterege so zvali kralja in so si ga sami izbirali, a za Poljsko ga je potrjeval poljski kralj, za Litvanijo pa knezi Radzivil. Zadnji od Karola Stanislava Radzivila l. 1778. potrjeni kralj litvanskih ciganov je bil Jan Marcinkievič, ki je l. 1790. umrl. Kraljeva naloga je bila, da je cigane miril in davek od njih pobiral. Vseh ciganov v Poljski in Litvaniji je 41.000 ter se delé na nemške in poljske. Prvi znajo nemški

in poljski ter so v vsakem pogledu naprednejši od poljskih, ki so v vsem zaostali in so strašno zanemarjeni.

V Rusijo so se naselili cigani okoli 16. veka, in sicer v severno Rusijo od zapada, v južno pa iz Rumunije. Prvi pot jih v Rusiji nahajamo l. 1501. v Voliniji. Cesarica Katarina II. jih je naselila po državnih posestvih. Ruski cigani, katerih je do 50.000, so večidel naseljeni; klatarjenje so pustili, ker za to ne dobijo dovoljenja. V Rusiji so s početka do dandanes s cigani človeško ravnali, kar se o drugih državah ne more reči.

Na Finsko so prišli cigani na početku 16. veka, pa je drugače o njih malo znano. Od tukaj so se podali na Švedsko, kjer so se prvokrat pojavili l. 1512. Na Dansko in Norveško so se naselili cigani z Nemskega. Tukaj so pretrpeli huda preganjanja. L. 1662. so bili iz Švedije pregnani pod smrtno kaznijo. Ravno tako je bilo tudi na Norveškem in Danskem. Kralj Kristijan III. je zapovedal l. 1536., da se imajo cigani izseliti iz njegove države v treh mesecih, kar je kasneje (l. 1561.) Friderik II. še poostril.

Iz grško-slovanskih dežel so se preselili cigani tudi na Laško in ravno od ondod tudi francoski med Baski živeči. Na Laškem in Francoskem jih niso nikdar trpeli. Prvikrat jih nahajamo na Laškem l. 1422. Kasneje so se klatili v večjih četah po Francoskem ter zahtevali miloščine opiraje se na sprevodne liste cesarske. Ali to vse ni nič pomagalo. Že l. 1504. je izdan prvi ukaz proti njim, da se preženó, kar se je kasneje pogostoma ponavljalo, a v zboru orlean-skem sklenilo, da se imajo z mečem in ognjem pokončati. Kralj Ljudevik XIV. je dal tudi te zaključke izvesti. Samo v visokih gorah pirenejskih so se cigani ohranili med Baski, kjer so se jako pomnožili, čeravno so jih tudi tukaj preganjali; ali še le v našem veku so jih zatrli. L. 1802. so v 20 vaseh stanujoče cigane po noči polovili ter vse po morju v Afriko odvedli, kjer so jih na obali izpustili. Na Francoskem jih je dandanes komaj še 700.

Angleško-škotski cigani so francoski izseljenci; nahajamo jih pa na Angleškem že v prvi polovici 16. veka. L. 1531. je bila izdana prva naredba proti njim, vendar pa so se kasneje ti strogi nazori izpremenili na Angleškem in Škotskem ter so jih trpeli med seboj; sčasoma so jih še celo pripoznali kot na pol neodvisen narod. Na tak način so se cigani lahko širili, a koncem preteklega veka jih je bilo, kakor pra-

vijo, še 100.000 duš. Stali so pod svojimi kralji iz rodovine Lee, in ta čast se je do dandanes ohranila.

Tudi na Špansko so prišli cigani iz že poprej omenjenih dežel ter jih prvokrat nahajamo v Barceloni l. 1447. Španjolci jih zovejo tudi Grke, ker so govorili grški še v 16. veku. L. 1492. je bila izdana proti njim prva naredba, da se morajo naseliti ali pa izseliti. L. 1633. je prepovedal kralj Filip IV., da se zovejo Gitanos in da govore v svojem jeziku; tudi se niso smeli več seliti, ker so jih precej zarobili. Karol II. je zapovedal, da se imajo cigani baviti s poljedelstvom, ali semnjevanje ne smejo obiskovati. Ko pa vse to ni nič pomagalo, izdal je kralj Filip V. še hujše postave proti njim ter jih izgnal iz Madrida. L. 1745. je izšla zapoved, da se imajo vsi potepeni cigani s smrtjo kaznovati. Konečno pa je uvidel Karol III., da vse te naredbe proti ciganom nič ne pomagajo, nego da postane vsled tega samo nekoliko ljudij nezadovoljnih in nevarnih, pa je zaradi tega objavil l. 1783. naredbo, po kateri jim je prepovedano zvati se Gitanos in da se morejo vsi tisti, ki popustijo klatarjenje in cigansko nošnjo, pripuščati v vsa društva v državi. To pa je bilo ravno v tistem času, ko sta se tudi v Avstriji trudila Marija Terezija in Jožef II., da olajšata ciganom njihovo žalostno stanje. Na Španskem je bil uspeh boljši nego v Avstriji; španski cigani so se s prebivalci španjolskimi popolnoma zjednačili, zatorej se v njihovem jeziku malo ciganskih besed nahaja.

Vseh ciganov v Evropi more biti okoli 600.000; od teh jih spada $\frac{5}{6}$ na Turško, Rumunijo in Ogersko. V Aziji, posebno v Perziji jih je še veliko, ravno tako v Afriki, v Egiptu, Nubiji, Abesiniji in Sudanu, kamor so naseljeni iz Turške še le v 16. veku. Tudi v Ameriki jih je nekaj.

Ker so nam ogerski cigani najbližji, izpregovorimo še nekoliko besed o njih. Na Ogersko so prišli cigani okoli polovice 14. veka iz Rumunije in sploh iz Balkana, od koder so bežali pred Turki. Semkaj so se selili v večjih trumah pod svojimi vojvodami, ki so bili posebno lepo oblečeni. Povsod so jih spremljevale čete psov za lov in stražo. Po navadi so ostajali pred vasmi in mesti v svojih šatorih. Bili so pa že takrat vse, kar je kdo hotel: kovači, konjski mešetarji, vražarji, godci pa tudi goljufivci. Oggerski kralj Sigismund jim je dal prvi svobodno pismo, da se smejo seliti in da sme njihov vojvoda soditi njihove prepire. L. 1423. so dobili to pismo, ktero so kasneje skrivali na razne načine sebi v

prilog. Na Ogorskem so cigane trpeli, a v ostali Evropi ne, to pa zato, ker so bili dobri kovači in orožarji; po privilegijah kralja Matjaža in Vladislava II. so se cigani zvali kraljevski hlapci. Vojvodo ciganskega je izbral vselej palatin (kraljevski namestnik). Bili so na Ogorskem štirje vojvode, a v Erdelju jeden nadzornik. Vsak cigan je moral plačati na leto za svojega poglavarja po jeden goldinar.

Kasneje so postali cigani konjederci in krvniki ter so bili pri mučenju sploh jako neusmiljeni. Tudi so poznani kot dobri godci ter so prvokrat javno igrali na zboru v Hatvanu (l. 1525). Od tega časa so bili po vsem Ogorskem jako priljubljeni. Najbolje pa jim je bilo pod turškim gospodstvom, ker so smeli delati, kar so hoteli. Navadili so se takrat krasti, ropati in požigati, pa tudi lahkoumno prezirati smrt, o čemur imamo več pravljič. Tako prosi neki cigan, da ga ne bi obesili z licem proti cesti, koder hodijo njegovi znanci, ker bi se moral sramovati. Ko so drugega vlekli na vislice, porekó ostali cigani sodniku: „Kaj silite človeka na to, k čemur nima nobenega veselja.“ Tretji pa se zahvaljuje vsem onim, ki so ga do vislic spremili, ter želi, da bi jim tudi on mogel to povrniti. Z Ogorskega so napadali prav pogostoma druge zemlje kot pomagači Turkov, zatorej so jih tudi v Avstriji tako silno preganjali. Turki pa so jih radi imeli kot godce in kovače; v Krupi v Bosni so jim zlivali krogle.

Do Marije Terezije so se cigani klatili po Ogorskem kot brezdomovinci, ali tega ona ni mogla več trpeti, nego je poskrbela za nje ter odredila l. 1776., da se imajo namesto cigani imenovati Novi Ogri in da se morajo stalno naseliti. Dalje je bilo tudi odredjeno, da se imajo ciganski otroci predati kristjanskim meščanom, obrtnikom itd., pa so za to dobivali tudi nagrado. Tudi ženitev je bila med cigani prepovedana. Odrastle mladenče so jemali v vojake, nesposobne pa med rokodelce; seljenje je bilo prepovedano in popis točno izvršen. Otroke so kasneje ciganom s silo jemali, ako jih niso hoteli dragovoljno oddajati. Pa vse to ni nič pomagalo, in še le cesar Jožef II. je hotel ta zarod z ostrimi postavami zatreti. Najpoprej je zahteval, da se vsi odgojé v krščanski veri in da se naselijo. V nošnji se morajo ravnati po ostalih prebivalcih in jezik svoj so morali popustiti, ker so bili kaznovani, ako so ga govorili. Vsaka ženitev jim je bila zabranjena, in tudi godcem sô bile pravice odvzete. Beračenje se jim je strogo prepovedalo, a zdravi so morali vsi delati

ter se poljedelstva poprijeti. Iz tega se vidi, da je hotela avstrijska vlada na lep način ta zapuščeni rod deloma oplemeniti, ter niso tako strogo z njimi ravnali kakor v drugih zemljah. Da pa vse te odredbe vendar niso dosegle svojega namena, krivo je največ to, ker so jim otroke jemali in prepovedali v njihovem jeziku govoriti, kar je cigane jako žalilo. L. 1776. piše neka gospa o njih: „Otroke sem oblekla, da ne hodijo po njihovi navadi goli okoli; ali pokazalo se je, da je navada pri njih postala druga narava. Stari delajo, dokler za njimi stojiš, prav pridno; komaj pa se obrneš, že se vsedejo jeden do drugega, noge navzkriž ter žlobudrajo. Klobuka na glavi pa črevljev na nogah ne morejo tudi po zimi trpeti. Mladi leté, kamor jih pošljem, peš ali pa ješ, ali oni mučijo konje nemilosrčno: tolčejo jih po glavi, vlečejo silno za uzdo, da ves gobec ranijo; da bi pa konja čistili, na to se ne dajo prisiliti. Pa da jih oblačim, kakor hočem, vse zastonj; kajti oni obleko prodajo ali pa izgube. Odrastle otroke je pa prav grustno videti, ker devajo vse v usta, kar vidijo; od tega pride, da jedó vse, tudi mrcino, čeravno že grdo smrdi. Kjer živina crka, tam se najde gotovo dosti ciganov.“ Razun tega pa nam opisuje ta gospa cigane kot tatinsko, razbojniško in lažljivo druhal. Vse to je njihovo glavno rokodelstvo. „Njihovo življenje je prav živinsko, postave jim niso svete, in sploh imajo po opisu Hotentoti več vere, nego se je nahaja pri tem siromašnem narodu.“ Ista gospa jih je večkrat po cele ure izpraševala o veri. Zunanje so se izdajali za katoličane, ali o verskih resnicah niso nič vedeli. Oni verujejo v Boga, ker ga slutijo vsled narave, pa se ga bolj bojé, nego ga ljubijo. Smrti se strašno bojijo. a o večnem življenju nimajo nobenega pojma. K temu pa pristavlja gospa še té-le besedice: „Prišle so sicer zapovedi od kr. namestništva zavoljo ciganskih otrok, pa se ne obdržavajo. Te nesrečne ljudi preganjajo iz jednega kraja v drugi, ali jim ne dajejo priložnosti, da si kaj zaslužijo za svoje življenje in za odgojo otrok.“ Tudi kasneje so se mnogo trudili, da bi ta narod priučili na red, posebno pa katoliški duhovniki, ki so za nje šole postavljali, ali vse prav z malim uspehom. Dandanes je na Ogerskem nekaj ciganov naseljenih ter se pečajo s poljedelstvom, ali godba in kovačija se jim bolj dopada. Večina pa se še zdaj rada klati po deželi, živi v slabih bajtah, najrajši pod šatorom, kterege morajo vsak dan drugje postaviti; nikjer jih ne trpé, vsak se jih boji. Oni nimajo prave domovine, nego so izgubljeni med drugim

narodom v večnem potovanju, večnem nemiru — prava uganka med narodi. Vseh ciganov je na Ogerskem in v Erdelju po novem popisu 75.911, na Hrvaškem pa 3482.

Vsi cigani govoré jeden jezik, ki je pomešan z besedami drugih narodov ter se ne more primerjati s kakovo rokovnjaško govorico. V rodu pa je ta jezik z najstarejšim jezikom sveta — indijskim, kar je dokazal učeni profesor Miklošič. Vsled potovanja med različnimi narodi pa je tudi ciganski jezik najrazličnejše izpremembe doživel, vendar pa je grški upliv največji v tem jeziku, med drugimi tudi rumunski, madjarski in jugoslovanski; tudi nemščina je imela svoj upliv. Po jeziku se tedaj razlikujejo cigani na dvoje: na one, pri katerih so ostanki rumunski, madjarski in slovanski, pa na one, pri katerih se nahajajo besede grške, madjarske in slovanske, ali ne rumunske. Sem se prištevajo cigani v Bosni, Hercegovini, na Hrvaškem in v Slavoniji; oni so se semkaj neposrednje preselili z balkanskega polotoka ter so praočetje ciganom v Italiji, na Francoskem in Španskem. Na Ogerskem pa se sploh delé na rumunske, nemške, srbske in slovaške cigane.

Cigani so sploh srednje veličine. Rasti so lepe, ravne in pravilne, a žilavi udje so jim gibčni. Glava srednje debelosti je podolgasta; čelo je nizko, obraz širok, včasih okrogel ali podolgast. Oči so večidel črne ali pa rujave z velikimi obrvimi, bolj nemirne in divje-žalostne; nos je debelejši nego pri Evropejcih; usta so široka z velikimi brkami in brado. Lasje so gosti in črni ter visé v kodrastih kitah tudi moškim črez ramena. Vrat jim je vedno gol, roke so jim kratke, noge pa dolge. Debelega cigana videti je redkost, tem več pa je mršavih, posebno pri ženskah. Barve so rujavo-zagorele, včasih črno-rujave, bele boje so prav redki. V Bosni imamo dve pasmini: jedna je jaka, druga pa slaba in skoro črne boje. Mnenje, da je temna boja posledica ciganske umazanosti in bojazni pred vodo in milom, tudi ni resnično, nego je taka od narave. Sploh pa se vsi pisatelji v tem strinjajo, da cigani niso lepi in še celó žene ne, dà žene so še posebno grde. Zatorej pravijo ljudje grdi ženski: grda ko ciganka.

O pravi obleki se pri ciganih skoro ne more govoriti, ker večidel nimajo svoje nošnje, nego devajo na se, kar dobivajo od drugih ljudij; vendar pa so na Ogerskem naseljeni cigani dobro oblečeni. Možje nosijo ozke hlače v visokih črevljih, pa kratke kamižole z debelimi srebrnimi gumbi. Glavo pokrivajo s črnim klobukom, vendar pa so najrajši

gologlavi. Obleko ima cigan prav rad pisano-rudeče in zelene barve; čisto perilo pa je pri njem prava redkost. Samo na Erdeljskem živé cigani po mestih, ki mnogo do čistoče drže, pa tudi na Bolgarskem in na Srbskem se taki nahajajo. Poglavarji njihovi se v tem pogledu posebno odlikujejo že od nekdanj. Tudi kot vojaki so prav čedni in radi čisti, kakor zagotavljajo avstrijski častniki. Da se ciganke prav radi lišpajo, posebno dokler so mlade, razumeva se lahko. To vse velja pa le o naseljenih ciganih, potepeni so vsi nemarno oblečeni. Vsi skupaj pa ljubijo posebno žive boje, v ušesih uhane, okoli vrata verižice s srebernim denarjem. Deklice so gologlave, žene se pa pokrivajo. Žene nosijo vrh tega po strani ali pa na hrbtu veliko vrečo, v kateri navadno leži dojenček, kedar se vlačijo okoli po vaseh z lesenimi žlicami, ktere prodajejo, zraven pa prosjačijo in kradejo, kar in kolikor morejo. Včasih so pa vsi tako razcapani, da jih je kar strah gledati. Taki so cigani tudi po Slovenskem, ki so večjidel klateži. Za obleko otrokom ni treba skrbeti, kajti do desetega leta letajo goli okoli, ali se pa s cunjami pokrivajo. Vročina in zima jim nič ne škodi; vse prenašajo lahko, samo vetra se bojé ter se pred njim uklanjajo, kolikor se le morejo. Pri vseh teh nadlogah pa vendar cigani dočakajo velike starosti. Vse bolezni izhajajo pri njih večjidel iz nesnažnosti. Tudi zdravnika nočejo, lečijo se sami z žefranom, čebulo in žganjem.

Ciganov imamo naseljenih ali pa potepenih. Na Ogerskem, Erdeljskem in Hrvaškem jih je mnogo naseljenih. Ali kakošne so njihove vasi! Od pleterja in ilovice narejene bajte, na strehi pometana slama, to je njihovo prebivališče. Naseljevali so se cigani prav radi pri mestih ter se še dandanes po Ogerskem mnoga predmestja zovejo ciganska. Pisatelju teh vrstic je to dobro znano tudi iz Slavonije. Tako je v Požegi ulica nazvana ciganski sokak (ulica), kjer so stanovali cigani, pa se še dandanes v bližini nahajajo. Pa je tudi to prava ciganska ulica z bajtami najslabejše vrste. Seveda se najdejo tudi boljše hiše ciganske, ali te so redke, in le kak poglavar njihov more kaj boljšega imeti; kajti cigan ne zna denarja prav obrniti, če ga tudi dobi, ampak ga potrosi po neumnosti, sebe in svoje stanovanje pa popolnoma zanemarja. — Potepeni cigani živé v šatorih. Kaj takega se vidi lahko na Ogerskem, pa tudi na Hrvaškem. Na visokem vozu, v kterega so vprežena mršava kljuseta, vozi se vsa rodovina. Vse kadi iz pipic, tudi žene in otroci;

če ni tobaka, dobro jim je tudi listje. Ko je vožnje dosti, ustavijo se prav radi pri kakem hribčku, da so v zavetju proti vetru. Postavijo šator, konje pa izpusté na pašo. Pred šatorom zakurijo ter pristavijo kotle, da si skuhajo jed. Žene se razgubé po bližnji vasi, da kaj dobijo ali pa ukradejo. Če se pripelješ v vozu mimo take naselbine, zleté vsi otroci pred tebe ter te nadlegujejo tako dolgo, dokler jim kaj ne vržeš, ker drugače se jih ne moreš odkrižati. Če je lepo, toplo vreme, čuje se še dolgo v noč prepevanje njihovih pesnij; če je pa hladno in deževno, zavlečejo se vsi pod šator, kjer je vse zamazano in v največjem neredu. Cigani po Slovenskem prenočé po letu tudi v hostah pri ognju ali pa v kupu listja, ker jih narod sploh nič kaj rad ne vidi blizu svojih hiš.

Cigan ne prezira nobene jedi, saj je navajen na vse, zdaj v obilju, zdaj pa zopet v pomanjkanju; njegov želodec je naučen na vse. Najraje jé meso, posebno pa še mrhovino. Marsikdo sicer ne bi tega verjel, ali je dokazana stvar ter se še dandanes dogaja po Ogerskem in Hrvaškem, kar je tudi pisatelju teh vrstic iz izkustva znano. Komaj pogine kako živinče, že so cigani zraven, da ga oderó in meso spravijo. Cigan jé tudi lisičje meso, ali pusti ga poprej nekoliko dni v tekoči vodi ležati, potem ga še le speče na žerjavici. Radi uživajo tudi ježe in veverice, ktere zovejo „romeskeri mačka“ (ciganske mačke). Da bi bili cigani kdaj človeško meso jedli, kakor so bili večkrat obdolženi in nekteri celó radi tega nedolžno s smrtjo kaznovani, ni dokazano in tudi verjetno ni.

Navadna pijača je ciganu voda; za vino in pivo ne mara on toliko kakor za žganje, za ktero potrosi zadnji groš. Pije pa vse poprek, stari in mladi, ženske in moški. Razun te pijače pa je tudi duhan vsem jako priljubljen, kar smo že poprej omenili. Če podaš ciganu malo duhana, storil si mu veliko uslugo, pa si ga pridobil tudi za se ter ti bode storil vse, kar mu naložiš. Da cigani tudi otroke kradejo, to je verjetno, kar je tudi sodnijsko dokazano na Nemškem in Ogerskem. Vendar pa so bili to prav redki slučaji, saj ima cigan po navadi toliko svojih otrok, da ne potrebuje tujih, če ne misli sploh takega otroka spačiti, da ga more kasneje upotrebiti za svoje svrhe.

Cigan je sploh nemaren ter si prav težko kaj zasluži, temveč rajši krade; vendar pa je po nekterih zemljah prisiljen na delo. Zaslužek njegov se more deliti na pošten in nepošten. K prvi vrsti spada na Ogerskem in Hrvaškem

godba, kovačija, izpiranje zlata, rezbarija iz lesa. Cigani so redkoma piskrovezci, opekarji in zidarji; prav redki pa so dninarji in delavci na polju. Nepoštena opravila pa so goljufija in sleparija pri razlaganju sanj in kart, vražarija, iskanje zakladov itd. Z vsem tem je večjidel tatvina združena. Nepošten posel je tudi mešetarija, posebno konjska, kjer se prav rado goljufa. Znani so cigani tudi kot mazači pri raznih boleznih in kot pokončevalci mišij, podgan itd. Kot tatje so sploh znani; razbojstva in ubijstva pa so pri njih bolj redka.

Otroci naseljenih ciganov kaj neradi v šolo hodijo in tudi rokodelstva se samo prisiljeni učé. Na nekih krajih na Ogerskem in Erdeljskem, kjer so gosto naseljeni, imajo svoje šole, ker drugi prebivalci nočejo, da bi njihovi otroci s ciganskimi skupaj v šoli sedeli. Drugače so pa ciganski otroci bistre glave ter se lepo učé; posebno pa so spretni kot rokodelci v vseh strokah, ter se more samo želeti, da se jih čim več kakošnega rokodelstva izuči.

Osobito nevarne so ciganke s svojimi vražarijami. Taka ciganka pride v vas ter ogoljufa večkrat neumne ljudi. Jednemu hoče prorokovati prihodnjost in srečo ter gleda na roko ali pa v karte, zna tudi zacoprati, zdraviti živino itd.; ali vse to ni nič, zatorej se jih je treba varovati in izpoditi jih od hiše, kedar kaj takega govoriti začnó. Tako na pr. pri živini že poprej na paši namaže gobce z neko mastjo, in živina noče več jesti. Kmet je v skrbeh, kaj je to; pride ciganka, pa mu obeta da bo ozdravila živino, ali vse na skrivnem. Poda se v hlev ter obriše živini gobce, ki potem prav rada jé. Kmet ves vesel misli, da ciganka zares kaj zna ter ji drago plača njeno goljufijo. Bodite zatorej oprezni, da vas take ciganske babure ne opeharijo!

Cigan pa vendar pri vsej svoji zvitosti nič nima, če si še toliko zasluži. Nahajamo ciganov, ki z godbo tisoče zaslužijo, pa v kratkem vse potepejo, kajti oni ne znajo ceniti rednega življenja ter v svoji surovosti vse skoz grlo poženo, misleč, da se more zopet tako lahko zaslužiti.

Akoprem so cigani na tako nizki stopinji naobraženosti, vendar so tudi oni nekako urejeni, čeravno so od drugega sveta čisto oddeljeni. Tako se na pr. v Bosni, na Ogerskem in Erdeljskem naseljeni cigani ne trpé s potepenimi. Ogerski in nemški cigan prezira rumunskega ter ga smatra za nižjega od sebe. Tudi bližnji cigani se ne trpé ter nočejo celó iz jedne in iste posode jesti ali piti. Tudi se taki cigani ne ženijo med seboj, ker smatrajo druge za nečiste. Po zani-

manju pa se delé cigani na več razredov. Prvi, najuglednejši so godci, ki so se naselili po mestih in trgih ter o godbi živé. Pa kako je tudi tukaj velika razlika med ravnateljem in drugimi članovi take čete, pa od onih godcev, ki se klatijo po vaseh daleč po svetu. V drugi razred spadajo izpiralci zlata, opekarji, lesorezci, pa tudi nižji godci. V tretji razred so uvrščeni kovači, ki se včasih pečajo tudi z godbo kot postransko zaslužbo. V četrti razred brojimo dni-narje in poljedelce, ki se pa od petega razreda, kamor spadajo potepeni cigani, malo ločijo. Ti zadnji so pravi klateži, ktere tudi po Slovenskem nahajamo, pa so nevarni kot tatje, mazači, goljufi, vražarji itd.

Že poprej smo omenili, da so cigani imeli svoje poglavarje, vojvode. Na Nemškem so se ti poglavarji zvali kralji, vojvode, grofi, in na Angleškem se je vzdržal naslov „ciganski kralj“ do dandanes. Na Erdeljskem je bila čast, ktero so deželni knezi delili plemičem; na Ogerskem pa je štiri ciganske vojvode imenoval palatin (namestnik kraljev). Vsi drugi poglavarji pojedinih čet so bili tem pokorni. Še dandanes si te čete izbirajo svoje „sodnike“. Volijo jih na prostem polju, posebno radi na semnju. Izvoljenega vzdignejo v zrak ter mu dadó nekoliko daril v znamenje dostojanstva njegovega, ravno tako počasté tudi njegovo ženo. Izvoljen more biti pa samo tisti, ki je potomec kake vojvodske rodovine; vrh tega pa mora biti tudi velik in nekaj premožen, na druge sposobnosti se ne gleda. Obleka je izbranemu sodniku po navadi malo lepša z debelimi srebrnimi gumbi, a v znak časti svoje nosi palico s sreberno bunčico. Postavne oblasti ta sodnik nima nobene več, vendar pa je pri svoji četi od velike važnosti ter ima še vedno veliko moč. Četnik (gako = stric) pazi na red, potrjuje ženitve ter jih razdružuje; rešava prepire, kaznuje včasih prav strogo s telesnimi kaznimi ali pa z izobčenjem iz družbe. Nemški cigani v Banatu tudi prisegajo pri tem vodji neko prisego, ktero pa pred podobo križanega tajno držé. Tak načelnik zastopa tudi svojo četo pred oblastmi ter mora jamčiti za red in mir v kraju, kamor so se preselili. Ker se cigani prav radi prepirajo in pravdajo, ima ta poglavar mnogo opraviti med njimi. Na Ogerskem izberejo takega vojvodo do smrti, na Nemškem pa samo na sedem let. Volitve njihove se vršé o bin-koštih. Sploh je ta praznik pri ciganih posebno priljubljen ter se te dni tudi iz daljnih krajev prav radi obiskujejo, da se morejo v preroreni prirodi skupaj zabavljati.

Cigani se smatrajo še dandanes kakor pred 400 leti za izvoljen narod, in čeravno je to pleme raztreseno po celem svetu, vendar je povsod jednako. Cigan je gotovo že od narave prav umen in spreten, od tod tudi njegova iznajdljivost in lokavost. On zna lagati, da malokdo tako; pred sodnijo se brani, kakor kak odvetnik, pa je tudi drzovit in nesramen, a vrh tega še ohol in prevzetan. Njegova lokavost in prekanjenost ga je storila spretnega za vohunstvo, pa so jih tudi vsi glasoviti vojskovodje za to rabili; posebno pa znajo žene spaziti v vsakem kraju, ali je za njih mesto prikladno ali ne; zategadelj jih pošiljajo možje pred seboj v vasi, da jim pot pripravljajo.

Ciganu ni nič težje nego red in podložnost, zatorej gleda, da se tega reši, če je le mogoče. Če mora pa pokoren biti, trpi to vse z neko malomarnostjo ter pričakuje mirno prilike, ko se bode osvobodil. Njemu je telesna ugodnost vse, in če ima kaj, potrosi vse ter ne misli na jutrajšnji dan. Varčnosti sploh ne pozna, zatorej pa je udan vsem užitkom. Nezmernost in požrešnost je ciganu prirojena, a ker veliko potrebuje, zatorej je prav prevrtljiv, v svoji nezmernosti pa ohol in posebno prepirljiv. Pravdajo se in prepirajo cigani vedno, vendar pa se redkokdaj stepó. Kakor so nagli, tako se zopet radi sprijaznijo. Hvaležen pa ti cigan ne bo nikoli in tudi nerad pozabi, če si mu kaj žalega storil; zatorej se jih pa tudi ljudje bojé ter jih raje z lepa odstranijo od hiše. Ali drugače je vendar prav malodušen ter pobegne, če si ga ostro zarotil. Cigan je tudi po navadi slab vojak ter si rad kaj stori, da mu le ni treba bele suknje nositi.

Da ljubi cigan lišp in da se rad seli, omenili smo že poprej. Nestalnost sploh in vedna selitev je uzrok, da je cigan len in da vedno nekaj natihoma tuhta. Koliko truda si niso dali različni vladarji, da jih naselijo in prisilijo na redovito življenje, ali vse je bilo zastonj. Cigan nerad dela, samo takrat se loti posla, ko ga sila goni; pa tudi tedaj se poprime le lahkega dela, pa še pri tem vzdihuje in javka, kakor da se do smrti muči. Tarnanje in stokanje mu je prirojeno kakor tudi šegavost, ter prezira vsako stvar in z njo šale dela. Tukaj hočemo nekaj takih smešnic navesti. Ko so lačnega in prezeblega cigana vprašali, kaj bi rajši: da se do sitega najé, ali pa da se pri ognju ogreje, odgovori lokavo: „Jaz bi najrajši kos slanine na ognju pekel“. — Dvanajst prič je potrdilo pred sodnikom, da je hotel cigan konja

ukrasti. „Kaj, dvanajst prič, ki so videle?“ zakriči obtoženi cigan ter z rameni zgane: „Jaz jih imam tisoč, ki niso videle.“

Na čistočo in red cigan tako malo pazi, kakor na delo. Glavnika in mila ne poznajo. Sploh je pri njih vse nečisto; in ti zunanji sliki odgovarja tudi notranja — duševna. Cigani ne vedó za nobeno sramežljivost, pa je družbinsko življenje njihovo kaj žalostno. Pri vsem tem pa imajo tudi svoje ženitvanjske navade, ktere so se od drugih naučili. Ženin mora nevesto tako rekoč kupiti, ker mora njenim starišem, ako je premožen, dar od več stotakov podariti, in ko se pogodé, napravijo poroko najrajši na semenjski dan vse brez duhovnika. Pri ti zgodi se seveda nezmerno je in pije, a gostje se po tri dni skupaj zabavljajo. Vojvoda njihov ima pravico te ženitve potrjevati, pa tudi razreševati. Na odgojo otrok niti najmanj ne gledajo, temveč jih stariši celó sami nagovarjajo, da prosjačijo, lenarijo in kradejo. Vendar pa se ne more reči, da cigan svojih otrok nima rad; njemu je žal, če jih je moral kazniti, kar zopet na-nje zelo deluje. Neobčutljivost in utrjenost proti vetru in grdemu vremenu, zimi in vročini je potreba prirojena. Če se otrok po zimi rodi, denejo ga na kup snega, ali ga pa okopljejo v mrzli vodi; če se rodi poleti, namažejo ga z mastjo ter na solnce postavijo. Na tak način privadijo mladino na zimo in vročino; seveda jih tako tudi mnogo propade. Oče je v rodovini samosilen. Njegovim zapovedim se mora vsak član rodovine pokoriti brezpogojno, brez ugovora. On opredeli opravila, potovanje, stan na potovanju, on podeljuje dovoljenje za ženitev, vodi račune in vse izplačuje. Spoštuje samo svojega očeta in mater, ki je posebno v časti. Sploh stare žene vsi spoštujejo ter jih pri vsaki zgodi vprašajo za svet. Okruten pa je cigan proti svoji živini, konja tepe in mu daje stradati, ježu pali bodljike, žabe mrcvari in pticam gnezda raztepa, kar je posebno otrokom ciganskim velika zabava.

Lahkovernost, predsodki in praznovernost so glavna svojstva duševnega života ciganskega. Ima li cigan kako vero? O tem smo že poprej govorili, da pri njem ni nič stalnega in da se ravna po narodu, med katerim živi, a do prave vere pa mu ni nobenkrat veliko stalo ter svojo vero prav lahko menjava. Otroke svoje da cigan celó večkrat krstiti, da dobi od kuma darove, pri mohamedancih in židih pa jih pusti obrezati, ali v mošeje (turške molilnice) ne sme z njimi. Pri Rumuncih se še čuje dandanes priča, da so cigani svojo

kamenito cerkev zamenjali za „špehovo“, katero so jim pa potem psi pojedli. Sploh je cigan v verskih zadevah prav nemaren. Nazori ciganski o Bogu so popolnoma poganski, kajti on se svojega Boga, kterega zove veliki Bog, močno boji, ali ga tudi ne ljubi, kajti on pouzročuje smrt in druge nevolje kakor dež in veter, kar mu je na njegovem potovanju prav težavno. Tudi o neumrljivosti duše so mu pojmovi čisto pomešani; on sploh ne veruje v prihodnje življenje, o duši pa misli, da se seli iz človeka v ptico in potem zopet v cigana. To so tedaj pravi pogani med seboj, čeravno se prištevajo zdaj ti, zdaj drugi veri krščanski ali pa mohamedanski.

Pokojnike cigan posebno spoštuje. Prisego: „Api mu-leude“ (pri mrtvih) drži za sveto; spomin na nje ohrani živo v srcu, čeravno drugače vse odstrani, kar bi na nje spominjalo; vse take stvari sežge, imena pokojnikovega pa si ne upa izgovoriti. Noben cigan ne gre mimo groba, da ne bi žrtvoval na njem nekoliko kapljic vina, piva ali pa žganja, in vsak gleda, da obiše v jednom letu grob svojega rajncega. Ko umre cigan, zbere se vsa četa; žene in možje se vržejo črez mrtveca ter začno naricati t. j. glasno žalovati dolgo časa. Potem prepevajo otožne pesni. Obraz mrtvecu pokrijejo s suknom, ki je na ustih prerezano. Ta žalost za mrtvim pa ne trpi dolgo, ker je ciganu bolj žal za kakošno drugo gmotno izgubo, nego pa za član rodovine svoje. Po navadi pa se po pogrebu, ki ga sami brez duhovnika opravijo, zopet zberó na pojedino, ki traja ves dan, ter se poje, pleše in vpije, da je groza. S posebno častjo pokopljejo vselej svojega sodnika, kterega spremlja do groba po navadi vsa četa, ki celi pot vpije in nariče za njim.

Cigani so strašno boječi, posebno pa se bojé strahov, o kterih pripovedujejo najrazličnejše pravljice. Cigan misli, da so posebna mesta, na ktera ne sme v mraku stopiti, ker se o tem času tamkaj nahaja po navadi velik pes ali pa kozel, ki se zaleti med ciganove noge, njega pobere na hrbet ter odnese tako daleč, da ne ve več nazaj. Cigan tudi nima pravega pojma o krščanskem Bogu ter pomeša vse s svojo pogansko vero; tako tudi ne ve nič o molitvi, daritvi in sploh o službi božji. Cigani živé brezskrbno in brezbrizno kakor otroci ter ne mislijo o stvareh in sploh o svetu ničesa. Če pripada cigan kteri kristjanski veri, opravlja tudi on dolžnosti krščanske, ali brez vsakega pojma in smisla o teh stvareh.

Kakor je cigan praznoveren in strahopeten, ravno tako veruje tudi v znamenja in slutnje. On veruje na pr., da mu

sraka pomeni prepir; če sedi sraka na desni strani, pride prepir od domačih, če pa na levi, od drugih ljudij. Strah pred začaranjem brani tudi ciganom, da se ne dajo naslikati; kajti oni mislijo, da mora le tak umreti. Zatorej je cigane težko fotografirati. Že če ga ostro pogledaš, pokrije se hitro, ker se boji „hudega pogleda“. — O drugih čudnih nazorih ciganskih hočemo navesti še te-le. Cigan misli, da ni noben človek ravno šest čevljev visok, ker samo Bog ima to višino. Večji ali manjši more biti; ko bi kdo imel pa ravno šest čevljev, ta mora umreti. Mrhovino je cigan rad, kajti on trdi, da je ravno Bog to živino ubil in nobeden drug. — Neki cigan je sedel brez obleke v najhujši zimi v ribarsko mrežo zavit, ker je mislil, da ga greje. Skoz luknjico pomoli prst, da vidi, je-li zima, pa ga zopet nazaj skrije in zavpije: „Hu! kako je zunaj zima!“ — Drugi cigan ni imel hleva za konja, zatorej ga je zavil popolnoma v slamo, pa ga privezal blizu šatora; ali v jutro ga najde crknjenega. Ko ga cigan opazi, pravi: „Gotovo je bilo konju prevroč!“ — Tukaj naj sledé še nekteri pregovori ciganski: Po nesreči sledi sreča. — Bolji osel, ki človeka nosi, nego najlepši konj, ki ga vrže. — Ako ti kaj v svojem srcu tajno misliš, ne bo gotovo nobeden vedel. — Čista voda se nahaja samo na čistih mestih. — Najtežje ribe so one, ki zopet v vodo padejo. — Česar ne moreš doseči, nikar ne želi. — Krasti ni sramota, ali ujeti se dati pri tatvini. — Krasti je lažje nego delati. — Kdor ima srečo, ne treba nič delati, kakor v izbi sedeti in usta odpirati. — Kjer se cigan izpodtakne, tam leži volkodlak zakopan. — Kdor med jedjo poje, dobi noro ženo. — Kjer ni denarja, tam ni ljubezni. — Kdor hoče krompir krasti, mora vrečo s seboj imeti. — Nobeden ni srečnejši, nego kdor v povojih umrje. — Dva trda kamena ne meljeta čisto. — Kdor lestvo drži, ta je ravno tako kriv, kakor tat. — Uljudne besede premorejo mnogo, pa malo truda stojé. — Kdor se ti posebno prilizuje, ta te je prevaril ali te pa še le hoče. — Kdor čaka, da ga drugi k jelu kliče, ostane često lačen. — Svet je podoben stopnicam, jeden gre gor, drugi pa dol. — Dobro življenje dela dobre prijatelje. — Ako je konj poginil, potem vrzi tudi sedlo in uzdo proč. — Zdravje je bolje nego denar, bogastvo in čast. — Kdor laskavca posluša, ta je podoben piskru, ki ga za ročo primemo.

Cigan se z drugimi narodnostmi kaj težko zjedini. Z Rumunci se še nekako najbolj razume, s Srbi, Hrvati in Slovaki težje, z Nemci pa še posebno težko. Da ga tudi Slo-

venci ne trpimo, nam je vsem znano. Madjar ga ima rad zavoljo njegove godbe, drugače pa ga prezira. Jezik drugega naroda se cigan lahko nauči, ali ga redkokdaj dobro govori, nego le večjidel skvarjeno. Cigani so sploh vsem narodom bolj ali manj neugodni gostje, in v jezikih skoro vseh narodov, s katerimi občujejo, nahajamo mnogo izrazov za nespodobnosti, ki jih oni doprinašajo. Tudi pri nas na Slovenskem se sliši večkrat beseda cigan, ki se rabi sploh za nepoštenega, goljufivega človeka; naciganiti pomeni ogoljufati, prevariti; večkrat se rabi tudi ciganiti, kedar kdo prav nadležno prosi. V madjarskem jeziku pa se nahaja v tem pogledu prav mnogo rečenic. Sploh pa cigani niso brez nadarjenosti ter bi se dali izobraziti, ko bi se šolali, kar nam pokazuje posebno njihova godba in narodne pesni.

Cigani se od davnih časov z godbo bavijo. Kot taki so se naselili že v Evropo, najpoprej na Turškem, potem na Rumunskem, pred vsem pa med Ogri, ktere si brez ciganske godbe sploh misliti ne moremo. Pa zares se je tukaj ciganska godba tako udomačila, da se v obče godec zove cigan, in „cigane poklicati“ pomeni na Ogerskem toliko, kolikor drugje „godece poklicati“. Cigani rabijo večinoma godbeno orodje, gosli, bas itd.; drugega orodja nimajo radi. Godbe se naučijo od doma že v prvi mladosti, a učitelj mu je večjidel oče, sicer pa prirojeni sluh. Še dandanes cigani malo rabijo note, ogerski skoro nobenkrat; njim je treba napev samo zažvižgati, in precej jo ujamejo in potem cela banda zaigra. Za skladatelja cigan ne ve in mu tudi ni treba; njegov sluh mu je vse. Banda šteje po 4—12 članov ter igra tako, da jih nobena druga prekositi ne more. Cigan ves gori za godbo. On igra z navdušenjem ter ga pri tem nič ne moti, ker ne potrebuje not, nego samo na svoj stroj gleda, glavo na gosli nasloni ter ves navdušen za krasne glasove, ki jih izvablja iz strun, občinstvo omamljuje. Cigani ogerski igrajo po največjih mestih evropskih svoje napeve, ter jih povsod radi sprejemajo, saj so se celó že v Ameriko podali, čeravno se morja bojé. Najboljši godci so iz Galante, Gača in Lošonca na Ogerskem. Med njimi pa so bili neki še posebni godci. Iz poprejšnjega veka imamo Barno Mihajla, ki je živel na dvoru kardinala grofa Emerika Čakija (leta 1737.). Na glasu je bila tudi umetnica Činka Panna (Ana), ki je leta 1772. umrla. Še dandanes živi njen spomin med ogerskimi cigani. Glasovit umetnik je bil tudi igrač na zvonkuljo Simon Banjak († 1802), ki je igral

večkrat na cesarskem dvoru na Dunaju in kteremu je cesarica Marija Terezija v spomin podarila stekleno zvonkuljo, na katero je pa le redkokdaj igral. Razun teh so pa še na glasu: Bihari, Boka, Bunko, Dombi, Čori, Kalozdi, Rač itd.

Kdor pozna cigane, kako so na nizki stopnji društvenega življenja in duševno nemarni, v vsakem pogledu ravno-dušni in brezčuvstveni, ta bi mislil, da ne morejo imeti narodnega pesništva. A vendar temu ni tako, oni imajo precej lepe narodne pesni, seveda so malo razkošne, kakor je sploh njihovo mišljenje naravsko. Sploh pa opevajo prav radi prirodo, kajti oni so jako ozko z njo zvezani, pa se tudi vidi, kako so popolnoma odvisni od nje. Nekatere teh pesnij so prav lepe, posebno one, v kterih se toži cigan na prirodo, kako mu je nemila. Imajo pa tudi pesni in napevov za ples, ki se pa močno od drugih razlikujejo. Čudno pa je, da se v nekih pesnih kaj lepo izraža ljubezen do matere: smrt materina cigana strašno raztoži. Proti očetu pa ni tak, njega se bolj boji in plaši. Drugače pa se v pesnih vidi tudi požrešnost v jedi in pijači večkrat izražena, in po narodni pesni cigan nima drugega prijatelja nego svoje gosli.

Če je možnja brez denarja
In srce prav žalostno,
Vzamem svoje gosli v roke,
Da preženem žalost zlo.

Drugih pesnij cigani nimajo; več imajo pripovedek, ki so sorodne s pripovedkami drugih narodov. Nekaj je med njimi prav lepih ter se vidi iz njih, da je cigan prebrisan in iznajdljiv. Posebno je lepa sledeča priča, ki pokazuje, kako cigan misli o sreči in pravičnosti. Glasi se pa takó-le: „Kjer je bilo, kjer ni bilo. Bil je enkrat mož, ki je imel tri sine, od kterih je najstarejši rekel očetu: Mi gremo po svetu, da si zaslužimo svoj kruh. Oče je odgovoril: „Dobro, pojdite, otroci moji!“ In ko so odhajali ter se na dolgo pot pripravljali, dejal je vsakemu v vrečo hleb kruha, ali najmlajši je dobil največji kruh. Nato reče najmlajši izmed bratov: „Bratje moji! jaz ne morem te malhe nositi, pojejmo najpoprej moj kruh!“ Ko so se najedli ter zopet precej daleč potovali, jedla sta zopet oba starejša brata, ali mlajšemu nista dala nič. Ko ta ni nič več imel hrane, pravi njima: „Moja brata! zakaj mi ne dasta nič jesti? Kar sem imel malega, pojedla sta z menoj in zdaj mi ne dasta nič jesti.“ „Ako se daš na jedno oko oslepiti, potem ti dava jesti,“ odgovorita starejša brata ter ga zares na jedno oko

oslepita in mu potem jesti dasta. Ko so se najedli, hodili so zopet dolgo in dolgo pot. In ko sta nato starejša južinala, reče tretji: Zakaj mi ne dasta nič jesti? Saj sta me že na jedno oko oslepila, pa mi vendar ne dasta še zdaj jesti.“ Nato reče najmlajši: „Storita z menoj, kar hočeta“, in ona ga oslepita ter mu dasta malo jesti. Potem reče oslepljeni: „Popeljita me pod križ na potu, morda mi kdo kaj poda.“ Onadva ga pa nista odpeljala pod križ nego pod vislice, na katerih je visel obešenec. Semkaj prileté kmalu tri vrane, ki so se med seboj pogovarjale: „Kaj se sliši v tvoji okolici, o čem se govori?“ „V moji okolici ni vode.“ „In kaj se pa pri vas godi?“ „Pri nas pada taka rosa, da slepec izpregleda, če si z njo oči namaže.“ Kaj se je pa v vaši zemlji zgodilo?“ „Pri nas je pa kraljčina zbolela.“ In ko so te tri vrane k slepemu dečku priletele ter ga vprašale, kaj tukaj pod vislicami dela, odgovori on: „Moja brata sta me semkaj pripeljala.“ In ko so one tri vrane odletele, potegne dečko z roko po rosi, namaže si oči, da so bile mokre, pa je precej videl. — Potem je odšel h kralju, in ta ga je sprejel v službo. In odšel je v neko mesto. Ko je pred mesto prišel, zagledal je veliko skalo, ktero je s palico razklal. Iz te skale poteče voda v mesto, kjer je poprej niso imeli. Prebivalci so se razveselili, a ko jim je deček rekel, da bo ta voda vedno tekla, bili so ljudje še bolj veseli. Potem se je podal deček v drugo mesto, kjer je kraljčina zbolela; on je odšel h kralju ter ga vprašal: „Kaj je kraljčini?“ Na to on odgovori: „Kaj ji je? Bolna je.“ „Če mi jo daste za ženo, bom ji pomagal“, reče deček kralju. „Dobro, če ji pomoreš, dali ti jo bomo za ženo.“ In ko je kraljčina ozdravela, oženi se on z njo ter je živel z njo sedem let v srečnem zakonu. Potem je postal ta mladeneč kralj. In mladi kralj je rekel svojim vojakom: „Čujte, vojaci! pojdite po moja dva brata. Ko so vojniki odšli ter oba brata pripeljali, vpraša ju mladi kralj: „Koliko bratov sta imela?“ Ona sta odgovorila: „Bila sva samo dva.“ Kralj reče: „Vas je bilo več.“ Na to sta rekla oba brata: „Bili smo trije.“ — „In kaj sta s tretjim naredila?“ „Kaj sva z njim naredila? on je zahteval od naju jedi, a midva sva ga potem oslepila.“ Na to je odgovoril kralj tako-le: „Le-tá brat sem jaz! Kaj naj z vama naredim?“ Onadva pa pravita: „Vodi naju pod oni križ.“ Le-ta ju da odpeljati pod oni križ. Ko sta bila pa tjakaj pripeljana, prišle so zopet tiste tri vrane. In ko so se sešle, izpraševale so se zopet: „O čem se govori

v ti zemlji?“ „V moji zemlji je kraljičina že zdrava.“ „In v tvoji?“ „V moji zemlji je že dosti vode“. — In konečno v tretji zemlji, kaj se sliši ondi pripovedati? „Tamkaj ni več take rose, ki bi slepoto izlečila“. — Potem zleté vrane k obema bratoma ter rečejo: „Raztrgajmo ju na koščeke!“ In ko so ju tako razkljuvale in požrle, zletele so ter odletele proti nebu.“

Iz teh primerov vidimo, da cigan pri vsej svoji zapuščenosti vendar še ni tako propadel, da se iz njega ne bi mogel izobraziti koristen član društva, ko bi se dal le naseliti. Vidi se, da zna tudi on čutiti, saj ga vendar skoro vsak kamen in trn spominja na njegovo žalostno stanje na tem svetu; zatorej moramo tudi mi z njim potrpljenje imeti. Sploh pa ciganski rod izumira; temu se ne smemo čuditi, če pomislimo, koliko je ta narod skoz teh 400 let, kar je v Evropi naseljen, pretrpel, ter je še nekako čudno, da se je do dandanes ohranil. Bog daj, da bi mu bila prihodnjost milejša in da bi se tudi ta rod poprijel prave žive vere ter tako mogel v naobraženju z drugimi narodi napredovati, saj je tudi njega Bog stvaril po svoji podobi.

Národne pesni.

(Zapisal v Podzemelju pri Metliki *Janko Barlè*.)

1. Trije hajduki. *)

Jedna duša je o polnoči rojena,
 V zori krščena, v belem danu spremenjena. **)
 Šla je, šla je na nebeška vrata,
 Trkala je na nebeška vrata:
 „Odpri, odpri, sveti Peter, vrata,
 Da mi duša v sveto nebo more!“
 „Kaj si ti za jedna duša,
 Da te jaz nič ne poznam?“
 „Jaz sem duša o polnoči rojena,
 V zori krščena, v belem danu spremenjena.“
 „Hodi, hodi ti na málenska kolesa,
 Ondi bodi sedem let in pol!“

*) Ta lepa pesen pripoveduje, koliko mora človek trpeti, da si sveta nebesa zasluži in kako je nedolžna duša otrokova izpreobrnila svoje tri strice — razbojnike (hajduke). — **) Pokopana.

Kdaj minilo sedem let in pol,
 Šla je, šla spet na nebeška vrata,
 Trkala je na nebeška vrata:
 „Odpri, odpri, sveti Peter, vrata,
 Da mi duša v sveto nebo more!“
 „Kaj si ti za jedna duša,
 Da te jaz nič ne poznam?“
 „Jaz sem duša o polnoči rojena,
 V zori krščena, v belem danu spremenjena.“
 „Hodi, hodi na furmansko cesto,
 Ondi bodi sedem let in pol!“
 Kdaj minilo sedem let in pol,
 Šla je, šla spet na nebeška vrata,
 Trkala je na nebeška vrata:
 „Odpri, odpri, sveti Peter, vrata,
 Da mi duša v sveto nebo more!“
 „Kaj si ti za jedna duša,
 Da te jaz nič ne poznam?“
 Jaz sem duša o polnoči rojena,
 V zori krščena, v belem danu spremenjena!“
 „Hodi, hodi duša v goro črno,
 Tamkaj našla boš ti bister zdenec,
 Ki iz drage gor v hribec teče.
 Vzemi si te tri sreberne kante,
 Natoči ga tri sreberne kante!“
 Duša milo po gori jokala:
 „Kje bom reva našla bister zdenec,
 Ki iz drage gor v hribec teče?“
 Sestala je v gori tri hajduke,
 Tri hajduke, rodne strice svoje:
 „Kaj ti duša tako milo jočeš?“
 „Kako ne bi milo se jokala?
 Bila sem o polnoči rojena,
 V zori krščena, v belem danu spremenjena.
 Bila sem na málenskih kolesih,
 Tam trpela sedem let in pol.
 Bila sem na furmanskih cestah,
 Tam trpela sedem let in pol.
 Zdaj pa dal mi še je sveti Peter
 Le-te tri sreberne kantice,
 Da naj iščem v črni gori zdenec,
 Ki iz drage gor v hribec teče!“
 Strici rodni so jo poslušali,
 Poslušali, se nato zgrevali:
 „Če nedolžna duša tolk' trpi,
 Oj koliko bomo še le mi!“
 In so vzeli vsak po jedno kanto
 In točili v njo so bridke solze,
 Natočili vsaki polno kanto.
 Šli so, šli so na nebeška vrata,
 Trkali so na nebeška vrata:
 „Odpri, odpri, sveti Peter, vrata,
 Štiri duše v sveto nebo grédo!“

2. Tri device.

Stóji, stóji ravno pólje,
 V ravnem polju gosta megla,
 V gosti megli gladka steza.
 Kdo mi je to cesto gládil?
 Gládile jo tri device,
 Tri device, tri sestrice,
 Ki so k Urški v vas hodile:
 „Bog daj, Bog daj dober večer,
 Dober večer, vi županja!
 Kaj vas prosimo županja,
 Da nas pri vas prenočite.“
 „Bom vas vse tri prenočila.“
 „Bog daj, Bog daj dober večer,
 Dober večer, vi županja!
 Kaj vas prosimo županja,
 Da nam date večerjati.“
 „„Dala bom vam večerjati.““
 „Bog daj, Bog daj dober večer,
 Dober večer, vi županja!
 Kaj vas prosimo županja,
 Dajte nam, dajte svetlo luč.“
 „„Dala vam bodem svetlo luč,
 Da bomo čuli celo nuč.““
 „Bog daj, Bog daj dober večer,
 Dober večer, vi županja!

Kaj vas prosimo županja,
 Dajte nam mizo rezano.“
 „„Dala bom mizo rezano,
 Okoli mize stol'čke tri,
 Da bojo s'dele d'vice tri.““
 „Bog daj, Bog daj dober večer,
 Dober večer, vi županja!
 Kaj vas prosimo županja,
 Dajte nam hčerko Uršiko!“
 „„Kak' bi vam dala Uršiko,
 Komu bi dala vse blagó,
 Vse blagó, čisto zlató!““
 Ko je šla županja spat,
 Uršiko zaklenila.
 Ko je najjista ur'ca bila,
 Ključavnica je popustila,
 Urška šla je k d'vicam v vas.
 Srečale so Jezusa
 Nebeškega si ženina,
 Prinesel je štiri venčke,
 Vsaki devici jednega,
 Vsaki devici jednega,
 Urški najlepšega,
 Ki je pustila vse blagó,
 Vse blagó, čisto zlató.

3. Grešnik.

Jezus se po morju vozi,
 Grešnik pa po bregu hodi,
 Milo barčico zazove:
 „H kraju, h kraju barčica,
 Da se jaz spovedal bom!“
 Barčica le dalje plava,
 Kot da od tega nič ne vé.
 Grešnik v drugo jo zazove:
 „H kraju, h kraju barčica,
 Da se jaz spovedal bom!“
 Barčica le dalje plava,
 Kot da od tega nič ne vé.
 Grešnik v tretje jo zazove:
 H kraju, h kraju barčica,
 In tud' usmiljen Jezus v nji,
 Da se jaz spovedal bom!“
 Barka začne h kraju plavat',
 Grešnik začne grehe pravit'
 In se grehov vseh spové,
 Samo jednega zamolči.
 Jezus nato govori:
 „„Še en greh 'maš nad seboj.
 Pojdi tam na črno goro,
 Črno goro, visoko,

Našel boš suh lipov panj,
 Ki ni zelenel več sedem let,
 Tam boš klečal sedem let;
 Kedar bo lipa zelena,
 Takrat boš ti grehov prost.““
 Prošlo sedem dolgih let,
 Zelenela lipka spet.
 Priletela drobna ptičica,
 Na vej'ci se zazibala
 In lepo pesen pevala:
 „„Vstani, vstani grešnik gori,
 Ti si svojih grehov prost!““
 „Oj kako bi grešnik vstal!
 Koléna so se m' v zemljo vdrle,
 Oči so se v nebo vprle.
 Roke so se vkup sklenile,
 Uha z mahom zamašile.“
 Ptič'ca drugič mu zapela:
 „„Vstani, vstani grešnik gori,
 Ti si svojih grehov prost!““
 „Oj, kako bi grešnik vstal!
 Koléna so se m' v zemljo vdrle,
 Oči so se v nebo vprle,
 Roke so se vkup sklenile,

Uha z mahom zamašile.“
 Ptič'ca tretjič mu zapela:
 „Vstani, vstani grešnik gori.
 Ti si svojih grehov prost.““
 In na glavo mu se vsela,

S kljunčkom ga se dotaknila;
 Zrušil se je na solčni prah.
 Z njega zletel bel golób,
 Bel golob v svetó nebó.

4. Sv. Anton.

Svet' Anton se je rodil,
 Sam Jezus ga se veselil.
 Svet' Anton star leta tri
 Že se v šoli lepó učí.
 Svet' Anton star sedem let
 Zna že pisat' ino brat'.
 Svet' Anton star dvajset let
 Zna že lepo pridgovat'.
 Šel je pridgat' na jezero
 K Majki božji prelepó,
 Tam je lepo pridgoval;
 Vsi so njega poslušali
 Svet'ga Antona pridgarja.
 Marija je v oltarju stala,
 Njega je poslušala.
 Ptič'ce po zraku letajo,

Se na vejce vsedajo,
 Svet'ga Antona poslušajo.
 Rib'ce po vodi plavajo,
 Glav'ce ven pokladajo,
 Svet'ga Antona poslušajo.
 Še hudoba ga poslušala.
 Svet'ga Antona pridgarja.
 Hudoba pravi govori:
 „Pridgovaj mi leto dan,
 Plačam, kar želiš si sam!“
 Hudoba si je zmislila,
 Da zbral bo srebra in zlatá,
 Pa si je duše iz peklá,
 Pétnajst tisoč, petnajst sto
 Peljal v sveto jih nebó.

5. Uboga duša.

Duša se je lóčila
 Od telesa gréšnega,
 Prav dáleč se je spustila,
 Pred nebeška vrata šla.
 Pred nebeška vrata prišla,
 Na vrata potrkala:
 „Odpri, sveti Peter, vrata,
 Da uboga duša k dušam gre!“
 Z jedno roko jih odpira,
 V drugi venec zlat drži:
 „Nisi duša zaslužila,
 Da bi k drugim dušam šla,
 Ti si duša zaslužila
 Ognja le peklenškega.““
 Duša se je obrnila,
 Hitro je pred vice šla,
 Ko je pa pred vice prišla,
 Na vrata potrkala:
 „Odpri, vsmiljen Jezus, vrata,
 Da uboga duša k dušam gre!“
 „Nisi duša zaslužila,
 Da bi k drugim dušam šla,
 Ti si duša zaslužila
 Ognja le peklenškega.““
 Duša se je obrnila,
 Pred peklenška vrata šla,

Pred peklenška vrata prišla,
 Na vrata potrkala:
 „Odpri, peklenški satan, vrata,
 Da uboga duša k dušam gre!“
 Z jednim krempljem jih odpira,
 Z drugim dušo že drži.
 Duša milo je zavpila:
 „Pomagaj meni, križan Bog!
 Da bi enkrat še stopila
 Na to črno zemljico,
 Bi pokoro tako st'čila,
 Da je zgruntat' ne bi b'lo.“
 „Oj ne boš mi več stopila
 Na to črno zemljico,
 In pokore ne boš st'čila,
 Da je zgruntat' ne bi b'le.
 Dajte, dajte duši piti
 Samo žvepla in smolé,
 Pa se bode privadila,
 Da trpela lažje bo!““
 Duša milo je zavpila:
 „Pomagaj meni, križan Bog!
 Ko bi se en hribček znašel
 Z drobnim peskom ves posut,
 In bi ptica priletela
 Vsakih sedem sto tisoč let,

Enkrat bi ga odnosila,
 Da ga tam več ne bi b'lo.
 Ko bi toľko let preteklo,
 Kakor listja in trave,
 Duša bi se veselila,
 Da bi b'la zveličana.
 Tak pa mojemu trpljenju

Nikdar konca več ne bo;
 Če bi toľko let preteklo,
 Kol'ko kapljie je v morju,
 Bi se duša veselila,
 Da bi b'la zveličana,
 Zdaj pa tu bom prebivala
 In trpela vekomaj.

Oče Céne.

Uzor dobrega gospodarja in možaka poštenjaka.

(Životopis. Spisal J. Podboj.)

Nemila smrt pobira vse vprek vrle in zaslužne može izmed našega naroda. Zdaj nam izmakne gorečega duhovnika, zdaj zgovornega poslanca, zdaj zopet velikega učenjaka. Marsikteremu se v knjigah in časnikih postavi dostojen spomenik, ker se popiše njegovo življenje, da bi tudi poznejši rodovi poznali vrle svoje prednike, občudovali njih trud in delo, pa posnemali njih sijajne vzglede.

Toda koliko rojakov nam odmrje tekom časa, ki niso sloveli po svoji izredni učenosti, ki niso posebnih, obče znanih del dovršili, pa so vendar v svoji bližnji okolici bili uzor poštenega Slovenca! Takega moža izmed priprostega ljudstva bi rad popisal v nastopnih vrsticah, življenje očeta Ceneta. Mislim, da s tem popisom ustrezem temu ali onemu Mohorjvcu, zlasti pa tistim, ki so poštenjaka Ceneta poznali in visoko čislali. Ob jednom naj bodo te vrstice ponižna cvetlica, vsajena na očetov grob po hvaležnem sinu.

Ribniška dolina na Kranjskem je po vsej domovini dobro znana po svojih prebivalcih, ki romajo križem sveta, jedni s suho robo, drugi z glinasto posodo, ter marsiktero burko sami uganejo ali pa po drugih na svoj račun izmišljeno za dobro vzamejo.

Sredi Ribniške doline leži prijazen trg s svojo novo, veličastno cerkvijo, ktera pač nima sebi jednake ne blizu ne daleč, vsaj na deželi ne. Po pravici so Ribničanje na njo ponosni.

1. Otroška leta. V ribniškem trgu prav blizu cerkve je tekla zibka možaku, s katerim želim seznaniti dragega čitatelja. Rodil se je 16. sušca leta 1821. Oče mu je bil

Anton Podboj, obče spoštovan posestnik in mesar, domá iz Planine na Notranjskem, pozneje priženjen v Ribnico, mati pa mu je bila Marija, rojena Šorman, marljiva kmetiška gospodinja. Pri sv. krstu je dobil ime Janeza Nepomucéna, zato so ga navadno le za Céneta klicali. Bil je najmlajši izmed peterih otrok in od očeta precej sprva odločen za prihodnjega gospodarja domači hiši. Stara pravljica govori, da ribniška mati malega dojenčka položi v zibel, to postavi na hišni prag in jo zaziblje. Če se fantek iz zibeli zvrne čez hišni prag na cesto, bo Janezek, za po svetu, — če se pa v vežo zvali, bo Štefanček, za dom. Céne se je skotrljal v vežo in ostal domá, dasiravno je tudi mnogo potoval po raznih kupčijah.

Oče in mati sta bila pridna delavca in pobožna kristjana, zato so tudi otroci pod njunim lepim vzgledom in skrbnim nadzorstvom kaj vrlo odraščali. Mali Céne je bil kot najmlajši otrok njih ljubljencek, posebno pa materi k srcu privezan. Dejala je neka ribniška mati: Imeli smo več otrok, pa jedno samo „dete“. Hotela je reči: vse otroke ljubimo, jednega pa čez vse druge. Tako „dete“ je bil tudi mladi Céne. Vso skrb so stariši v to obračali, da bi mu dali dobro izrejo.

Obiskoval je mali Céne domačo ribniško šolo, ki je bila na prav dobrem glasu. Saj je celó naš slavni pesnik France Prešéren prvi pouk prejel na ljudski šoli v Ribnici, kjer je imel strica dekana. Še zdaj se hrani knjiga, v kateri je zapisan Prešéren med tistimi učenci, ki so bili zaradi posebne pridnosti obdarovani. Mimogredé bodi omenjeno, da se more Ribnica tudi s tem ponašati, da je Valentin Vodnik, prvi slovenski pesnik, pet let prebival v njej kot duhovni pomočnik.

Slovenščina seveda takrat ni imela nobene pravice v šoli. Celó kaznovan je bil šolarček, če je pozabivši katero zinil po domače. Nemščina se je oholo in oblastno šopirila po slovenski zemlji. Na pamet se je morala učiti šolska mladež cele odstavke iz nemške slovnice, če prav ni razumela tujih besed. Céne je bil bistre glavice in se je hitro navadil gladko čitati in prav čedno pisati, seveda le nemško. Slovenska abeceda mu je bila neznana. Ko smo pozneje otroci odrastli, priučili so se oče od naš slovenskega čitanja in pisanja. Pisali pa so najrajši nemško. Tudi slovensko pismo so napisali z nemškimi črkami. Kaj čudno je bilo videti čvrste domače besede v okorni nemški obleki. Na sta-

rost pa so Céne prav radi čitali slovenske časnike in knjige, zlasti „Novice“ pa Mohorjeve in dr. Bleiweisove knjige.

Ko je deček Céne sezul otroške čevljice in postal močnejši, začeli so ga oče polagoma privajati mesarskemu rokodelstvu, ki je bilo od starine pri ti hiši. Bil je posebno priden in pazljiv ter je kmalu postal očetu prav spreten pomočnik. — Za rokodelca ni dobro, če se uči samo doma pri svojem očetu. Treba je, da gre nekoliko po svetu in pri raznih mojstrih stopi v pouk in delo. Povsod vidi kaj novega, kar mu utegne danes ali jutri biti na korist. Tudi malega Céneta so poslali z doma, da se kaj bolje izuri v mesarstvu. V Šiški pri Ljubljani je bil ta čas obče znan in vrl mesarski mojster, Bitenc po imenu. K temu je prišel Céne v mesarsko šolo ter se tu prav ročno sukala. Vsako delo mu je šlo gladko izpod rok. Bitenc in žena njegova sta jako rada imela pripravnega fantiča. Trpel je pa tudi veliko in večkrat pripovedoval, kako je iz Šiške prenašal v Ljubljano do vrha naložene koše razne mesnine. Navadil se je bil takrat tudi po ljubljansko zavijati in Šiškarje oponašati.

Črez dve leti se povrne Céne zopet na očetov dom v Ribnico ter se z vso marljivostjo poprime dela. Spoštoval in slušal je skrbne stariše ter bil vzgled krščanskega otroka. Zató se je pa tudi v bogati meri uresničil nad njim blagoslov, ki ga Bog sam obeta pridnim otrokom v četrti zapovedi. — Nobene zapovedi ni Bog s posebno obljubo obdal razun četrte, samo zató, ker hoče, da bi očeta in mater spoštovali. „V dejanju, v besedi, v potrpežljivosti spoštuj očeta, da te blagoslovi in da blagoslov do konca pri tebi ostane! — Hudobec svojemu očetu žalost in materi težavo napravlja, in kdor svoje stariše preklinja, temu bo luč ugasnila sredi najtrdnejše teme“. Tako nas uči sv. Duh. — Vi sinovi in hčere, zetje in neveste, ki tako pogosto starišem odgovarjate, zaničujete jih in se za užitek z njimi tožarite, ne bojite se li nič božje zamere in ostrih kaznij?

Pridni Céne ni dolgo užival sreče, da raste in dela pod očmi dobrotnih starišev. Huda nesreča hišo obišče. Grozovita kolera se priklati v Ribniško dolino in zlasti po trgu neusmiljeno divja med zbeganim ljudstvom. Tudi starega mesarja položi na posteljo in iz nje v hladni grob. Bridke solze pretaka mladeneč Céne po umrlem očetu, ki jih je ljubil z vso močjo otroškega srca. — Po smrti starišev otrok še le prav spozna, kaj so mu bili in koliko je izgubil z njimi. Spoštuj jih zató, dokler so živi in zdravi!

2. Poroka. Céne, komaj osemnajst let star, mora po očetovi smrti prevzeti gospodarstvo. Jeden starejših bratov se je bil namreč že priženil v Žužemberg, drugi pa se je šolal za pravnika na Dunaju.

Kdor ima dobro glavico, pa pridno ročico, ne ustraši se ničesar. Tudi mladi Céne ne izgubi poguma, temveč z vso skrbnostjo nadaljuje očetovo rokodelstvo.

Treba je bilo dobiti v hišo mlado gospodinjo, zakaj mati so bili od truda in let že močno opešali. Pameten mladeneč si ne izbira neveste na plesu in vasovanju, ne hodi je iskat v hišo, ki je na slabem glasu, ampak pri poštenih, krščanskih ljudeh. Tudi Céne se je tega držal. Zvedel je, da bi se daleč od Ribnice, v spoštovani Hrenovi hiši v Begunjah pri Cerknici dobilo dekle po njegovem srcu. Tja se napoti snubit. Toda očetu Hrenu, ki so prišli s hčerjo Miciko v Ribnico na ogled, na Cénetovem domu ni posebno dišalo. Hiša takrat ni bila premožna, in previdni Hren so dejali: „Kakošen mesar in krčmar je ta ženin, ki ima v hlevu jedno samo kravše, suho kot trska, v kleti pa nič manj kot pol lodrice vina.“ Toda kljubu temu jim je bil zali, priljudni in povesod čislani mladeneč tako po volji, da so mu hčer vendar le dali. Bil je to v resnici zakon po volji božji, zakaj sklenila sta ga dva neomadežena človeka, dve pobožni duši, dve čisti, jedno za drugo stvarjeni srci. Devet in štirideset let sta skupaj živela v najsrečnejšem zakonu, ki se le misliti more, in z vsakim dnevom je rastla njuna ljubezen in zvestoba. Željno so pričakovali otroci in prosili Boga, da bi ljubi stariši doživeli zlato poroko. To bi bil vesel praznik, kakoršnega Ribnica ni še videla. Toda Bog je sklenil drugače in dragega očeta poprej poklical iz tega sveta v boljše življenje.

Mlada nevesta pride v Cénetovo hišo in z njo sreča in blagoslov božji. Če bi bil šel ženin na vse kraje sveta iskat tovaršice, ne bi bil mogel boljše dobiti. Bila je vseskoz uzor krščanske žene in matere, ogledalo vseh čednostij, ki jih sveta vera zahteva od ženske. Prav na njo se prilegajo besede svetega pisma: „Dom in premoženje se po stariših podeduje, dobra žena pa je dar božji. Srečen mož, kateri dobi tako ženo; število njegovih let se podvoji, srečno preživi svoja leta. Naj bo bogat ali reven, njegovo srce je vedno dobre volje in obličje veselo. Kar je solnce, ki izza gor prisije, naši zemlji, to je poštena zakonska žena svoji hiši.“ Slovenci pravijo, da žena tri ogle hiši drži in da

terno zadene, kdor se srečno oženi. Brez dvojbe je Céne dosegel to srečo.

3. Céne krčmar. Odkar je bil Céne poročen, pričelo se je v hiši novo življenje. Ljudje so hodili k njemu v krčmo, kakor buče v panj. Gosposkih in kmetskih gostov nobeden dan ni manjkalo. Bili so pa tudi postreženi z okusno jedjo in zdravo pijačo. Mlada gospodinja je bila izvrstna kuharica, kar se je hitro zvedelo po okolici. Pri Cénetovih je bil vedno dobiti največji in najboljši kruh, — tu si jedel najbolj fino juho in pečenko, — zlasti pa dišečih klobas nihče ni mogel prehvaliti. — Najboljša jed pa malo velja, če ni dobiti poleg nje tudi jednako dobre pijače. To je hišni gospodar dobro vedel in neprestano skrbel za pošteno, nepokvarjeno kapljico. Pil si lahko reznega dolenjca ali močnega hrvata, — sladkega prosekarja ali trdega istrijana. Céne je povsod iztaknil najboljše vino, če ga je tudi prav drago plačal. Hotel je pridobiti svoji krčmi dobro ime za vselej. Piva ni točil. Dejal je: „Pivo je nemška pijača, ostanimo rajši pri vinu, — to je stvaril sam Bog oče, in naši predniki so ga uživali, pa so bili zdravi in dobre volje!“

Gostje so pa tudi zaradi tega radi zahajali v hišo, ker je bil Céne zmirom veselega srca. Vsedel se je za mizo in znal tako ljudi kratkočasiti, da se ni dalo proč iti od njega. Marsiktero ribniško je povedal pivcem za veselje. Tudi pesen mu je šla gladko iz grla. Najljubše tri so mu bile o Kani galilejski, o vinski trti in o slovenskem dekletu. Prepeval je s tolikim občutkom, da so mu solze veselja igrale v bistrih očéh.

Ponujati je znal božjo kapljico in kuhinjske izdelke s tako sladkimi besedami, da si moral to ali ono naročiti. „Kaj mesá da si ne boš poklical? Tako je, da bi ga angeljci jedli, če bi usta imeli. Pa kolišen kos ti prinesem? V Ljubljani dobiš rezanček, da se skoz njega vidi, — pri nas pa ti ona zavali kos, da bi ga pes zalajal!“ Še bolj je vedel pohvaliti vince, kako je lepe barve, čisto kot luč pa dobro, da bi ga na zadnjo uro zaželel.“

Kot krčmar se je vedel jednako priljudno do gospoda kakor do kmeta. V nemškem jeziku se je bil vsled mnogoletne vaje tako izuril, da se je postavil z najbolj olikanim Nemcem brez spotike govoriti. Ravno tako gladko mu je teklo od jezika kočevsko narečje. Kdor ga je slišal govoriti kočevski „hinderhonder“, mislil si je gotovo, da je Céne rojen od trde Kočevarice. Čeravno ni več kot dve šolski leti do-

vršil na domači ribniški šoli, bil je vendar v vseh rečeh zveden in zlasti v občevanju z ljudmi tako olikan, da celó v družbi visoke gospode ni delal skaze. Bil je — kakor pravimo — človek „za družbo“. Sam je dejal večkrat z nekako samohvalo: Človek mora biti za več rečij, ne kakor sveder samo za jedno luknjo.

Cénetovo gostilno so obiskovali le pošteni ljudje, največ možaki. Pijanci in razsajalci so se je ogibali, dobro vedoč, kakošne navade so pri hiši. Med božjo službo se nikdar ni točilo in o postnih dnevih ni bilo dobiti mesnih jedij. Godbe in plesa Céne nikoli ni maral v svoji hiši. Dejal je: „Pri tem je dosti greha, pa malo skupička; plesa ne trpim, pa je.“ Mlade ljudi različnega spola in sumljivega poštenja je že na pragu odpravil. Pijanec se je vselej zastonj v hiši oglasil in zahteval postrežbe, ni je dobil kaplje, če bi jo bil s suhim zlatom plačeval. Marsikteri je rentočil in klel, da je vse v kosce letelo, ko je bil odgnan od hiše, pozneje pa je hvalo vedel in sam potrdil pametno ravnanje Cénetovo. — Kljub temu, da se je tako strogo pazilo na mir in lepi red, gostilna nikoli ni bila prazna. Razbrzdana sodrga se je hiše ogibala, zato so pa pametni pivci tem rajši va-njo hodili. — Ó da bi vsi krčmarji hoteli tako ravnati! koliko greha bi odvrnili od sebe in od svojega bližnjega! koliko več bi jim zalegel zasluženi dobiček! Žalibog pa jih je mnogo, le preveč krčmarjev, kateri vse nerednosti trpijo v svojih pivnicah, da le več pijače iztočijo in več grošev ulovijo. Pijance, ki so že naliti z vinom, da bi ga lahko s prstom dotipali, nagovarjajo le še dati za liter, — celó po sili jim donášajo na mizo mero za meó in jih z lastnim vzgledom k pijančevanju vnemajo. Zopet drugi lahkomiselnó mladino z godbo, s plesom in s predrznimi točajkami vabijo pod streho, kjer se potem o pustu in postu cele noči uganjajo grdobije, da mora sramežljiv človek zarudeti, če mimo gre in v hišo pogleda. Ó, ti tuji grehi so in bodo marsikterega krčmarja pripravili na kant že na zemlji, še v hujšo nesrečo pa po smrti, in po takih potih ujeti groši bodo pekli njih duše vso večnost. Óče Céne je rekel: „Saj imam svojih grehov zadosti, — pa bi še grehe drugih valil si na dušo?“ Ste li čuli, krčmarji?

Cénetova hiša je imela vseskoz sloves poštene, krščanske gostilne in ga ima še dandanašnji. Ako te, cenjeni čitatelj, pripelje kdaj pot v Ribnico, le poprašaj za to hišo! Vsak otrok ti jo bo pokazal. Prepričal se boš sam, da go-

vorim resnico in zvedel boš ondi še marsikaj hvalevrednega o očetu Cénetu.

4. Céne mesar. Kot mesar je bil Céne vzgled vrlega mojstra. Poudarjati moram v tem oziru tri lepe lastnosti njegove: snago, milosrčnost in pravičnost. V njegovi mesnici je bilo snažno in čisto kakor v prijazni sobi, — nikjer kaplje krvi ali kosti po tleh, — tla po večkrat na dan pometena. Če ne bi bili razni kosi mesa videti ob stenah, bi ne bil nihče vedel, da je v mesnici. — Živali ni nikdar mučil brez potrebe, ampak gledal, da je naglo smrt storila. Bil je tako spreten v svojem poslu, da je klavno živinče precej na prvi mahljaj padlo in brez vseh bolečin poginilo. — Postregel je jednako dobro gosposko kuharico in kmetsko ženico. Dejal je: „Kmet ima malokdaj mesó na mizi, treba mu je bolj postreči kot gospodi, ki se dan za dnem nagneta z mesnino.“ Njegova tehtnica je bila pravična. Ni dajal preveč, pa tudi ne premalo. Dobro je vedel, da tisti, ki ima tukaj prelahko tehtnico, bode imel na sodnji dan pretežko.

Niso vsi mesarji podobni očetu Cénetu. Kako je po nekterih klavnicah vse grdo, okrvavljeno in razmetano! Človek bi si prej mislil, da je pri mrhaču, kakor pri poštem mesarskem obrtniku. — Zopet drugi neusmiljeno mučijo ubogo živinče, ki je za nož odločeno, predno konec stori. Rés je Bog vse živali stvaril človeku za rabo in živež, toda ni mu dovolil po nepotrebi trpinčiti je. Kakošno srcé imajo oni mesarji in prekupci, ki poln voz telet nakupijo, živa povežejo, kupoma na voz namečejo, pa jih vozarijo z jednega kraja v drugi; — ravno tako mlada jagnjeta in kozleta, ne da bi jih poprej zaklali in mrtva vzeli seboj. Koliko uboga žival trpi, prej ko jo reši smrt! Nekteri se nevajeni ali pijani pripravijo telé ali govedo klati in je dregajo z nožem zdaj tu zdaj tam, ker okorna roka ne zadene precej prave žile. V črne bukve s takimi divjaki! „Pravičnemu človeku se tudi živina smili“, pravi sv. Duh; „hudobnež pa je neusmiljenega srca.“ — Lahko bi se tudi kakemu mesarju očitalo, da ni po vsem natančen pri tehtnici, da mora večkrat njegov prst pomagati, da tehtnica ravno prav donese. Veste, kaj pravi pregovor? Dobra mera in vaga v nebesa pomaga. Kam pa slaba in krivična?

Klavno žival je kupoval Céne največ v tako zvani Suhi Krajini, kjer tamošnji kmetje marsikako lepo govedo izredijo. Pa tudi razne semnje v kočevskih in dolenjskih okrajih je obiskaval. Vse ga je poznalo in od daleč klicalo blizu. Njegov

krepro doneči glas se je razlegal po vsem semnjišču. Vsak se je rad z njim pogajal, ker je bil mož - beseda in je precej plačal, kar je kupil. Preplačal ni rad, toda izgube tudi ni želel nikomur in vsakemu privoščil zmeren dobiček.

Za večje praznike je vselej skušal dobiti posebno lepih, dorejenih volov. Viseli so v klavnici drug poleg drugega, na mastnih delih vabljivo narezani, da jih je bilo lepota videti. Nasmehljaj se je Céne in dejal: „Tako mescé je, da bi surovo jedel!“

Poleg mesnice si je napravil ledenico, o poletni vročini mesarju neogibno potrebno. Dobilo se je tudi v ti dobi, ki sicer mesarjem prizadeva veliko preglavico, vedno zdravo in užitno mesó.

V živinski kupčiji je bil Céne tako izurjen, da ga ni nihče prekanil. Do zobca natanko je znal preudariti, je-li živinče zdravo ali ne; koliko je staro, koliko mesa in loja bo delalo itd. Dobro je poznal, kateri junci ali pujsi bi bili za pleme. Marsikdo ga je v tem oziru za svét poprašal in pozneje hvalo vedel, ker mu je Céne odbral tako izvrstno blago za rejo. Vsakemu je rad pomagal pri takih kupčijah. Na tisoče hrvaških ščetincev se je čez leto prodalo pred njegovo hišo, in komur jih je Céne izbral izmed krdela, ta se gotovo ni kesal storjene kupčije. Koliko koristi previden in izkušen mož tudi v takih navadnih rečéh svojim sosedom!

5. Céne gospodar. Človek je stvarjen za delo. Ko je Bog prvega človeka postavil v krasni raj, ukaže mu, naj ga pridno obdeluje. Sevéda mu je bilo to delo lahko in prijetno. Postalo je trudapolno in grenko še le potem, ko se je izpremenilo v ostro kazen, ko je namreč razžaljeni stvarnik zagrmel nad nepokornim Adamom: „Prekleta bodi zemlja v tvojem delu, trudoma se boš živil od nje, trnje in osat ti bo rodila, v potu obraza boš jedel svoj kruh!“ — Z grehom je človek zapravlil srečo svojo, s pridnim delom naj za-nj pokoro dela in si išče izgubljene sreče, kakor jo je iskal in v obilni meri našel oče Céne. Od mladih nog je bil uzor železne pridnosti. Ni delal samo zató, ker ga je priganjala potreba, — pridobil si je bil tako lepo premoženje, da bi bil na poznejša leta brez skrbi počival, — ampak delo mu je bilo zalezlo v mesó in kri, bilo je njegovo veselje in razvedrilo, — niti za hipec ni mogel biti mirnih rok. Jutranja zarja ga je vzbudila k delu, od kterega ni odnehal do poznega mraka. — Zdaj si ga videl v gostilni popotnikom streči, zdaj v mesnici goveja in telečja stegna razsekavati, zdaj po

bližnjih in daljnih njivah korakati in kmetiška dela poslov in najemnikov nadzorovati; — danes je bil pri domu, jutri daleč kje po kupčiji.

Otrokom in poslom je zmirom vedel dajati primerne dela. Ker je bil sam priden kot bučela, tudi drugih ni mogel gledati brez dela. Hlapec poležin in dekla zaspanéla nista dolgo jedla kruha pri njegovi hiši.

O zimskih večerih so morali hlapci turščico ružiti, dekletke presti, otroci žito za prihodnjo setev izbirati, sam pa se je spravil v kak kot ravnat stare žreblje ali kaj drugega delat, samo da ni tratil dragega časa.

Druga gospodarska čednost je bila varčnost. Dasiravno je bil strogo pravičen in je dal slehernemu, kar mu gre, in tudi ubožcem rad pomagal, vendar brez potrebe ni dal božjega iz rok. Ni bil umazan, ampak je privoščil sebi in družini, kar je prav, toda razsipavati, proč metati se mu je zdelo pregrešno. Drobtinice kruha je posnel z mize in spravil v kot, da niso popadale dol in prišle pod noge. Trsko ležečo na cesti je pobral ter nesel v kuhinjo, da je niso vozovi strli in v blato poteptali. Dejal je: Kdor majhne reči zaničuje, ta si velike odvráčuje.

Kdor gre mimo hiše in pogleda na streho pa na dvorišče, precej vé, koliko je vreden njen gospodar. Če je zid razdejan, streha luknjasta in podprta, vse okoli hiše umazano in razmetano, tedaj lahko uganeš, da je gospodar zanikaren, slab delavec ali pa pijanec. — Da je bil Céne vrl gospodar, poznalo se je že po vnanjem na vsem delovanju. Prenovil je hišo in vsa druga poslopja, mnogo zemljišč prikupil, njive in travnike zboljšal ter si z dlanjo svojo pridobil gledé na premoženje mesto prvaka v ribniškem trgu. Kaj doseže pridnost in varčnost!

Mnogo kmetskih hiš pride dandanes pod zlo. Zakaj? Jeden glavnih vzrokov je lenoba in zapravljivost gospodarjeva, prav kakor pesen pravi: „Lenega čaka strgan rokav, pálica beraška in prazen bokal.“ Lenoba je brez števila trdnih hiš razdejala in na kant prodala. Po štacunah in kovačnicah, cestah in hišnih ogljih vidiš sem pa tam polno pohajačev in posedačev, — smejejo se in burke uganjajo, a ne da bi domá delali. Dela pridnemu človeku nikoli ne zmanjka, tudi po zimi ne. Seveda človek si ga mora poiskati, delo ne bo za njim hodilo. Posebno kmetskemu gospodarju ni treba biti dolg čas po delu, vedno ga ima polne roke, zdaj pri kmetiji, zdaj pri pohištvu, znotraj in zunaj, domá in na polju. Če po

zimi ne najdeš drugega opravka, svojo živinico gleštaj in kmetijsko orodje popravljalj! Sram ga bodi, kdor pravi: Ne vem, kaj bi delal. Vsak dan in vsaka ura novo delo prinaša.

6. Céne kot oče. Najdražji zaklad starišev so otroci. Bog jim ga izroči na zveste roke ter ga bo enkrat terjal nazaj iz njihovih rok. Dobro izrejeni otroci so čast in veselje starišev, krepka podpora na starost, tolažba na zadnjo uro in častitljiva krona v nebesih; slabo odgojeni otroci pa so krvava šiba za stariše in druge ljudi. — Kakor vrtnar z največjo skrbjo čedi in varuje mlada drevesca, od katerih si obilnega sadu obeta, tako in še bolj morajo krščanski stariši vso svojo skrb obračati na modro izrejo svojih otročičev. Otroke neprenehoma učiti z besedo in z lepim vzgledom, grajati njih napake, varovati pohujšanja doma in zunaj doma, pa za-nje moliti: to je krščanska izreja. — Céne je svoje očetovske dolžnosti natanko izpolnjeval in v tem oziru lahko prestal odgovor pred večnim sodnikom. Beseda mu je tekla gladko iz srede ljubečega srca, kedar je otroke učil in svaril. Najboljši pridigar ne bi bil mogel lepše sestaviti svojih opominov kakor oče Céne. Njegovi nauki, ktere je dajal otrokom, ko so zapuščali očetovo hišo in šli po svetu, — pridiga, ktero je naredil, klečečim pred njim, predno so šli k poroki, — posebno pa nagovor njegov na smrtni postelji ostane otrokom neizbrisno v spominu. Nikdar ni opustil o takih prilikah pokropiti otrok z blagoslovljeno vodo in dati jim seboj za varuha očetovski blagoslov. — Najboljša pridiga pa je dober vzgled. Oče Céne se je lahko ulegel k večnemu počitku s sladko zavestjo, da otroci nikdar niso nič spotekljivega na njem videli niti slišali iz njegovih ust.

Oče in mati sta složno ravnala pri otroški odgoji. Jedino to je pravo. Kjer oče svari, mati pa zagovarja, ali kjer mati strahuje, pa oče potuho daje, tam je vsa izreja do kraja skažena. Otroci takih starišev bodo vsi razvajeni dorastli in jim bridke skrbi zadajali.

Vsak človek je bolj na hudo nagnjen kakor na dobro, tedaj tudi otroci. Precej sprva začno poganjati iz njih srce razne slabosti in napake. Treba je včasih potrpeti z njimi, sem ter tja pa tudi pametno strahovati. „Komur se šibe škoda zdi, sovraži svojega sina, kdor ga pa ljubi, strahuje ga vedno. Šiba in svarjenje deli modrost; otrok pa, svoji volji prepuščen, dela sramoto svoji materi“, pravi sv. Duh. Oče Céne so svoje otroke na vso moč ljubili, zato pa tudi v pametnem strahu imeli. Pretepavati otroke ni bila njih navada,

zadosti je bil oster pogled ali resna beseda. Bolj smo se bali otroci očetove zamere, kakor pa palice. Šiba je bila sicer vedno pripravljena, če prav je malokdaj prišla v rabo. Brez nje ni biti pri hiši, kjer so majhni otroci. Gibčna brezovka je ravno tako potrebna, kakor sveti križ v kotu. Ali veste, zakaj je breza bela? Zato, da jo oče že od daleč vidijo in tudi po noči lahko najdejo, kedar je otrokom brezovega olja treba. Ves čas, kar sem bil v domači hiši pod očetovo skrbjo, počutil sem samo enkrat njih roko. Zaslužil sem popolnoma kazen, ktera me boli še dandanašnji. Roka, ki me je takrat udarila, že davno počiva v črni zemlji. Delila mi je same dobrote, in tudi ona zaušnica je bila zá-me dobroten nauk za vselej. Ne sramujem se povedati, kako sem jo zaslužil. Priplazim se kot deček pri sedmih letih do shrambe, za katero še zdaj nimamo v slovenščini primerneга izraza, temveč jo vedno kličemo z nemškim imenom „špajza“. Vrata so bila slučajno odprta. Nihče me ne vidi, nobenega človeka ni čutiti blizu. Na lahko pritisknem kljuko in odri-nem vrata. Vse police so bile naložene z raznimi jedmi, ki otroku posebno v slast gredó. Moje oko zagleda pred seboj polne latvice mleka in smetane, lonec medu, pa tudi potice in klobase in tam na posebnem stojalu velikanski hlebec sira. Vedno sem imel skomine po njem in zdaj ga vidim pred seboj — ogromno koló. Sline se mi pcedé, da jih komaj požiram. Stopim bližje, vzamem nož in strahoma primerjam, kolikošen košček bi si odvalil. Kar zinejo vrata za mojim hrbtom, in oče stojé pred menoj. Grozen strah me obide in nož odleti iz roke. Oče me primejo za hlačni rob, vzdignejo od tal in mi namečejo grozeč se: „Boš še kdaj, tatinsko seme?“ lepo število bunk na hlačice. Še zdaj me skelé oni udarci, in od tistih dob ga ne pokusim več sira. Kakor je nekđaj Bog na Sinajski gori med gromom in bliskom oznanil Izraelcem deset zapovedij, takó so mi dobri oče med treskom po hlačicah zarezali v spomin sedmo božjo zapoved: „Ne kradi“. Hvaležen jim bom za ta nauk, dokler mi bo bílo srce. Ta kazen je bila prva in poslednja, ktero sem prejel od svojih starišev. Bila je potrebna in o pravem času. — Šiba je zdrava in dober je strah, kolikor je prav in za potrebo. Preveč in premalo ni zdravo. Šiba naj bo otrokom samo za zdravilo, ne pa vsakdanje mazilo.

Oče Céne so dobro vedeli, da je najboljše otroke imeti vedno pred očmi, pod domačo streho. Nikoli niso puščali otrok, da bi se potepali po hišah in cestah ter zahajali med

izprijene tovariše. Ko je zvečer zazvonilo „Zdravo Marijo“, morali so biti vsi otroci domá, kakor piščeta, kedar jih koklja pokliče. Tudi potem, ko smo sinovi že odrastli, ni bilo v tem pogledu nikakoršnega razločka. — Pripetilo se je nekega dne, da se je jeden sinov do pozne noči zamudil v veseli družbi in malo pred polnočjo pritapal domú. Drugo jutro ga oče pokličejo pred se, dadó mu 5 goldinarjev v roko in ga zapodé od doma, češ: „Le idi po svetu iskat si kruha; izučen si dovolj, da boš lahko dobil službo; poskusi drugje, ker ti domači kruh več ne ugaja; kdor hoče pri moji hiši kruh jesti, mora mojo pesen peti; dobro veš, kakošna navada je pri nas, da črez „Zdravo Marijo“ ne puščam otrok zunaj, in zanočil si se tako dolgo v tuji hiši.“ — Nič niso izdale solze otrokove in materina prošnja, moral je iti proč za nekoliko tednov zobe si brusit, dokler se ni poboljšal povrnil v domačo hišo.

Očetje, ki svojim sinovom, kedar odrastejo, vso prostost dovoljuate in se celó lastnih otrok bojite, zapomnite si ta vzgled in v pametnem strahu imejte tudi odrastle otroke! Saj bode to vam in vašim otrokom le v korist.

Céne je bil mož prebrisane glave in je dobro vedel, koliko človeku v poznejših letih koristi dober nauk, sprejet v mladosti. Dobro, krščanske šole so velik dar božji. V njih se otrok nabere potrebnih vednostij, da lažje izhaja med svetom in si naprej pomaga; uči se pa tudi Boga spoznavati, stariše in domovino ljubiti ter dolžnosti svojega prihodnjega stanú zvesto dopolnjevati. Dobra šola glavo razjasni in srce za dobro ogreje. — Oče Céne je vseh svojih osem otrok poslal v šole, da bi si pridobili potrebnega znanja in olike. Kteri je kazal boljšo nadarjenost za učenje, šolal se je naprej, trje glave so morale pa vsaj nekoliko šol zunaj doma dovršiti in potem k rokodelstvu stopiti. Ne bo preveč, ako pravim, da je skrbni oče gotovo kakih dvajset tisoč goldinarjev potrosil za šolanje svojih otrok. Da je gledal na to, otrokom po mestih poiskati stanovanja pri krščanskih družinah, kjer je brez skrbi pustil svoj najdražji zaklad, razumeva se samo po sebi.

Tudi pozneje je obračal svoje oko na to, da bi otroke pripravil k poštenemu kruhu. Jednim je pomagal v višje stanove, drugim pa preskrbel trdne domačije. Bog mu je dal učakati srečo, da je videl pred smrtjo vse svoje otroke razun najmlajšega, ki je v cesarski vojni, popolnoma preskrbljene.

Blagor otrokom, ki imajo dobrega očeta in krščansko mater! Njih spomin jih po angeljsko spremlja skoz življenje. Če tudi tak otrok včasih zajde, prej ali slej ga rajnih starišev duh zopet vrne na pravo pot. Cénetovi otroci so imeli dobre stariše in so si pri odprtem grobu očetovem dali obljubo, nikdar pozabiti jih, ampak vedno nositi seboj spomin na njihove besede in vzgledno življenje.

7. Céne kot kristjan. „Brez vere ni mogoče Bogu dopasti. Kdor hoče k Bogu priti, mora verovati, da je povračitelj tistim, kateri ga iščejo“, uči sv. Pavel. Oče Céne je bil veren katoličan, zvest sin svete cerkve, ne mlačnež, poltičpolmiš, kakor jih je največ ljudij dandanes v verskih rečéh, ampak on je ves gorel za sveto vero, in vem, da bi bil vsak hip, če bi bilo do tega prišlo, daroval zá-njo kri in življenje. Nikdar ni dvomil o ti ali oni verski resnici, ampak trdno kot skala se je držal tega, kar učijo namestniki božji, duhovniki. Ni se bal, če je v kaki družbi nanesa beseda na vero, krepko se postaviti za čast božjo, za čast katoliške vere in duhovščine. Dejal je: „Ne pustimo Boga, dokler ne najdemo boljšega gospoda!“ Držal se je stanovitno tega gospoda in zvesto ga služil, dokler mu ni smrt zatisnila očíj.

Zeló je spoštoval duhovne pastirje in pri vseh prilikah kazal do njih svojo udanost in pokorščino. „Gospod so tako rekli“, veljalo je pri njem in držalo kakor z žrebljem pribito. Ne samo v cerkvi, temveč tudi zunaj nje je ubogal njih glas. Pri volitvah se je vselej oklenil tiste stranke, kjer je bila duhovščina, in če se je kdo predrznil, zaradi tega mu reči kako zbadljivo, odgovoril je: „Prepričan sem, da duhovniki nas ne bodo zapeljali, vsak drugi prej; imel sem že opraviti z ljudmi različnih stanov, višjih in nižjih, marsikteri le-téh me je prevaril, duhovnik nobeden.“ Zato so pa tudi vsi duhovniki, bližnji in daljni, očeta Céneta poznali in se radi oglašali v njegovi gostilni. Srčna želja njegova je bila, da bi tudi njegovih sinov kateri posvetil se duhovskemu stanu. Bog mu jo je izpolnil. Bil je pričujoč v cerkvi, ko so ljubljanski škof posvečevali mlade služabnike božje, vmes njegovega sina, in po dovršenem opravilu poklekne s solzami veselja v očeh pred sina, novomašnika, da bi prvi prejel od njega novomašnikov blagoslov. Praznovanje nove maše se je vršilo v Ribnici, kar je bilo mogoče slovesno in veličastno. Povabljenih je bilo do 170 oseb. Oče Céne so dejali: „Pomniti se mora, kdaj je bila pri Cénetu nova maša, če me prav stane polovico premoženja.“

Oče Céne je bil strogo veren mož, pa vere ni samo v srcu nosil, ampak prizadeval si je do pike natanko izpolnjevati dolžnosti, ktere nam ona naklada. Rad je obiskaval božjo službo in poslušal pridige, pa tudi domá prebiral pobožne knjige. Svete maše noben dan ni zamudil, tudi o delavnikih je bil pri jedni ali pri več sv. mašah, če ga le bolezen ni zadrževala. Kedar je šel od doma na semenj ali v mesto po svoji kupčiji, bila je vselej njegova prva pot v cerkev k sv. maši, potem še le po opravkih. Pa tudi otroci smo morali vsako jutro v cerkev, ravno tako posli, kedar ni bilo silnega dela na polju, na pr. o zimskem času. Večkrat sem čul ktereга hlapca godrnjati: „Drugje me še o praznikih niso radi v cerkev puščali, tukaj me pa med tednom noter silijo.“

Ko sem kot bogoslovec bival domá na počitnicah, pazili so vedno pobožni oče na me, da nisem zamudil ktere sv. maše. Marsiktero jutro bi bil v sladkem spanju zaležal, če ne bi bili oče v sobi pod mojo spalnico poslušali, sem-li že po koncu ali ne. Če je bilo vse mirno nad njimi, prikoráčili so po stopnicah v gornje nadstropje, predramili me in z nekakim očitanjem izpregovorili: „Vstani, je že davno prvič odzvonilo; kak gospod boš, če ne boš rad molil in v cerkev hodil!“ Žarko so me spekle te besede, nikoli več nisem maše zamudil. — Zadnje leto je oče Céne močno bolehal, in zdravnik mu svetuje, naj se postelje drži in le tu pa tam za nekaj ur vstane. Vse zastonj, sv. maše tudi za ceno svojega zdravja ni hotel opustiti.

Koliko je oče Céne izmolil, sam Bog vé. Molitev mu je bila nad vse ljubo opravilo, naj bo doma ali v cerkvi, na bukve ali rožni venec. Molil je tako pobožno in v Boga zamišljeno, da je bil spodbuden vzgled vsem pričujočim. Izgovarjal je besede tudi pri tihi molitvi na pol glasno, da ga je bilo bližnjim lahko slišati. V bolezni je skoro vse noči v molitvi rožnega venca prečul. — Poleg postelje je imel obešenih mnogo blagoslovljenih podob in križcev, ktere je pogostoma poljuboval.

Posebno rad je družini naprej molil. Kedar je opoldne ali zvečer zvon zapel, pokrižal se je in začel glasno moliti angeljsko češčenje, naj bi bila hiša še tako polna gostov, če prav gosposkih. Kogar je sram moliti vpričo gospode, temu manjka žive vere. Mrtva vera, kaj ti bo pomagala? Sramuj se kletve in kvante, ne pa molitve! Taka sramežljivost: moliti, odkriti se pri zvonjenju „Zdrave Marije“, k spovedi in

sv. obhajilu iti, — taka sramežljivost je rja, ki razjeda pravo vernost in krepost. Zveličar je rekel: „Kdor mene pred ljudmi spozna, tega bom tudi jaz spoznal pred svojim očetom; kdor se pa mene sramuje pred ljudmi, tega se bom tudi jaz sramoval pred angelji božjimi.“

Kedar je bil Céne na potovanju, kjer se od nikoder ni čulo zvonjenje, videl je po legi solnca, koliko utegne biti ura, odkril se je in odmolil angeljsko pozdravljenje. Brat, ki je očeta mnogokrat spremljal na kupčijskih potih, pravil je, da so oče, kedar sta sama korakala po samotnih hribih in dolinah, kar potegnili rožni venec iz žepa in molila sta vseskoz. Molitev je bila očetu Cénetu prijazen angelj varuh, kateri ga je spremljal in branil, da se mu nikoli ni pripetila nobena nesreča.

Sv. Avguštin pravi, da ima vsak hišni gospodar biti svoji družini škof in dušni pastir ter skrbeti, da vsi domači lepo Bogu služijo. Očetu Cénetu niso bili pri srcu samo otroci, ampak tudi posli. Gledal je na njih vedenje in poštenje, dobro vedoč, da, če družina Bogu ni zvesta, tudi gospodarju ne bode.

Kak razvajen hlapčon, ki mu ni molitev dišala, ni ostal dolgo pri hiši, pametno družinče pa ni hotelo proč. Več poslov se je v službi postaralo in umrlo. Poštena je prišla dekla k hiši in poštena jo je zapustila. „Kdor za svoje domače nima skrbi, zatajil je vero in je slabši od nevernika“, pravi sv. Pavel.

Omenjeno bodi, da je bil oče Céne ponižen in usmiljen. Čeravno premožen in povsod spoštovan, vendar ni kazal nobenega napuha. Nosil se je priprosto, bil ponižen v besedi in prijazen do vsakega; ker je bil jako prebrisan in na vse strani izkušen, prišel je marsikdo k njemu v svete. Rad je pomagal, komur je mogel. Več let je bil župan in okrajni šolski svetovalec, ključar ribniške farne cerkve do smrti; pri vsem tem pa vedno pohlevnega, ljudomilega vedenja. — Prazen mak po koncu glavo nosi, in sam se hvali, kdor tuje hvale ni vreden.

V Cénetovi hiši so ubožci imeli varno zavetje. Nobeden ni šel praznih rok od hiše. Za domače reveže in bolnike je bila zmirom dobiti gorka juha ali obleka, pa tudi revni dijaki in bogoslovci niso bili pozabljeni. Očeta je v tem oziru vrlo podpirala usmiljena gospodinja, prava „mati ubožcev“, ki je zapuščenim sirotam marsikako solzico posušila. Menda je ni v vsej okolici revne družine, da bi ne bila od Cénetove

hiše prejela obilne pomoči. Ko sem dokončavši duhovske šole zapustil rojstni dom in se vsedel na voz, kateri me je odpeljal na prvo duhovsko službo, zaklicala je usmiljena mati za menoj in dala mi za slovo še poslednji opomin na pot, in ta je bil: „Če pride revež do tebe, ne pusti ga praznega, daj mu vbogajme!“ Zveni mi še zdaj v ušesih ta nauk poleg neštevilnih drugih, ktere sem čul iz sladkih ust nepozabnega očeta in matere. — Kdor revežem daje, Bogu posojuje, ta pa gotovo obilne obresti vračuje. Zraven molitve je menda miloščina storila, da je očitvidno božji blagoslov počival na Cénetovem domu.

Tako si je oče Céne v vseh ozirih prizadeval dejansko izpolnjevati verske dolžnosti in biti svetla luč svoji družini in soseski, kakor vелеva gospod Bog vsem gospodarjem: „Naj sveti vaša luč pred ljudmi, da vidijo vaša dobra dela in čistijo očeta, ki je v nebesih!“

8. Céne, iskren domoljub. Kdor spoštuje očeta in mater, ljubi tudi svoj jezik, v katerem ga je prvokrat sladko in milo nagovorila ljubeča mati, ljubi svoj narod, izmed kterega je vzrastel, ljubi deželo, kjer je srečno preživel svoja leta in tudi po smrti počivati želi. Izdajalec je, kdor se sramuje svojega rodú in jezika ter ne skrbi po svojih močéh za njegovo slavo in omiko.

Ko se je naš slovenski narod od l. 1860. naprej začel čim dalje bolj zavedati svoje krvi in glasno terjati svoje pravice, bil je oče Céne med prvimi, ki so se vzdramili in stopili pod narodno zastavo, razpeto po velezaslužnem dr. Bleiweisu. Zanimal se je za vse politične dogodke v srcu slovenskega telesa, v beli Ljubljani, ter zvesto spremljal v duhu krepke napore in prizadeve narodovih voditeljev. Zdela se mu je sveta dolžnost, udeleževati se volitev narodovih zastopnikov, dasiravno si je s tem nakopal marsikako zamero. Vsled svojega znanja po bližnjih slovenskih in kočevskih okrajih je dosti pripomogel slovenskim kandidatom do zmage. Svoje dni se je tudi njemu ponujal sedež v deželnem zboru. Zaradi nezanesljivega zdravja — trgalo ga je po udih — pa je odklonil to čast.

V hiši Cénetovi so bile prve narodne veselice v ribniškem trgu. Osnovali so jih za narodno probujenje vneti dijaki in bogoslovci. Navdušene pesni so se ta čas glasile povsod, kamor si prišel, v gostilnah in na planem. Dijaki so podkurili Ribničane, da so se združili in osnovali čitalnico. Slovesno se je odprla l. 1870. v prostorih očeta Céneta.

K njenemu rojstnemu godu so prihiteli iz Ljubljane odlični domoljubje. Slavnost se je sijajno vršila; vse je kipelo od veselja in navdušenja.

9. Bolezen in smrt. Zlato se v ognju čisti, pravičen kristjan pa v trpljenju in bridkosti. Oče Céne je bil trpin od mladih nog do groba. Že kot mesarski učenec je veliko trpel. Moral je peškorakom letati po vaseh, blizu in daleč, da nakupi in prižene očetu zdaj tele, zdaj ovco ali kako drugo žival, ki so jo v mesnici potrebovali. Večkrat je pripovedoval, koliko se je trudil na takih potih. Nekega dne je z oddaljene kočevske vasi Kuntschen nad Starim Logom celih deset ur tiral tele v Ribnico. Drugič jo udari peš proti Karlovcu, prepeta z usnjatim pasom, v katerem je bilo spravljenih 300 tolarjev. Na pol mrtev prisopiha tja, noge vse v mehurjih od dolge hoje. Okrepčavši se kupi na trgu sto glav koštrunov in je žene domú. Na nekem takem potovanju se je močno pregrel, pa še pokvarjene pijače napil. Nalezel si je kal bolezní, ki se je vedno bolj razvijala in ga do smrti spremljala. Skoro 40 let ga je trgalo po udih. Če mu je bolezen jedno leto prizanašala, zgrabila ga je pa prihodnje leto s tem večjo srditostjo. Prestal je groznih bolečin. Sprva je bil silno žalosten svoje bolezní, ne toliko zaradi bolečin, ampak zaradi zamude. Rad bi bil opravljal svoja dela, pazil na posle, hodil po kupčijah, pa je moral tičati doma, prikovan na mučno postelj. — Ko je pozneje izprevidel, da vsa zdravila in razne toplice nič ne pomagajo, izročil se je ves v voljo božjo in potrpežljivo nosil svoj križ. Sv. vera mu je bila tudi v tem mila tolažnica. Spoznal je, da bolezen je gotov denar, s katerim plačujemo dolg svojih grehov, in da je boljše tukaj trpeti vse življenje kakor na onem svetu jedno samo uro.

Predlansko zimo se ga je lotil nadležén kašelj. Nihče ni mislil na kaj hujšega, dasiravno je bilo poznati, kako močno ga kašelj zdeluje in ruši njegove sicer krepke telesne moči. Bolezen, prej v kosteh, zdaj noter potegne in nežnejše dele, zlasti pljuča, napade. Rad bi si bil še pomagal, toda zoper moč smrti ni je rože v vrti. Izprevidel je sam, da bo treba iti v večnost, in začel je resno misliti na njo. Ni se bal smrti, saj se je vse svoje življenje za njo pripravljal. Ležal je na zadnje skoro štiri mesece nepremakljivo in mirno čakal, kdaj razpade stena, ki ga loči od Boga. Nobena besedica ni razodevala kake nevolje. Bil je spodbuden vzgled udanosti vsem, ki so ga obiskovali. Večkrat

je prejel sv. zakramente. Moliti proti koncu vsled slabosti ni več mogel in dejal je: „Če ne bi bil prej rad molil, bilo bi slabo za me.“ Otroke je poklical domu k svoji postelji ter jim v ginljivih besedah dajal poslednje nauke. Vse je bilo v solzah, tako od srca mu je izvirala beseda. Postrežnica, ki je bila zraven, rekla je: „Še v cerkvi nisem nikoli slišala tako lepe pridige.“ Bolezen je vedno hujše pritiskala in pobirala zadnje moči prej tako junaškemu telesu. Život naposled ni bil drugega kakor kupec kostij, zavitih v kožo. Nikdar nisem videl bolnika tako do kosti izsušenega, kot so bili Cénetov oče. Duh pa je bil jasen do konca. Neka dne je bilo bolniku posebno hudo, in vsi domači so mislili, da se bliža zadnja ura, kar nenadoma zopet odleže, bolnik se predrami in z nekakim začudjenjem vpraša: „Kaj nisem še umrl?“ Na sv. treh kraljev dan 1. 1889. ga Bog reši trpljenja in pokliče k plačilu zvestega služabnika. Kakor je bliščeča zvezda sv. tri kralje pripeljala k božjemu detetu v hlev betlehemski, tako je očeta Céneta svetla zvezda sv. vere, za katero je stanovitno hodil, privedla k Bogu v sveti raj. Zaspal je v Gospodu, kakor je živel v Gospodu, in potrdil staro resnico: kakoršno življenje, taka smrt.

Žalostno je zvon zapel in nesel glas na vse kraje Ribniške doline, da je ugasnil oče Céne, možak-poštenjak skoz in skoz, biser priprostega ljudstva. Vseh sedem sinov se je zbralo okoli mrtvaškega odra, na katerem je počival blagi mrlič. Poljubovali so mu roke, ki so jim toliko dobrot delile, in niso mogli proč od dragega trupla. — Pogreb je bil veličasten, da Ribnica dolgo ni videla jednakega. Od blizu in daleč so prihiteli ljudje, z večine možaki, skazovat zadnjo čast vrlemu Cénetu. Šest duhovnikov je spreved vodilo. Položili so rajnega, kakor si je bil sam izvolil, v jamo, kjer je pred leti tudi njegov oče našel večni počitek. Ihteč so stali sinovi dragega pokojnika: jeden župnik, dva c. kr. uradnika, trije posestniki in najmlajši vojak okoli groba, ki je sprejel v hladno naročje najdražji zaklad na zemlji, ljubljenega roditelja. Pogrebci so se vračali z grobišča in ponavljali vseskoz besedo: „Takega moža ne bo več imela Ribniška dolina.“ Na spominskih podobicah, ki so se delile pogrebem, bil je tiskan napis: „V molitev bodi priporočen spoštovani gospod Janez Podboj, posestnik in mesar v Ribnici, rojen 16. sušca 1821, umrl 6. januarja 1889. Bil je vzgleden kristjan, marljiv gospodar, skrben oče, moder svetovalec; — zvest Bogu, rodbini in svojemu narodu; — možak, da malo

takih; — spoštovan blizu in daleč. Veliko se je trudil, — dosti molil, — hude boleznì prenašal. Pravični Bog mu v plačilo njegovega truda in trpljenja v sv. rajú večni mir dodeli!“

V oporoki je blagi Céne volil 12 cerkvam posamezne zneske in se tudi v tem pokazal gorečega kristjana. Spomnil se je zidanja cerkovnikove hiše, ki se ima v kratkem pričeti; ravno tako odločil podporo ribniškemu trgu za odpeljavo vode, ki ob nalivih ceste poplavlja in grdo onesnaži.

Na krasnem spomeniku, ki so ga dali hvaležni sinovi postaviti na grob ljubljenege očeta, stojé pomenljive in kakor upamo zaslužene vrstice:

„Uzór si bil krščanskega življenja,
Prenašal vdano si bridkost trpljenja;
Smrt sveta je nebo Ti odklenila,
Na vekomaj Te z Jezusom združila.“

Naj vrli oče Céne v miru počiva, dokler ga ne obudi k novemu življenju trobente glas na dan vesoljnega vstajenja! „Večernice“ pa naj hranijo njemu v spomin, nam v vzgled popis njegovega lepega življenja, kterege završujem s srčno prošnjo do Boga, naj še mnogo takih mož podeli slovenskemu narodu!

Škorčeva povest.

(Spisal A. Koder.)

I.

„Če ne boš priden, pa te dam črnemu Petru, ki otroke v ogljenico meče“, tako so me strašili čestokrat predraga, nepozabna mati, ako sem bil neubogljiv in trmast bosopetec. Blaga žena je vedela, zakaj izgovarja to nenavadno ime, kajti črni Peter, suh, sivolas in upognjen možiček, ki je daleč v gorah samotno živel in oglje kahal, bil je največji strah vaški mladini. Kakor se razkropé piščeta, ko se pripelje v višavi bistrooki jastreb, tako smo se vselej razpršili otroci, kedar je bos, v raztrgani kamižoli, s širokokrajnim pokrivalom črni Peter s košem skoz vas korakal in z globokim hripavim glasom kričal na vse pretega: „Kupite oglja, bukovega oglja pol peharja za groš!“

Največjo preglavico pa je delala vaškim otrokom starčeva dolga siva brada, kajti črni Peter je imel po občnem mnenju pregrešno lastnost, da se ni bril niti v petek niti v svetek, in pa za nas mladino posebno strašna povest, da je bil že nekdanj v smrt na vislicah obsojen, a od francoskega cesarja Napoleona, ki je vladal tedaj tudi na Kranjskem, pomiloščen.

Nam otrokom je bilo tedaj zaradi take dobrote cesarjeve jako žal, kajti ko bi bili Francozi Petra umorili, bil bi nam marsikak strah prihranjen in žuganje opuščeno; tako pa smo morali mi za starčeve grehe pokoro delati po nedolžnem in brez prave sodbe.

Naravno je torej, da smo se tudi ogibali črnega Petra, akoravno ni storil nikdar nikomur nič žalega in se je pripovedovalo celó o njem, kako prijetno kočó si je postavil gori v gorah ter da ima v njej neštivilno raznih ptic, jastrebov in sov, škorcev in srak, ščinkovcev in senic, povrh pa še mladega volka, krotko lisico in pa v železni kletki kocinas tega medveda.

Poslednje nam je bilo v resnici zanimivo. A kdo bi si bil upal k Petru v gore, kdo bi ga ogovoril, kdo bi šel z njim, ko bi ga bil tudi povabil?

Tako smo ugibali modri bosopetci in po dolgem prepiranju sklenili nekdanj, naj grem jaz Petra obiskovat, ker sem bil najmočnejši izmed vseh.

Take časti in ponosa nisem čutil nikdar pozneje v življenju kot tedaj in ga gotovo tudi ne bodem. Obljubil sem torej boječim tovarišem, da grem v gore. In da izpolnim obljubo, zastaviti sem moral tri hlačne gumbe, ktere so mi takoj porezali tovariši ter je nadomestili z drenovimi klini.

A komaj sem se vrnil isti večer domú, žal mi je bilo nepotrebne obljube. In ko bi se ne bil bal, da izgubim svetle zastavljene gumbe, prelomil bi bil takoj besedo. Tako pa mi je nepremišljenost rodila noč polno strašnih sanj. Ugibal sem dolgo pred spanjem, kako se naj pripravim za pot, kako gorjačo naj vzamem seboj in pa koliko kosov kruha za popotnico.

Tudi svoje poslednje sporočilo sem hotel urediti pred odhodom ter premislil natančno, kdo naj nosi, ko bi me ne bilo več nazaj, moje praznične hlače, kdo beli novi slamnik, in kdo naj podeduje tri lepe, v vrečico zašite in pod hišno „podnico“ shranjene nove krajcarje. Že drugo jutro skličem svoje tovariše jim naznanim poslednjo voljo ter pravim,

da hočem precej oditi k Petru. To je bilo veselje krog in krog. Le jaz sem bil skrivaje žalosten na smrt. Trenutek pozneje se odpravimo proti gozdu. Cela procesija nas je bila.

Jaz kakor kralj sredi tovarišev. In kako so me častili in me spremljali pol ure daleč. Jeden mi je nesel težko gorjačo, drugi culico polno kruha in jabolk, tretji pa mi je prigovarjal, naj si vse dobro zapomnim, kar vidim in čujem ondi, in če je mogoče, naj jednega škorca, ki zna govoriti, kakor pravijo, skrivaje stisnem za srajco.

Ob gozdni kapelici pomolimo še vsi skupaj par očenašev za srečno pot, in trenutek pozneje sem bil sam, tako sam v temnem gozdu.

Molčé in otožen sem korakal po strmi poti v gore in strah mi je stiskal bolj in bolj srce. A preponosen sem bil, da bi se bil vrnil, prelomil besedo in — svetle gumbe izgubil. Dobro uro sem hodil tako, ko se jame svetliti gošča, in trenutek pozneje zapazim v gorskem zatišju temno leseno in s smrekovimi skorjami pokrito kočo, v obližju pa skladnico drv in ogorelo oglenico. Noge se mi ustavijo, ko zagledam na klopi pred kočo črnega Petra, ki je pušil iz majhne pipe in čital iz velike zamazane knjige. Ravno v tem trenutku se ozre po poti, in ko vidi mene, odloži knjigo ter mi k sebi migne, pri tem pa nekako čudno skremži obraz. Poslednje mi vzame zadnji pogum. Preslab, da bi si upal zbežati, jamem na ves glas jokati, in še le ko se Peter prijazno približa, me po licu poboža ter obljubi, da mi pokaže škorca, ki zna govoriti, stoprav tedaj se umirim.

Kako se začudim, ko stopim čez leseni prag v kočo. Lepo svetlo in pobeljeno je bilo notri, kakor pri nas doma, in pa na desno in levo polno življenja. Že pri durih nama prifrči nasproti škorček, sede naravnost meni na klobuk, steguje vrat, kakor da bi mi hotel pogledati natanko v obraz, ali me pozna, in kriči: „Čegav pa si, čegav pa si“? Črez nekoliko pa pristavi sam: „Petrov sem, Petrov sem.“ Poslednje me je jako zanimalo, a tudi užalostilo, kajti spoznal sem, da bi ne bilo varno škorčka pod srajco stisniti, kakor so mi naročali tovariši pri odhodu; saj bi povedal vsakemu, da je Petrov.

Ko premišlujem prelepe škorčeve lastnosti, priskače mi nasproti zvedava pisana sraka ter meni nič, tebi nič plane na moj zadnji svetli gumb, ki je visel le še na jedni niti pri robu, odtrga ga ter zleti z njim na polico, povrh pa se mi

še posmehuje s svojim predrznim skovikanjem, kakor bi hotela reči: „Kaj si ti, kaj si ti, beži, beži, beži.“

„Lepa je ta“, mislim si, gledaje z žalostnim očesom za svetlim gumbom in tatinsko srako. Najbolj pa me jezi, da črni Peter ne stori ničesar za mojo brambo, temveč hvali škorčka, srako in okoli in okoli brezštevilno krdelo ptic, ki ga s petjem in ščebetanjem pozdravljajo.

Zdajci prideva do kurnika, kjer je že prežal mlad širokorep lisjak na svojega gospoda. Ko mu odpre vratica, spenja se veselo po njem ter mu liže roki, naposled pa tudi predrzno v moj žep poseže ter mi vzame zadnji kos kruha, ki sem si ga za vrnitev prihranil. To je bilo veselje v oglarski koči. Povrh so prepevale senice in ščinkovci, škrjanci in drozgi, da je kar po ušesih šumelo. Le nekaj sem pogršal, kar sem si najbolj želel, namreč kocinastega medveda. Peter mi je pravil, da mu je poginil pred nekimi tedni, in pokazal mi je skoz okno na ono mesto, kjer ga je bil zakopal.

Ko hodiva tako s Petrom od kota do kota med mnogovrstnim ptičjim rodом, vpraša me, kaj me je k njemu pripeljalo, in ali imam kakovo posebno željo.

Na dolgo mu pripovedujem potem, kajti prešla mi je bila vsa boječnost, kako so me izvolili tovariši za to imenitno obiskovanje in kaj sem moral zastaviti, da izpolnim dano besedo. Naposled pa mu tudi odkritosrčno naznanim, kaj so mi svetovali tovariši, a da škorček kakošen je ta, ni za pod srajco, precej bi me izdal.

Smejal se je črni Peter, da mu je siva brada prsi ometala in so se mu lepi beli zobje kazali, ter je pristavil, da me hoče odškodovati za kruh, ki mi ga je lisjak ukradel. Zaradi tega me pelje v vežo, ogenj na ognjišču zaneti in pravi, da za pol ure skupaj kosiva. In kako lepo je bilo kmalu potem, ko sva sedela okoli dišečih žgancev v obili družbi. Po kratki Petrovi molitvi se je jelo deliti kosilo. Nasproti gospodarju sem sedel jaz na malem stolcu, poleg mene lisjak, na Petrovi rami škorček, na mojem pokrivalu tatinska sraka in po zraku nad nami so švigali ščinkovci, senice in ondi v kotu na žličniku je čepela rudeče prepasana taščica ter nam za dober tek žvrgolela svoj: ci, ci, ci, žek, žek, žek, ci, ci.

To je bilo veselje! Tako prijetno še nisem kosil nikdar. In vse je bilo v redu. Lisjak je dobil jedi v svoje korito, ktero si je sam prinesel, pticam pa je podajal Peter zaporedoma drobtine; tatinska sraka pa je bila tako predrzna, da je kar z menoj vred v mojo žlico kavsala ter mi najbolj za-

beljene kose jemala. Ko se je bližalo kosilo h koncu, čuje se od daleč meketanje, in ko se ozreva s Petrom, zagledava že na vežnem pragu kozičico, ki se je, vrnivši se s paše, oglasila pri naju, kakor da bi hotela reči: „Bog blagoslovi, če jeste, in dobro naj vam tekne!“

V takem veselju pozabim popolno na dom in ostal bi bil najrajši pri Petru za vselej.

A zmislím se zopet zastavljene besede in milo se mi je storilo. Tudi Peter ugane, kaj me teži in pravi: „Poglej, solnce se je nagnilo in doma te pričakujejo! Veseli me, da si me obiskal; pogumen deček si in če ostaneš priden, podarim ti drugo pomlad škorčeka, ki bode znal tvoje ime izgovarjati.“ Objel bi bil in poljubil starega Petra pri teh besedah in s težkim srcem sem se poslavljal od lisjaka in ptic.

Pri odhodu mi pokaže Peter še veliko zamazano knjigo, kjer je bilo tako čudno pisano in prečrtano v njej. Tudi zvezde in solnce je bilo notri. On pa pravi: „Kedar čitati znaš, pa ti pokažem v ti knjigi, kakov je svet in kako se različne zvezde imenujejo in kako se zemlja vrti.“

Nato me spremlja četrť ure proti domu in ko se vrne, kriči škorček še dolgo za menoj: „Čegav pa si, čegav pa si? Petrov sem, Petrov sem.“

II.

Na ograji konec vasi so že sedeli moji tovariši ter ugrabili, ali pridem in pridem, ali me ni morda snedel Petrov kocinasti medved; in ko zavriskam od daleč, vderó se kakor povodenj meni naproti.

To je bilo pripovedovanje in izpraševanje o črnem Petru, umnem škorčku in tatinski sraki. Niti polovice nismo pretehtali prvi večer, kar sem doživel v oglarski koči, jaz pa sem sanjal vso dolgo noč le o škorčku in črnem Petru.

A drugo jutro, o gorje, pokličejo me stara mati ter mi povedó, da so sklenili sinoči z očetom, da moram že drugi teden od doma za vselej v glavno mesto, kajti za gospoda so me odločili.

Temno se mi je storilo pri teh besedah, kajti oglarska koča in njeni prijazni prebivalci so mi bili v mislih bolj kot vse drugo. In zdaj bi moral zapustiti vse? Molcé sem prikimaval materi pri vseh vprašanjih, ali grem rad v mestne šole, skrivaje pa sem premišljeval, kako obiščem vsaj še enkrat črnega Petra, ki se mi je dozdeval od včeraj najboljši človek vsega sveta.

Bilo je na dan pred mojim odhodom. Od tovarišev bosopetih sem se poslovil že zjutraj ter obljuboval, da, kedar se vrnem, gremo vsi skupaj v oglarsko kočo škorčka gledat, sam pa sem sklenil popoldne iti še enkrat po slovo h gozd-nim znancem. Jokaje sem pripovedoval staremu Petru o svo-jem odhodu, ko sva sedela na skladnici drv pred kočo in je škorček ponosno na moji rami stal ter me v ušesi ščipal, stari mož pa mi je dejal:

„Ti greš torej od tod in srečen si. Imeniten gospod bodeš enkrat, če imaš nekaj sreče. Stari Peter pa bode spal pod zemeljsko rušo, in ta škorček bode jed črvov, ko se zopet vrneš in morda nevedoma prideš mimo oglarske kočice. Ven-dar to nič ne dé.

Za slovo ti pa hočem povedati škorčevo povest, za-pomni si jo in ko bodeš velik in imeniten, morda se spomniš tudi kdaj oglarja, črnega Petra, kakor mu pravijo ljudje.

Bila je nekdanj daleč daleč v gozdu škorčeva družina, mati škorčevka, oče škorec in trije sinovi škorčki. Mladi škorčki so prosili ljubega Boga, da bi smeli leteti po širnem svetu in da bi razumeli ljudi, kaj govore in kako živé, in da bi sami znali govoriti. In stvarnik jih je uslišal. Oni od-leté v tri svetovne strani ter obljubijo pred odhodom, da se čez dvajset let zopet vrnejo v domovje.

Dolgo je bilo dvajset let starima škorcema, ki sta pri-čakovala svojih otrok, a ko pride določeni čas, vrne se samo najmlajši škorček. In ko se odpočije, jame pripovedovati sledečo povest, ki se je zgodila nekje v daljnem svetu, ki se imenuje deveta dežela.

Bil sem zaprt v kletki premožnega kmeta, ki je imel dva sina, starejši se je imenoval Pavel, mlajši pa Peter. Do osmega leta sta živela oba v očetovi hiši in dobro se jima je godilo. A že tedaj so zapazili ljudje, da je Pavel ljubši starišem od Petra. Zaradi tega so odmenili tudi Pavla za gospoda, Peter pa naj bi delal, sejal in žel na očetovem domu.

In tako je bilo. Pavel je prišel v mesto, tam se gos-poski oblačil, dobro živel in malo učil. Peter pa se je tru-dil od zore do mraka, in ovsenjaki je bila njegova vsakdanja hrana. In vendar je ljubil svojega brata bolj kakor samega sebe. Neizmerno se je veselil časa, ko je hodil Pavel domú na počitnice, in daroval mu je vedno svoj zadnji prihranjeni vinar. Tako se je godilo leta in leta, in Pavel in Peter sta odrastla med tem krepka mladenča, prvi učen gospod, drugi zadovoljen kmetovalec. V istem času se je pričela huda voj-

ska. Mlado in staro je moralo zgrabiti za orožje, in tudi Pavel in Peter sta morala v boj.

Služila sta pri enem oddelku in skupaj trpela težave in neprijetnosti. Pripeti se pa, da se je oddelek, kjer sta služila Pavel in Peter, pregrešil tako hudo zoper vojne povelje, da je bil obsojen po vrsti vsak deseti vojak na smrt. Tudi Pavel je bil deseti. Drugo jutro so jih peljali, dvajset jih je bilo obsojencev, da jih ustrelé, a zdajci stopi iz vrste Peter, poklekne pred poveljnika in prosi, naj oprosté brata Pavla, ker stariši bi same žalosti umrli, ko bi se ne vrnil več, in naj njega ustrelé namesto brata.

Vse strmi in se čudi taki bratovski ljubezni in solze igrajo v očeh vsem okoli stoječim. Tudi poveljnik je ginjen takega prizora ter pravi, da nima pravice sam pomilostiti ga, a naznaniti pa hoče cesarju to prošnjo. Kmalu potem se objavi cesarjev odgovor, da je pomiloščen Pavel zaradi ljubezni svojega brata in povrh sta še oba oproščena vojaštva.

Domú hitita in veselje starišev je bilo nepopisno, ko čujejo prelepo povest o bratovski ljubezni.

O oče in mati ne živita dolgo. Za njima dobi starejši sin Pavel gospodarstvo, mlajši pa hoče ostati pri ljubljennem bratu. A odslej izgine veselje in sreča iz hiše, kajti Pavel pozabi kmalu, kdo je Peter, ki je bil pripravljen celó umreti za-nj, in kazati mu prične, da je gospodar le on, vsi drugi pa njegovi posli. Hudo je delo to ubogemu Petru in obilo je točil skrivaje solz zaradi take nehvaležnosti, a molčal je. Ko sloni neko popoldne sam v hiši in se pogovarja s krotkim skorčkom, ki je bil jeden izmed istih od Boga v svet poslanih, pravi mu nekako otožno ptič: „Peter, najboljše je, da umrješ in zapustiš vse meni.“

Zdajci je bilo Petru jasno vse. Torej smrti mi želi ljubljeni brat, da bi podedoval zadnjo pravico, ki me veže na njegov dom, pravi sam pri sebi. Skorček je moder ptič, slišal ga je govoriti tako in odkril je meni to skrivnost, ker jaz sem njegov jedini prijatelj, ko ga pozablja vse.

Že drugo jutro odide nesrečni brat od doma daleč v gozd. Ondi si postavi leseno hišico, oglje žge, smolo kuha in svojega skorčka varuje kakor svoje desno oko.

Med tem mine določenih dvajset let, ko se imajo vrniti izpuščeni skorčki. Tudi naš znanec prosi svojega gospodarja, naj ga izpusti, da obišče v gozdu svoje stariše.

Jokala sta veselja stara skorca, ko zagledata svojega mladega, a ko jima pripoveduje zgodbo o bratovski ljubezni,

povesita glavi in izgubita zadnje upanje, da se vrneti ostala dva sina, kajti s svojo zgovornostjo sta gotovo odkrila zle besede in namene hudobnih ljudij ter bila iz maščevanja ubita.

Zaradi tega prosita zopet ljubega Boga, da bi odvzel škorčevemu rodu razuma in govorjenja dar v blagor sebi in popačenemu človeškemu rodu.

In Bog je uslišal molitev starih škorcev, in odslej umejo škorci izgovarjati le posamezne besede. Kmalu potem pogineta stara škorca, in mladi škorček odleti nazaj v deveto deželo iskat svojega nekdanjega Petra, najde ga in odslej živita skupaj v sreči in nesreči, v žalosti in veselju, lepše kakor da bi bila ljubljena brata.“

Tako je pripovedoval črni Peter in solza mu je kanila na sivo brado, kakor da bi ga spominjala škorčeva povest žalostne dogodbe iz lastnega življenja. Naposled pa zopet povzame starec:

„Ti odideš torej v mesto. Srečen bodi in škorčeva povest naj te spremlja povsod, to ti dajem danes za slovo. In ko se vrneš, pa zopet k meni pridi, mnogo imam še govoriti, s teboj, a zdaj me še ne umeš. Samota je kriva, da sem postal samouk in v oni knjigi na polici najdem najboljšo družčino v ti tihoti, kajti zapisano je v njej, kako visoko je nebo, kako velik svet, kako se premikajo po večno utrjenih potih mesec in zvezde in kako majhen in ničten je človek poln strasti in goljufije.“

Strmé sem poslušal črnega Petra, a umel ga nisem. Ko sem se poslavljajl potem od starega znanca, priskače škorček iz kože, sede mi na ramo in pravi: „Petrov sem, Petrov sem“.

Tudi tatinska sraka prileti in zavidljivo pogleduje na moje nove svetle gumbe na brezrokavniku, ščinkovci, seničice in škrcjančki pa mi zažvrgolé žalostno slovo, katero me spremlja domú, dokler mi ne zagrne oglarske kože in njenih prebivalcev temni gozd.

III.

Bilo je leto pozneje. Jaz sem se vrnil prvič iz glavnega mesta ter se spomnil črnega Petra in njegovega umnega škorca. Hitel sem že prvo popoldne v gozd ter hotel pozdraviti starega znanca, na kterega sem tolikokrat mislil, ko se mi je tako nepopisno tožilo po domu.

A, o groza! Ko pridem na mesto, kjer je stala nekdanja oglemica in Petrova kočá, najdem kup pepela in nekaj ogorelih tramov.

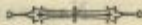
Vse mrtvo, žalostno, oj tako žalostno je bilo okrog in okrog. Nihče me ne pozdravi, nihče ne vpraša, kje si bil, kod si hodil tako dolgo, ko sedem na kopico ogorkov, kakor žalujoci prorok na razvaline jeruzalemskega mesta, in se mi vzbudi v otožnem srcu globoko čuteča žalostinka.

Zamišljen v nepričakovano premembo čujem od daleč šumenje po drevju, in ko se ozrem, prifrči mi stari znanec na ramo, preljubi Petrov škorček ter kriči: „Petra ni, Petra ni“.

Smili se mi uboga zapuščena ptica, ki mi tako milo pogleduje v oči, kakor bi hotela vprašati: Povej mi, kam je izginil moj ljubljenec Peter. Dolgo sedim na pogorišču, božam zapuščeno ptico in se pogovarjam z njo kakor z davnim znancem. In ko se vrnem proti večeru domu, spremi me otožni škorček. Že od daleč kriči mojim domačim naproti: „Čegav pa si, čegav pa si? Petrov sem.“ Vsi spoznajo preljubega nekdanjega škorčka ter mi pripovedujejo potem, da se je zažgala nekdanj v noči Petrova koča, v kateri je našel smrt sam in vse njegove ptice in živali razun krotkega škorčka, ktereга so videli pozneje večkrat sedeti na pogorišču in klicati: „Petra ni, Petra ni“. Stara sivolasa mati pa so pristavili: „Ubogi Peter, boljše življenje si zaslužil. Kamenito bratovo srce je krivo tvojega žalostnega življenja in nesrečne smrti. Ljubezen je navadno križana in tudi tvoja je bila. Pripovedovali so mi potem, da živi v neki daljni fari premožen Petrov brat, ki je zakrivil s svojo trdosrčnostjo bratovsko gorje. Življenje mu je rešil Peter v boju, on pa mu je dom prepovedal, kar ga je žalilo tako, da se je ogibal odslej ljudij in živel kakor puščavnik v gorah.“

Spomnil sem se zdajci nekdanje škorčeve povesti in stoprav po smrti svojega znanca sem jo umel. Starega škorčka pa sem vzel potem v mesto in bil je moj zvesti tovariš. Iz mojega krožnika je jedel, na mojem vzglavju je spal in z menoj se je pogovarjal o preljubljenem Petru.

In še dandanes je pri meni. Nad mojimi knjigami sedi že leta in leta nepremakljiv, kajti ločiti se nisem mogel od njega tudi po njegovi smrti ne. Spremil me je med tem že v mnogo mesto, šel je z menoj v daljno tujino in kedar se ozrem va-nj, spomni me zlate mladosti, mrtvega znanca, daljne premile pomovine in škorčeve povesti.

Zgodovinske povestice.

(Spisal I. St.)

1. Cesar Jožef II. in postiljon.

Cesar Jožef II. je rad zahajal med priprosto ljudstvo. Bil je takrat vselej priprosto oblečen, svoj cesarski blišč je puščal najrajši domá. Enkrat se pelje v navadnem poštnem vozu do prihodnje postaje. Vozniku so na tihem povedali, naj le varno vozi in dobro pazi, ker danes se bo z njim peljal sam cesar. Postiljon skrbno ogleduje vsakega potnika, ki je stopal v poštni voz; pa kakor tudi pazi, razločiti le ne more, kateri bi bil cesar, vsi so skoro jednako oblečeni. „So se pa zopet ponorčevali z menoj“, godrnja zasedajoč vzvišeni svoj prostor. Ni bil dobre volje. To sta čutila tudi konja, ker je udrihal po njiju, da sta divjala, kar najhitreje sta mogla. Cesar se je čudil, da se tako urno vozi; najbrž so me spoznali, in zavoljo mene tako drvimo. Ukaže tedaj svojemu spremljevalcu, naj dá vozniku dva tolarja kot darilo. Vesel sprejme postiljon na postaji veliko nagrado; vsa nevolja ga je na mah popustila ter se je glasno zahvalil: „No zdaj mi je pa vse jedno, naj se je cesar vozil z menoj ali ne; saj več bi mi tudi on ne bil podaril kakor dva tolarja.“

2. Človek brez žolča.

Leta 1767. je umrl v Genfu na Švicarskem učenjak Abaocit. O njem se bere, da jeze ni poznal. Njegovi prijatelji so ga že dolgo občudovali radi njegovega mirnega značaja, in tudi dekla, ki mu je stregla celih trideset let, ni opazila v tako dolgem času niti najmanjše nevolje pri njem. Poskusili bi bili pa vendar radi Abaocitovi prijatelji, je li ga je moči ujeziti ali ne. Nagovarjali so njegovo postrežnico, naj mu kako kljubuje, da ga razdraži; ali o tem

udana starca ni hotela dolgo časa nič slišati. Ker so jo pa le nadlegovali in ji na zadnje obljubili precej veliko nagrado, udala se jim je vendar. Bila je ženska. Ni je toliko premetila lepa svota denarja, več je k temu pripomogla njena zvedavost, je li njen gospod brez žolča, ali ne. Še tisti večer svojemu gospodu ne pripravi po navadi postelje. Drugo jutro prosi prav mirno učenjak potrežnico, naj ne pozabi na večer v spalnici vsega pripraviti. Pa ko hoče pozno v noč k počitku, zopet vidi, da je dekla pozabila kakor sinoči. Drugo jutro zopet prejšnjo prošnjo mirno ponovi. Bilo je zopet zastoj. Učenjaku ne more v glavo, kako da je zvesta in natančna postrežnica kar na enkrat postala tako neredna. Stara je že, spomin jo zapušča, misli si, tedaj bi bilo tudi zastoj opozarjati jo. Teden dni nič ne omeni. Na jutro potem reče pri zajuterku prav mirno in brez vsake nevolje postrežnici: „Zdi se mi, da ti je pretežko postalo na večer mi posteljo pripraviti. Le pusti zanaprej, sem se že privadil, tudi tako lahko spim.“ Solze oblijejo staro ženico, pričakovala je vse kaj drugega kakor to. Pové mu, odkod vse izvira. Mož ji rad odpusti. Ko mu dekla zatrjuje, da se ne bode nikoli več k enakemu ravnanju dala pregovoriti, pozabil je že vse in k svojim knjigam gredé le govoril: „Že dobro že!“

3. Amadej III. in njegov gost.

Amadej III., knez savojski, bil je tihega in miroljubnega značaja. Bil je zelo pobožen in oče revežev. Rekali so mu sploh „naš miroljubni knez“. Nekega dne obišče kneza poslanec bližnjega cesarskega dvora. Pregleduje grad in vse poslopje na okoli ter se zelo čudi, kako je povsod nenavadno tiho in mirno. „Kaj nimate prav nič veselja do lova“, nagovori poslanec kneza Amadeja, „nikjer nisem videl lovskih psov, ki so vendar pri vsaki večji grajščini?“ Brez odgovora pelje knez svojega gosta v prostorno dvorano, kjer je ravno pri dolgi mizi sedelo več ubožcev in se oteščevalo s priprosto južino. — „Glejte, té-le hranim namesto lovskih psov; pričakujem, da mi prilové blago divjačino, mislim — nebesa.“

4. Cesar Jožef II. in berač.

Cesar Jožef II. se je izprehajal na Dunaju na velikem vrtu „Prater“ imenovanem. Poleg pota je sedel možiček mraza se tresoč, zavrt v luknjasto zagrinjalo. Cesar ga po-

gleda, berač tudi njega, vendar ga ne prosi milodara. — „Zakaj me pa ne prosite, očka, darú?“ — „Saj sem vas in vas še sedaj prosim!“ — „Kako neki? Saj še ust niste odprli.“ — „Moj Bog“, odgovori berač, „kaj li moj upadli obraz in borna raztrgana obleka ne prosita glasneje kakor vpitje?“ — Cesarjev dar je res pričal, da je žalostno stanje beračevo bolj prosilo, nego še tako glasno vpitje.

5. Trije vladarji.

V jeseni l. 18 . . sta prišla avstrijski cesar in saksonski kralj brez vsega spremstva in kot navadna lovca oblečena z lova na divje peteline v išelski okolici jako trudna s planin. Na potu srečata kmeta ter ga prosita, da smeta prisesti na itak prazni voz, kar jima kmet tudi prijazno dovoli. Med pogovorom vpraša avstrijski cesar kmeta: „Kaj menite, kdo je ta gospod tukaj?“ — Kmet: „Takošen lovec, kakoršen ste vi.“ — Cesar: „To ni navaden lovec, marveč je kralj saksonski.“ — Tega kmetič ne more razumeti ter prične z glavo majati. Tu poprime saksonski kralj besedo, rekoč: „In ali veste, kdo je pa tá-le gospod, moj tovariš?“ ter pokaže s prstom na cesarja. — „No, kdo neki; lovec je, kakoršni sploh dobajajo k nam o tem času.“ — Kralj odvrne kmetu: „Moj lovski prijatelj, katerega danes vozite, ni nikdo drug, ko vaš deželni oče, cesar avstrijski.“ — To je pa že preveč, kako se ta dva norčujeta z menoj“, misli si kmet ter porogljivo vpraša: „Ali pa tudi veste, kdo sem jaz?“ — „Kdo pa?“ rečeta na enkrat oba vladarja. In s ponosnim glasom jima odgovori kmet: „Jaz sem — šah (kralj) perzijski.“ — Visoka gospoda sta se srčno smejala, in z njima nič manj prebrisani voznik. Ta kmetov smeh pa se je izpremenil v grozo, ko je pripeljal svoja vladarska tovariša do odlične družbe — cesarskega spremstva, ki je udano in častitljivo nagovarjalo oba lovca z naslovom „veličanstva“. Navzlic dobri voznini — v žepu so mu žvenketali rumenjaki — pognal je preplašeno svoja konjiča.

6. Odgovor ruskega generala.

Ko je Napoleon I. prispel na svoji vojni leta 1812. v rusko mesto Vereje, pripeljejo pred njega ujetega generala moskovske posadke. Temu generalu je bilo ime Vincingerode. Napoleon je že zdavna proglasil vse narode za svoje podanike,

samo z Rusi se ni mogel sporazumeti, in to ga je močno jezilo. Napoleon skoči zatorej razsrjen kakor lev na ruskega generala, ki je bil zadal Francozom mnogo neprilik, a vedel je še od poprej, da Vincingerode ni rojen Rus, ter ga ravno zato obdolžil rekoč: „Ti si od davna moj podanik, ker so vse zemlje pod mojo oblastjo; tedaj kot podanik moj si ti izdajalec! Ubiti ga je treba v tem trenutku.“

General Vincingerode odgovori na to francoskemu cesarju: „Jaz čakam že več kot dvajset let na francosko kroglo, in ne bojim se je.“

Napoleon se vsled teh besed zasrami, kajti ujetega vojaka po mednarodnih postavah ni svobodno ustreliti, ter pusti od svoje zapovedi, katero je bil izustil v naglosti.

7. Odvažnost ruskega kmeta.

Ko se je Napoleon I. leta 1812. približeval Moskvi, pripeljali so mu nekega dne v njegov glavni stan ruskega kmeta, ki so ga ujeli nekje na polju. Hoteli so namreč, da jim pové kaj natančnega o potih po oni okolici. Kmet je čisto mirno in resnično na vsa vprašanja odgovarjal ter ni niti pomislil, da bi to njegovo pripovedanje moglo biti njegovim zemljakom na škodo. Prisotni francoski častniki so se začeli z njim norčevati; med drugim mu je napisal jeden od njih na levi roki veliki *N*, kar kmet v prvem trenutku niti zapazil ni. Ko je pa kasneje kmet opazil na svoji roki črko *N*, začne se na vse strani ogledovati, kakor da bi hotel prisotne vprašati, kaj pomeni ta napis na roki njegovi. Častniki se mu še bolj nasmejejo, in jeden izmed njih mu reče: „Ta veliki *N* na tvoji levi roki pomeni, da od zdaj nisi več rob dosedanjega tvojega carja, nego podložen francoskemu cesarju Napoleonu.“ Jedva je zaslišal te besede, zmrači se mu čelo in on se strese na vsem životu. Kmet ne izpregovori nobene besede, nego potegne izza pasa malo rusko sekirico, položi levo, s črko *N* zaznamovano roko na mizo bližnjega pisarja, — jeden mahljej, in roka pade odsekana z mize. Zdajci se Francozi spogledajo in začno resno razmišljati, s kakošnim odvažnim sovražnikom se bodo imeli boriti.

8. Pameten svét.

Ko se je neki tatarski vojvoda vračal z lova, zadel je na človeka, ki je iz vsega grla vpil: „Kdor mi dá sto cekinov, dal mu bodem pameten svét.“ Vojvoda je želel slišati

o tem svetu, pa je dal moža k sebi poklicati. Ali le-tá človek se ni hotel z vojvodo niti razgovarjati, dokler ni imel zahtevanih sto cekinov v roki. Zdaj reče vojvodi: „Ne podvzemaj nikdar ničesar, o čemur nisi poprej razmišljal.“ To izgovorivši gre svojim pôtem.

Ljudje, ki so bili v društvu z vojvodo, začnó se temu smejeti; ali vojvoda pa je sam s seboj govoril: „Glej, to ni smešno, kakor moji ljudje mislijo. Ta svèt je čisto pameten, in kakošna sreča, da se ravná vsakdo po njem! Malokdo na to misli, pa zatorej mnogi živé, kakor nerazsodna živina.“ Zdajci malo postoji, nekaj se domisli, obrne se k svojim ljudem ter jim reče: „Jaz vam zapovém, da se dá napisati ta svèt, kterega ste tudi vi slišali, na vsa mestna vrata, na vsa javna mesta in na vse stvari moje palače.“ Zapoved se točno izvrši. Povsod si mogel čitati ta svèt, zlasti pa v palači vojvodini. Celó po skledicah je bil ta svèt napisan.

S početka je ljudstvo o tem govorilo, ker je bila stvar nova; a kdo vé, je li si kdo ta svèt tudi dobro zapomnil! Toliko je gotovo, da mestni župan ni mnogo o tem mislil, ker je vojvodinega zdravnika podkupil, da bolnemu vojvodi z otrovanim puščalom žilo prebode, v nadi, da bode potém on vojvoda. Zdravnik se je dal zarés nagovoriti, pride k vojvodi, vzame že skledico za kri pripravljeno ter hoče vojvodi žilo prebosti. Ali v tem trenutku opazi na skledici napis: „Ne podvzemaj nikdar ničesar, o čemur nisi poprej razmišljal.“ To ga čisto zmede; vendar pa se hitro zbere, odstrani otrovano puščalo pa vzame zdravo ter hoče svoj posel izvršiti. Med tem pa je vojvoda opazil, da je zdravnik puščalo zamenil, pa ga vpraša, zakaj je to storil. Zdravnik zmedeno odgovori: „Zató, ker sem bil najpoprej vzel topo puščalo, pa sem ga moral zdaj z ostrim zameniti.“ — „Ne laži!“ zavpije vojvoda. „Samo istina te more rešiti.“ Zdravnik ves preplašen odgovori, da ga je imel otrovati; toda óni napis na skledici ga je odvrnil od tega čina. „Hvala Bogu“, pravi vojvoda, „nisem predrago plačal onega sveta, ker me je sedaj rešil smrti.“ — Vojvoda je prizanesel zdravniku, mestnega župana pa je dal usmrtiti; a onega človeka, ki mu je bil dal ta svèt, pa je sijajno nadaril.

9. Čevljar in plemenitaš.

Bil je neki plemenitaš, ki je bil poleg vseh svojih zakladov vedno žalosten. V njegovi bližini pa je prebival čev-

ljár, ki je bil v vsakem pogledu siromak, toda vesel in dobro-miseln ter je popeval od ranega jutra do kasne noči pri svojem težavnem delu. Temu se je čudil otožni plemenitaš ter je razmišljal, kako je to, da on kljubu svojemu bogastvu ni tako vesel niti srečen kakor čevljar. Zatorej je sklenil, da bode poskusil, ne stori li denar človeka srečnega. Kaj stori? Napolni mošnjo z denarji, dá jo položiti še tisto noč v stanovanje čevljarjevo ter pričakuje radovedno, kaj se bo drugo jutro zgodilo.

Ko je čevljar drugo jutro opazil mošnjo z denarji, preplašil se je sprva, vendar pa jo je vzdignil ter spravil v omaro. Ali tistega dne ni slišal plemenitaš céli dan čevljarja prepevati, kajti mož je bil zamišljen v denar ter imel skrbi, da ga dobro shrani. Tako je trajalo nekaj dnij. Tedaj se podá plemenitaš k sosedu ter ga vpraša, ni li našel kako mošnjo z denarji? — „O da“, odgovori čevljar, „precej jo dobite.“ Nató jo potegne hitro iz omare, pa poprosi plemenitaša, naj vzame precej svoj denar; kajti tri dni je imel radi njega le skrbi, težave in otožnost. Od tega časa pa je čevljar zopet prepeval, plemenitaš pa zvedel, da ste zadovoljnost in denar dve različni stvari.

10. Pet hlebov.

Neki kmet je imel navado, da je prav rad in o vsaki priložnosti pripovedoval, koliko ima dela, ker mora vsak dan priskrbeti pet hlebov kruha. Na to ga vpraša neki tujec, za koga potrebuje teh pet hlebov in komu jih porazdeli. Kmet odgovori: „Jednega vzamem jaz; drugega vržem proč; tretjega vrnem; četrtega in petega pa posodim.“ S tem pa tujec ni bil zadovoljen, kajti zagonetke ni razumel, pa tudi časa ni imel, da bi jo bil rešil. „Tedaj dobro“, odgovori kmet, jaz ti bom precej vse razjasnil. Jeden hlebec vzamem jaz za svojo hrano; drugi hlebec vržem proč, kajti dobijo ga siromaki, in vendar je dobro spravljen, kajti sv. pismo pravi: „Vrzi svoj kruh v tekočo reko, črez dolgo časa ga boš zopet našel“; tretji hlebec dam svojemu staremu očetu, ker sem mu ga dolžen povrniti; četrti in peti pa posodim svojim otrokom, kajti to je posojilo, ktero mi morajo na moje stare dni povrniti.“ Tujec ga je zdaj razumel ter se odpotil dalje.

Kratkočasnice in smešnice.

(Iz vsakdanjega življenja nabral *A. Benedik*.)

1. Samemu sebi ni verjel. — Ribničan je izgubil konja. Povsod ga je že iskal; toda brez uspeha. Vpraša nekega znanca, ali bi bil videl njegovega konja v ti dolini. Ko mu ta odgovori, da ga tukaj ni, pravi Ribničan: „Saj dobro vem, da ga tukaj ni; pogledat pa vendar moram iti.“

2. Zviti krojač. — Gospodinja prinese krojaču razbeljeno železo za likalnik. Krojač ji reče: „Mati, če mi daste krajcar, pa ga obliznem.“ Gospodinja misleča, da bo krojač razbeljeno železo obliznil, hitro seže v žep ter mu da krajcar. Toda zmotila se je reva. Krojač vzame krajcar, oblizne ga ter ga spravi v žep. Gospodinja ga je debelo gledala, krojač se ji je pa v pest smejal.

3. Sladkosnedi gospodar. — Bil je sladkosneden gospodar. Zmirom, kedar so jedli, postavil je skledo tako pred se, da je bilo pred njim bolj zabeljeno. Ko nekega dne gospodinja po naključju postavi pred hlapca bolj zabeljeno stran sklede, prime gospodar, ki je to brž opazil, skledo ter jo zasuče tako, da je bilo zabeljeno pred njim ter reče: „Za to skledo sem dal le šest krajcarjev.“ Hlapec, ki je takoj uvidel, kaj je gospodar mislil in storil, prime skledo ter jo nazaj zasuče tako, da je bilo zabeljeno zopet pred njim, rekoč: „Vredna jih je bila, akoprem je majhna.“ Odslej ni gospodar nikdar več kaj takega poskušal.

4. Sedeč in ne stoječ. — Preiskovalni sodnik, ki ni bil slovenskega jezika zmožen ter kljub temu uradoval pri slovenski sodniji, vpraša pri zaslišanju zatoženca na stolu sedečega: „Kje ste vi sedaj stoječ?“ — „Jaz nisem stoječ, sem le sedeč tukaj na stolu“, pravi zatoženec. „Saj vendar razumete, kaj je to: „cuštendig ali stoječ?“ vpraša še enkrat sodnik, ki si drugače ni znal iz zadrege pomagati. „Jaz ne umem ne stoječ in ne „cuštendig“, jaz sem le tukaj na stolu sedeč,“ odgovori zatoženec, ki si ni mogel teh besed drugače raztolmačiti.

5. Čeravno lačen, pa vendar sit in narobe. — Bil je lakomen gospodar, ki je zmirom le na to gledal, da bi mu družina kolikor mogoče malo pojedla; sam pa, da

bi vsega v obilnosti imel. Ko so enkrat na sv. Petra dan jedli dobro zabeljene štruklje, položil je kmalu žlico na mizo, misleč, da bodo tudi drugi nehali jesti in da bo on potem skrivaj snedel ostanke. Reče tedaj: „Vsi od večjega do manjšega smo siti.“ Nobeden se ni zmenil za te besede in vsak je še bolj hlastno segal v skledo po dobre štruklje, misleč si, saj jih ne bomo zopet kmalu imeli. Ko lakomnež vidi, da mu na ta način ne bo ničesar ostalo, da bi si nasitil želodec, prime zopet za žlico ter začne jesti, čeravno je bil sit, kakor je sam poprej potrdil.

6. Kupčevalec. — Orožnik (žendarm) prime berača na cesti, ker ga je ravno videl, ko je prišel iz neke hiše, kjer je prosil vbogajme. „Ali ne veste,“ pravi mu orožnik, „da ne smejo taki le mladi lenuhi beračiti, ker še lahko delajo?“ „Slišijo gospod“, odgovori berač, „saj ne beračim, saj le kupčujem.“ „Kako je to, da kupčujete?“ vpraša radovedno orožnik. „Saj vidite, zdaj moko nabiram tako dolgo, da je vreča polna, in potem jo prodam; ali ni to kupčija?“

7. Berač po hišah in ne po postavah. — Orožniki so pripeljali prosjaka pred sodnijo. Sodnik mu pravi: „Ali vi ne veste, da se po naših postavah ne sme beračiti?“ „O, gospod, jaz ne beračim po vaših postavah, ampak le po kmet-skih hišah,“ odgovori berač, ki je bil vsled tega odgovora kazni oproščen.

8. Izvrstni pridigar. — Bil je berač, ki je znal dobro pridigovati. S tem je ljudi sleparil okrog po svetu. Ljudje po gorskih vaseh so ga radi imeli, ker jim je znal dobro govoriti. Nekoč pride v gorsko vas k precej premož-nemu kmetu; s seboj je pa imel še tovariša, ki je pomagal njemu slepariti. Ker je bila ondi samo žena z dvema otrokoma domá, začel je berač ženi pridigovati, njegov tovariš je pa med tem časom kradel klobase iz dimnika. Berač je ženi tako znal na srce govoriti, da se je začela jokati. Ko je pridigo končal, dá mu žena precej velik dar, in odšel je od hiše, kjer ga je na potu njegov tovariš s klobasami že težko pričakoval. Ko gresta dalje, začne mu ta pripovedo-vati, kako se je žena jokala, ko ji je pridigoval. „Ko bi bila pa vedela“, pristavi še oni povrhu, „da sem ji jaz med pridigo kradel klobase iz dimnika, bila bi pa še bolj jokala.“

Kazalo.

	Stran
Štirinajst dni širom svetá. Dr. Ivan Križanič	3
Žganjár. Povest. P. Velimir	27
Mutci. I. Vrhovec	40
Vice. Pesen, legenda. J. M. Kržišnik	52
Stariši! Dobra odgoja je našim otrokom največji zaklad. R. Čuček	54
Gozdnar. Pesen. J. Leban	67
Cigani. I. Steklasa	68
Národne pesni. Zapisal J. Barlé	89
1. Trije hajduki.	
2. Tri device.	
3. Grešnik	
4. Sv. Anton.	
5. Uboga duša.	
Oče Céne. Uzor gospodarja in možaka poštenjaka. J. Podboj	93
Škorčeva povest. A. Koder	111
Zgodovinske povestice. Spisal I. St.	120
Kratkočasnice in smešnice. Nabral A. Benedik	126

